

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Locadia Leona MASARA

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA ORTAYA ÇIKAN STRATEJİLER

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Locadia Leona MASARA

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA ORTAYA ÇIKAN STRATEJİLER

Danışman

Doç. Dr. Hilal ERKUŞ ÖZTÜRK

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Locadia Leona MASARA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ferhunde H. TOPÇU (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç.Dr.Hilal ERKUŞ ÖZTÜRK (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ (İmza)

Tez Başlığı : Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ortaya Çıkan Stratejiler

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 04/11/2015

Mezuniyet Tarihi : 12/11/2015

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
SUMMARY.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

1.1 Sürdürülebilir Kalkınma	5
1.1.1 Sürdürülebilir Turizmin Arka Planı.....	8
1.1.2 Sürdürülebilir Turizme Yaklaşımlar	10
1.1.3 Sürdürülebilir Turizmin Önemi	11
1.1.4 Sürdürülebilir Turizmin Zorlukları.....	12
1.1.5 Sürdürülebilir Turizm İlkelere.....	13
1.2 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri.....	14
1.2.1 Alternatif Turizm	14
1.2.2 Ekoturizm	15
1.2.3 Toplum Turizmi	17
1.2.4 Sorumlu Turizm	17
1.3 Sürdürülebilir Turizme Katılım	18
1.3.1 Katılım Süreci.....	19
1.3.2 Paydaş Katılımı.....	19
1.3.3 Toplum Katılımı	20
1.3.4 Sürdürülebilir Turizme Katılımın Önündeki Zorluklar	20

İKİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

2.1 Veri Kaynakları.....	22
2.2 Verilerin Toplanması	23
2.3 Veri Analizi.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1	Ekoturizm.....	25
3.1.1	Konu	26
3.1.2	Ölçek	28
3.1.3	Vaka	30
3.1.4	Veri Dönemi	32
3.2	Sorumlu Turizm	34
3.2.1	Konu	34
3.2.2	Ölçek	36
3.2.3	Vaka	38
3.2.4	Veri Dönemi	40
3.3	Alternatif Turizm	42
3.3.1	Konu	42
3.3.2	Ölçek	44
3.3.3	Vaka	46
3.3.4	Veri Dönemi	48
3.4	Toplum Turizmi	50
3.4.1	Konu	50
3.4.2	Ölçek	52
3.4.3	Vaka	53
3.4.4	Veri Dönemi	55
3.5	Katılım	57
3.5.1	Konu	57
3.5.2	Ölçek	58
3.5.3	Vaka	60
3.5.4	Veri Dönemi	62
3.6	Vaka Çalışmalarına Dayalı Başarı ve Başarısızlık Faktörleri.....	64
3.6.1	Alternatif Turizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri	64
3.6.2	Ekoturizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri.....	65
3.6.3	Toplum Turizminin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri	66
3.6.4	Sorumlu Turizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri	66
3.7	Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Hakkındaki Araştırma Bulgularının Özeti	67
3.8	Sürdürülebilir Turizme Katılımla İlgili Araştırma Bulgularının Özeti.....	69
3.8.1	Sürdürülebilir Turizme Ulaşmak İçin Başarılı Katılıma Etki Eden Faktörler	70

SONUÇ	72
KAYNAKÇA.....	75
ÖZGEÇMİŞ	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 Dünyada Sürdürülebilir Turizmin Popüler Olduğu Bölgeler	67
Şekil 3.2 En Çok Uygulanan Sürdürülebilir Turizm Stratejisi	69

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Tanımları ve Hedefleri	14
Tablo 2.1 Başarı Değişkenleri	23
Tablo 3.1 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 1	26
Tablo 3.2 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 2	27
Tablo 3.3 Ölçeğe Göre Ekoturizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları	28
Tablo 3.4 Ekoturizm Ölçeği vs. Başarısızlık ve Başarı Vakaları	29
Tablo 3.5 Vakaya Göre Ekoturizm Başarı ve Başarısızlığı	31
Tablo 3.6 Ekoturizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık	32
Tablo 3.7 Veri Dönemine Göre Ekoturizm Başarısı ve Başarısızlığı	33
Tablo 3.8 Ekoturizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	34
Tablo 3.9 Sürdürülebilir Turizm Stratejilerinin Başarı ve Başarısızlık Vakaları 3	35
Tablo 3.10 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 4	35
Tablo 3.11 Ölçeğe Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları	37
Tablo 3.12 Sorumlu Turizm Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	38
Tablo 3.13 Vakaya Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlığı	39
Tablo 3.14 Sorumlu Turizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık	40
Tablo 3.15 Veri Dönemine Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlığı	41
Tablo 3.16 Sorumlu Turizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	42
Tablo 3.17 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 5	43
Tablo 3.18 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 6	43
Tablo 3.19 Ölçeğe Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları	45
Tablo 3.20 Alternatif Turizm Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	46
Tablo 3.21 Vakaya Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlığı	47
Tablo 3.22 Alternatif Turizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık	48
Tablo 3.23 Veri Dönemine Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlığı	49
Tablo 3.24 Alternatif Turizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	49
Tablo 3.25 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 7	50
Tablo 3.26 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 8	51
Tablo 3.27 Ölçeğe Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlık Verileri	52
Tablo 3.28 Toplum Turizmi Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları	53
Tablo 3.29 Vakaya Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlığı	54
Tablo 3.30 Toplum Turizmi Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık	55

Tablo 3.31 Veri Dönemine Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlık Vakaları.....	56
Tablo 3.32 Veri Dönemine Göre Toplum Turizmi vs. Başarı ve Başarısızlık	56
Tablo 3.33 Katılım Başarısı ve Başarısızlık Vakaları	57
Tablo 3.34 Ölçeğe Göre Katılım Başarı ve Başarısızlık Vakaları.....	58
Tablo 3.35 Katılım Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları.....	59
Tablo 3.36 Vakaya Göre Katılım Başarı ve Başarısızlığı.....	60
Tablo 3.37 Katılım Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık	61
Tablo 3.38 Veri Dönemine Göre Katılım Başarı ve Başarısızlığı	62
Tablo 3.39 Katılım Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları.....	63

KISALTMALAR LİSTESİ

AF	Afrika
AS	Asya
AUS	Avustralya
C	Ülke
CIT	Şehir
EU	Avrupa
GLB	Küresel
IS	Ada
NA	Kuzey Amerika
NGO	Sivil Toplum Kuruluşu
NS	Ölçek Yok
SA	Güney Amerika
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WTO	Dünya Turizm Örgütü
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
TIES	Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
EBSCO	Elton Bryson Stephens Company
JSTOR	Journal Storage

ÖZET

Sürdürülebilir turizm, turizm literatüründe her geçen gün daha yoğun bir şekilde tartışılan bir konudur. Sürdürülebilir turizmle ilgili yapılan ilk tanımların sürdürülebilir turizmi kitle turizmine bir çözüm olarak açıkladığı iddia edilmektedir. Bu nedenle, son yıllarda çeşitli araştırmacılar tarafından sürdürülebilir turizm için birçok strateji önerilmiştir ve katılımın önemi ve ayrıca toplumun desteği önemle vurgulanmıştır. Bu tez alternatif turizm, ekoturizm, sorumlu turizm ve toplum turizmi gibi sürdürülebilir turizmin yeni stratejilerinden bazılarını ele alarak bunların başarısını ya da başarısızlığını etkileyen faktörlere odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma aynı zamanda önerilen stratejiler arasında hangi stratejinin en çok uygulandığını ve dünyanın hangi kısımlarında uygulandığını göstermeyi hedeflemektedir. İkinci olarak bu çalışma sürdürülebilir turizme ulaşmak için başarılı bir katılım ve toplum desteğini etkileyen faktörleri de ele almayı amaçlamaktadır.

Bu tezde son 30 yılda uluslararası yayınlarda yer alan hem nicel hem de nitel veriler dahil olmak üzere araştırma makalesi türündeki ikincil veriler kullanılmıştır. Bu tez, verilerin sürdürülebilir turizm, ekoturizm, alternatif turizm, toplum turizmi ve sorumlu turizm gibi kilit araştırma kelimeleri kullanılarak ve internetteki akademik arama motorlarından faydalanan katmanlı bir yapı içerisinde toplandığı sistematik bir taramadır. Veriler Microsoft Excel yazılımındaki basit çapraz tablolar kullanılarak analiz edilmiş ve seçilen makalelerden elde edilen araştırma bulguları kategorize edilmiş, özetlenmiş ve sunulmuştur.

Bulgulara göre stratejilerin büyük bir kısmı genel olarak devlet kurumları ile işbirliği, düzgün organizasyon, yönetim ve belirli ilkelere uygunluk gibi başarı faktörlerini ön plana çıkarmaktadır. En yaygın başarısızlık faktörleri arasında ise siyasi istikrarsızlık, devlet desteğinin olmaması ve merkezi politik sistemler bulunmaktadır. Bulgulara göre katılım faktörünün sürdürülebilir turizm konseptlerinin başarısını kolaylaştıran etkin bir kavram olduğu görülmektedir. Sonuçlar göstermektedir ki sürdürülebilir turizme katılan toplumlar doğal kaynaklarından fayda sağlamaktadır ve bazı makalelerde toplumun ilgisi bir başarı faktörü olarak belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Alternatif Turizm, Toplum Turizmi, Sorumlu Turizmi, katılım

SUMMARY

EMERGING SUSTAINABLE TOURISM STRATEGIES

Sustainable tourism, tourism is a controversial issue in the literature more intensively every day. The first definition of sustainable tourism, sustainable tourism made about the mass tourism is allegedly announced as a solution. Therefore, sustained by various researchers in recent years have been suggested several strategies for tourism and also underscored the importance of the participation and support of the community. This thesis alternative tourism, ecotourism, responsible tourism and community tourism by taking some of the new strategy, such as sustainable tourism aims to focus on the factors influencing their success or failure. This research is also proposed strategies through which the most practiced strategy and aims to show which parts of the world are implemented. Second, this study and the factors affecting the successful participation of community support in order to achieve sustainable tourism aims to address.

In this thesis, secondary data is used in research articles in international publications Located kind of the last 30 years, including both quantitative and qualitative data. This thesis gives sustainable tourism, eco-tourism, alternative tourism, community tourism and research using key words such as responsible tourism and is collected in a systematic screening as a layered structure benefiting from academic search engines on the Internet. Data were analyzed using Microsoft Excel software and simple cross tables are categorized in the research findings derived from the selected article, summarized and presented.

According to the findings of the cooperation strategy with a large portion of the overall state bodies, smooth organization, management and brings them to the fore success factors such as compliance with certain principles. The most common factors include the failure of political instability, the lack of state support for the political system and centrally located. According to the findings of the factors that facilitate sustainable contribution to the success of tourism concept it seems to be an effective concept. The results show that communities gain from participating in sustainable tourism and natural resources in the community are given some attention the article as a success factor.

Keywords: Sustainable Tourism, Ecotourism, Alternative Tourism, Community Tourism, Responsible Tourism, participation.

GİRİŞ

Dünya Turizm Örgütüne (UNWTO) göre turizm dünyada en hızlı büyüyen ekonomi olarak ve sosyo-ekonomik kalkınmanın kilit unsuru olarak görülmektedir. Turizm ürününün, gıda ürünleri, otomobil ya da petrol gibi diğer ürünlere kıyasla küresel çapta çok daha büyük hacimlerde ortaya çıktığı kanıtlanmış bir gerçektir. Küresel dünyadaki büyüme ve genişleme büyük oranda turizmdeki gelişme ile tetiklenirken aynı zamanda olumsuz etkilerle başa çıkabilmek için düzgün bir planlama ve politika uygulaması gerektiren bazı olumsuz etkileri de gündeme getirmiştir (Saarinen, 2006, s. 1122).

Genel olarak sürdürülebilir turizm kalkınma konuları ve turizm planlamasındaki paradigmlar ile bağlantılı şekilde tanımlanmaktadır. Turizmde sürdürülebilirlik turizmin olumsuz yönleri ile başa çıkma yöntemi olarak görülmektedir ancak bu sektörün uzun vadede ayakta kalabilmesi için de bir kaldıraç vazifesi görmektedir. Bu terim, bazı araştırmacıların sürdürülebilir turizm için kesin bir tanım bulunmadığını beyan etmesiyle çok uzun süredir tartışmalı bir hal almıştır ve daha çok turizmde sürdürülebilir kalkınma olarak adlandırılmıştır. Ancak, çoğu tanım sürdürülebilir kalkınma kavramı etrafında dönmektedir ve yeni stratejilerin büyük bir kısmı katılımcılığı ön plana çıkarmaktadır.

Sürdürülebilir turizmle bağlantılı bir diğer kavram ise taşıma kapasitesidir. Bu terim, fiziki çevreye zarar vermeden ve turist deneyiminin kalitesini değiştirmeden belirli bir alanda yaşayabilen ve orayı kullanabilen popülasyon olarak tanımlanabilir. Çoğu sürdürülebilir turizm ilkesi bu teoriye dayanmaktadır (Butler, 1991 ve Saarinen, 2006, s. 1125). Turizm, destinasyon alanının çevresi üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle büyük dikkat çekmektedir. Sürdürülebilir Turizm, kendi hedeflerine ulaşabilmek için kaynakların korumaya alınmasını da kapsar. Godfrey'e göre (1998, s. 214) *"Bu nedenle sürdürülebilir turizm kendi içerisinde bir amaç, ya da eşsiz veya izole bir prosedür değil, daha geniş ve kalıcı bir sosyoekonomik kalkınma sürecinin bağımsız bir fonksiyonudur."* Bu bazı araştırmacılar tarafından bir ideoloji bazıları tarafından ise bir görüş açısı olarak tanımlanmaktadır. Burada her iki yorumun *"nihai sürdürülebilirlik hedefine doğru hareket etmek üzere sürdürülebilir turizme dair mevcut bilgilerin kullanılmasına odaklandığı ve kendi içlerinde var olan fikirlerin daha da geliştirilmesine yönelik bu ikiz süreç aracılığıyla istenen hedefe doğru kalkınma sağlamak ve her ikisinde bulunan fikirleri benimsemek doğrultusunda sürdürülebilir turizmin ortak hedefine doğru birleşmeye gittiğini gösterdiği söylenebilir"* (Clarke, 1997, s. 229).

Ancak, araştırma sırasında bazı kısıtlamalarla karşılaşmıştır. Sürdürülebilir turizm stratejileri ve katılım üzerinde yapılan bazı çalışmalara ulaşamamıştır ve bazılarının da

yabancı dillerde yayınlandığı görülmüştür. Sonuçta sadece 51 makaleden faydalanılmıştır ve bu nedenle araştırma bulguları sadece bu 51 erişilebilir makaleye dayanmaktadır.

Tezin Sorunsalı ve Önemi

Sürdürülebilir turizm literatürde iki farklı boyutta ele alınmıştır. Birincisi: sürdürülebilir turizm, turizmin başarması gereken bir dizi standarttır. Bu görüş açısı sürdürülebilir turizmi sürdürülebilir bir turizm sektörü yakalama hedefine doğru bir hareket olarak görür. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm “hedefe doğru yürümek için mevcut bilgilerin işlevsel hale getirilmesidir” (Clarke, 1997, s. 227). Bu görüş turizmin, %100 verimli olacak ve hiçbir olumsuz yanı olmayacak sürdürülebilir turizm stratejilerinin formüle edilmesi büyük bir zorluk olsa da sürdürülebilir turizm hedefine ulaşabilmek için bazı yönerge ya da ilkelerin olmasını gerektiren karmaşık bir sektör olduğu gerçeğini kabul etmektedir.

İkincisi: sürdürülebilir turizm kitle turizmine çözüm sağlayan bir turizm türüdür (Butler, 1991’den aktaran Clarke 1997, s. 225). Kitle turizmi turizmin gelişmesinin önündeki ana problemdir ve destinasyonlardaki sosyal ve çevresel sorunları katalize etmektedir. Buna istinaden kitle turizminin sorunlarına dur demek için son yıllarda çeşitli sürdürülebilir turizm stratejileri ortaya çıkmıştır. Niş pazarlar, küçük çaplı üretimler, kapsam ekonomileri, kalite belirsizliği ve alıcı pazarları gibi esnek turizm stratejileri ortaya çıkarak kitle turizminin sorunlarına çözüm aranmıştır. Ancak, bulunan sürdürülebilir turizm stratejilerinin hepsi başarılı olamamıştır ki bu da başarı ve başarısızlığı etkileyen faktörlerin incelenmesini oldukça ilgi çekici kılmaktadır.

UNEP ve WTO’ya göre Sürdürülebilir Turizmin amaçları arasında kaynak verimliliği, biyolojik çeşitlilik, çevresel saflık, fiziki bütünlük, kültürel zenginlik, toplum refahı, yerel kontrol, ziyaretçi memnuniyeti, sosyal eşitlik, istihdam kalitesi, yerel zenginlik ve ekonomik yaşam gücü yer almaktadır. Yukarıda bahsedilen amaçlar ancak ve ancak paydaşların ve toplumun aktif katılımı ile başarılabilir.

Cater, 1993’ten aktaran Liu (2003) katılım süreci ile bağdaşan sürdürülebilir turizm için üç kilit hedef belirlemiştir, bunlar “*hem kısa hem de uzun vadede daha iyi yaşam standartları açısından ev sahibi popülasyonun ihtiyaçlarının karşılanması; her geçen gün sayıları artan turistlerin taleplerinin karşılanması; ve bahsi geçen bu iki amacı başarabilmek için doğal çevrenin korunması*”. Literatürün de gösterdiği üzere sürdürülebilir turizm stratejileri ve katılım üzerinde çok sayıda detaylı çalışma yapılmıştır ve bunların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir turizmde yeni ortaya çıkan stratejilerin tartışılması ve hem başarı hem de başarısızlık faktörlerine bakarak sürdürülebilir turizmdeki

başarılı katılımı etkileyen faktörlere odaklanmak ve son olarak katılım sürecinin sürdürülebilir turizme nasıl katkıda bulunduğunu değerlendirmek oldukça ilgi çekici hale gelmiştir.

Tezin Araştırma Soruları

- Önerilen sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı ve başarısızlık faktörleri nelerdir?
- En çok hangi sürdürülebilir turizm stratejileri uygulanmaktadır?
- Sürdürülebilir turizm stratejileri dünyanın hangi bölgelerinde daha çok popüler olmuştur?
- Önerilen stratejiler hangi ölçekte daha etkili olmuştur?
- Sürdürülebilir turizme erişmek için başarılı katılımı etkileyen faktörler nelerdir?
- Sürdürülebilir turizmde katılım süreci hangi ölçekte daha etkilidir?

Hedefler

Bu araştırmanın hedefleri arasında son 30 yılda önerilen yeni sürdürülebilir turizm stratejilerinin bazılarının ele alınması ve yeni sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı ya da başarısızlığını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi yer almaktadır. Araştırma aynı zamanda önerilen stratejiler arasında hangi stratejinin en çok uygulandığını ve dünyanın hangi kısımlarında uygulandığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada toplumun sürdürülebilir turizm stratejilerine katılımı ya da desteği ele alınmıştır. Son olarak, bu araştırma sürdürülebilir turizmi sağlayabilmek için başarılı katılımı ve toplumun desteğini etkileyen faktörleri tartışmaktadır.

Uygulanan Metodoloji

Bu tez sürdürülebilir turizmde yeni ortaya çıkan stratejileri değerlendirmek ve başarı ve başarısızlık faktörlerini ve ayrıca sürdürülebilir turizme başarılı katılımı etkileyen faktörleri tespit etmek üzere ikincil verileri kullanarak özellikle uluslararası literatürü kullanmıştır. Araştırma, araştırma sorusuyla ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya koyan literatürün sistematik taramasıdır. İnternetteki akademik arama motorlarından *sürdürülebilir turizm*, *ekoturizm*, *alternatif turizm*, *toplum turizmi*, *sorumlu turizme* ve *katılım* gibi kilit araştırma kelimeleri kullanılarak katmanlı bir yapı içerisinde çeşitli makalelerden ikincil veriler toplanmıştır. Bu araştırma Ocak ve Mayıs 2015 ayları arasında yürütülmüştür. Araştırma, son 30 yılda uluslararası yayınlarda yer alan makaleleri hedef almıştır ve bu makaleler sistematik bir şekilde gözden geçirilmiştir. Araştırma hedefleri dikkate alınarak konuyla ilgisiz olan makaleler elenmiştir. Veriler Microsoft Excel yazılımındaki basit çapraz tablolar kullanılarak analiz edilmiş ve seçilen makalelerden araştırma bulguları kategorize edilmiş, özetlenmiş ve sunulmuştur. Son olarak da sonuçlar ve tavsiyeler çıkarılmıştır.

Bölümlerin Ana Hatları

Birinci Bölüm sürdürülebilir turizmle ilgili literatür taramasından ibarettir. Bu bölüm sürdürülebilir turizmle başlayan sürdürülebilir turizm kavramının köklerini analiz etmektedir. Literatür taraması aynı zamanda akademisyenlerin sürdürülebilir turizm kavramına ve onun yeni stratejilerine baktığını göstermektedir. Bu bölümde sürdürülebilir turizmin önemi ve önündeki zorluklar da gözden geçirilmiştir. Bölümün ikinci kısmında ise sürdürülebilir turizmine yönelik önerilen bazı stratejiler araştırılmış ve son 30 yılda yapılan çalışmalarla dünyanın farklı kısımlarından vaka çalışmaları ele alınmıştır. Sürdürülebilir turizmdeki katılım süreci de özellikle paydaş ve toplum katılımı açısından ele alınmıştır.

İkinci Bölüm verilerin elde edildiği *veri kaynağı* olan çalışmanın araştırma metodolojisini tanımlamaktadır. Verilerin nasıl seçildiğini *veri toplama*, verilerin nasıl analiz edildiğini ise *veri analizi* kısmı açıklamaktadır.

Üçüncü Bölüm sistematik tarama ve tanımlayıcı istatistik aracılığıyla toplanan ve analiz edilen verilerden elde edilen araştırma bulgularını sunmaktadır. Bu bölümde Excel çapraz tabloları ve basit kesirler kullanılarak bir veri tabanı formüle edilmiş ve sonuçlar ortaya koyulmuştur. Bu bölüm aynı zamanda sürdürülebilir turizmde önerilen stratejilerin başarı ve başarısızlık faktörlerini sunmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir turizme ulaşmak için başarılı katılımı etkileyen faktörler üzerindeki bulguları sergilemektedir.

Araştırmanın son bölümünde yeni ortaya çıkan sürdürülebilir turizm stratejilerinin etkinliğini geliştirmek üzere daha fazlasının yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır ve sürdürülebilir turizm stratejilerinde başarılı katılımı etkileyen faktörler ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca tavsiye ve öneriler de bu bölümde yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

1.1 Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınmadan bahsetmeden sürdürülebilir turizm konusunu ele almak adaletsizlik olacaktır zira bu iki kavramın birbirleriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma terimi Dünya Turizm Örgütü tarafından (Liu 2003, s. 465) geleceğin ev sahibi toplumları ile turistleri tehlikeye atmadan günümüzün ev sahibi toplumları ve turistlerinin ihtiyaçlarını tatmin eden kaynakların düzgün şekilde yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Bu, sürdürülebilir turizm literatürünün en can alıcı noktalarından bir tanesidir zira sürdürülebilir turizmin ortaya çıktığı yöntem sürdürülebilir kalkınma ilkeleridir.

Muhtemelen bu nedenle bazı araştırmacılar bu konseptte sürdürülebilir turizm yerine “turizmde sürdürülebilir kalkınma” ismini vermeyi tercih etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma konsepti kalkınma ve sürdürülebilirlik olarak ayrabileceğimiz iki konunun birleşiminden oluşmaktadır. Kalkınma, insanların yaşam koşullarının ya da yaşam kalitelerinin iyileştirilmesiyle alakalıdır ki bu da bu kavramı daha çok sosyoekonomik ve kültürel bir kavram haline getirmektedir. O zaman sürdürülebilirlik, gelecek nesilleri tehlikeye atmadan günümüzü desteklemek üzere çevreyi korumayı ve kollamayı amaçlamaktadır (Tosun, 2001, s. 290). Bu konsept çevreciliği ve ekonomik kalkınmayı bir araya getirmiştir (Hardy, Beeton ve Pearson 2000, s. 475). Birçok araştırmacı sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel bağlamını açıklamaya çalışmıştır ve bu nedenle birçok model ve açıklama türemiştir. Ancak, bunların büyük bir kısmı çevresel farkındalığın popüler bir fenomene dönüştüğü 1960’lı yıllardaki sürdürülebilir kalkınma fikrine kadar gitmektedir (Bramwell ve Lane, 1993, s.10). Hardy, Beeton ve Pearson (2000, s. 478) bu fikrin 60’lardan daha önce fark edildiğini ve bunun “bir koruma vizyonu, toplum vizyonu ve ekonomik teori şekli” olarak sıralanabilecek üç formdan çıktığını savunmaktadır.

Koruma vizyonu: Bu vizyon, gelecekte kullanılmak üzere kaynakların korunmasının önemini ortaya koyan antik bir sürdürülebilir kalkınma örneği olarak daha İsa’nın bile doğumundan binlerce yıl önce Mezopotamya’da korunan dinlenme ve eğlence alanlarının olduğunu ortaya koyan Butler (1991, s. 452) tarafından desteklenmektedir. 1879 yılında Avustralya’nın ilk milli parkı olarak beyan edilen Royal National Park da koruma vizyonu olarak tanımlanmaktadır (Hardy, Beeton ve Pearson 2002, s. 476). Bu vizyonda gelecek nesillerin faydası için korumaya önem veren unsurlar sürdürülebilir kalkınma ile ilgili görülmektedir.

Toplum vizyonu: Hardy, Beeton ve Pearson (2002, s. 473) tarafından da alıntı yapılan Schlenke ve Stewig gibi ilk araştırmacılar turizmdeki kalkınmanın ev sahibi toplumlarda gelişmeye yol açacağını ve böylece kalkınmanın önündeki direnci kıracağını, olumsuz etkileri minimuma indireceğini ve ekonomiyi tekrar canlandıracağını ifade etmektedir. Bu da sürdürülebilir kalkınmanın ilgili alanları geliştirmek üzere bir toplum vizyonu olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Ekonomik teori: İlk araştırmacılara göre ekonomi, tarımsal ürünlerde rekolteyi etkileyen faktörler üzerindeki araştırmalardan ortaya çıkmış bir kavramdır (Hardy, Beeton ve Pearson 2002, s. 477). Bu araştırmacılar aynı zamanda 1800’lü yıllarda sanayileşme, ekonomik büyüme ve zenginliğe odaklanmanın ekonomik modellerin gelişimine etki ettiğini belirtmektedirler. Bu modellerin teknoloji ve istihbarat aracılığıyla yoksulluk ve aşırı yoğunluğa çözüm olduğu (Bramwell ve Lane 1993, s. 11) ve böylece sürdürülebilir kalkınma konusunu başlattığı düşünülmektedir.

Küresel çevre meselelerini ele alan ve “Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı 1972” başlığıyla toplanan ilk Birleşmiş Milletler konferansı sürdürülebilir kalkınma kavramını resmi hale getirmiştir. Bu konferans ekonomik kalkınmayı kolaylaştırmak için “kalkınmanın sosyal, kültürel ve ekolojik konularla entegrasyonuna” odaklanmıştır (Sagasti ve Colby 1993, s. 175). 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu sürdürülebilir kalkınmayı “*gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneklerini tehlikeye atmadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılama süreci*” olarak tanımlamıştır (WCED 1987, s. 8).

“Sürdürülebilir kalkınma konsepti dört ana ilkeye dayanmaktadır, bunlar: kalkınmanın hayati ekolojik süreçlerle, biyolojik çeşitlilikle ve biyolojik kaynaklarla uyumlu olmasını şart koşan çevresel sürdürülebilirlik ilkesi. Bir yandan toplumların kimliklerini güçlendirmelerine katkı sağlarken bir yandan da bir toplumun geleneksel değerleriyle uyumlu bir kalkınmayı şart koşan sosyal sürdürülebilirlik ilkesi. Toplumların kimliklerini güçlendirmeleri üzerinde etkili olan kültürel kalkınmanın insan toplumlarının kültürel değerleri ile uyumlu olmasını şart koşan kültürel sürdürülebilirlik ilkesi. Gelecek nesillerin kullanabileceği şekilde kaynakların yönetilmesi ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için sürdürülebilirlik ilkesi.” (Najdeskaa ve Rakicevikb 2012, s. 211)

Brundtland raporu (Ortak Geleceğimiz) (WCED 1987) siyasi liderlerin ilgisini sürdürülebilir kalkınma kavramına çekmiştir çünkü hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları üzerinde etki yaratmış ve ayrıca toplum açısından etkilerine vurgu yapmıştır. Konseptin ekonomik büyümeye desteğinden dolayı ve çevresel sorunları azaltma çabaları

sayesinde politikacıların gözünde değer kazanmıştır ve hatta bazıları bunu bir siyasi araç olarak görmüştür (Woodley 1993, s. 95).

Bu kavramı çevreleyen devlet makamlarından gelen bütün olumlu bakış açlarına rağmen araştırmacılardan eleştiri gelmiştir ve “ekolojik ve ekonomik konulara eşitsiz şekilde odaklandığı” yönünde iddialar ortaya atılmıştır (Butler, 1991, s. 450). Hatta Wilbanks sürdürülebilir kalkınmayı “altta yatan asıl terimin anlaşılıp anlaşılmadığına bakılmaksızın arkasında kaynakların tahsis edildiği ve kararların alındığı” bir slogan ya da perde olarak tanımlamıştır (Wilbanks 1994, s. 541). Hughes (1995, s. 51) ise çevreciliğin kökenlerini sosyal ve politik bağlarla birlikte kapsayan bir tanımlı savunmaktadır. Ona göre sürdürülebilir kalkınma fikri;

“kendiliğinden öylece ortaya çıkmamış, aksine geniş bir kamu tepkisi çeşitliliğini çevreye yönelik daha kapsayıcı bir endişeye kanalize eden aktif bir konstrüksiyon süreci tarafından yaratılmıştır.” “Çevreci grupların büyümesini siyasi güçlerin büyümesine benzetebiliriz, sürdürülebilir kalkınma kavramının kökenlerinin izleri Dünya Koruma Stratejisine ve Brundtland Raporuna giren Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması Birliği içerisinde geliştirilen düşüncelere kadar sürülebilir.” (Bramwell ve Lane, 1993’den aktaran Hughes 1995, s. 51).

Ancak, turizm sektörü büyüdükçe çevre üzerindeki etkileri de fark edilmeye başlamıştır. Bu etkiler daha iyi anlaşıldıkça sürdürülebilir kalkınma turizm sektörü için hayatta kalmaya giden yol olarak algılanmış ve bu nedenle uluslararası ölçekte kabul görmüştür. Lash ve Urry, 1994’ten aktaran Hughes (1995, s. 51) sürdürülebilir kalkınmaya felsefi bir değişim açısından bakmaktadır. Onlara göre bu değişim modernizasyon tarafından başlatılan doğa ve toplum arasındaki ayrışmadan kaynaklandı. Bu ayrışım doğal ile planlanan ya da şehirler ile ülke arasındaki farklılaşma ile belirginleşmektedir. Tüketici hakları o kadar hayati bir mesele haline geldi ki tüketicilerin talepleri ve çıkarları çevreyi tehdit etmeye başladı. Ancak, çevreci ekonomistler sürdürülebilir kalkınmanın felsefi boyutunu yönetime doğru kaydırmıştır. Onlar, çevre tüketicileri tatmin etmek için kullanılıyorsa ekonominin sürdürülebilir kalkınma konseptine uygulanmasını davet eden yoksunluğa hassas hale geldiğini düşünmektedirler.

Çevresel kaynaklar, kullanılması gereken bir kaynak olarak görüldüğü için doğal sermaye haline dönüşmüştür ve net verim değerinin muhasebe sistemleri ile izlenmesi ve doğal sermaye varlıklarının amortismanının mutlaka hesaplanması gereklidir (Hughes 1995, s. 53). Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma “kalkınmaya dahil olanlar için şartlarda iyileştirme getiren yönetimli değişimlerle ilgili bir süreç” olarak tanımlanabilir (Liu 2003, s. 457) ya da bu sadece tipik bir durum dengesi haline gelmektedir. Genel anlamda turizm küresel

kültürlere ve ekonomilere katkı sağlamıştır ancak sürdürülebilirlik konusu sadece destinasyonun çevresi üzerinde geçerlidir. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma turizmin faydalarını artırmaktan ziyade çevresel sorunların çözülmesine odaklanmaktadır.

1.1.1 Sürdürülebilir Turizmin Arka Planı

“*Sürdürülebilir Turizm* bir yandan yerel halk için istihdam fırsatları yaratmaya yardımcı olurken bir yandan da çevre ve yerel kültür üzerinde düşük bir etkiye sahip olan turizmi tanımlamak üzere literatürden türeyen bir terimdir” (Pegg, Patterson ve Matsumoto 2012, s. 804). Sürdürülebilir turizm aynı zamanda özellikle kitle turizmi başta olmak üzere turizm sektöründeki sorunları ele almayı hedefleyen (Butler 1991’den aktaran Cazes, 1989 ve 1997, s. 225) ve taşıma kapasitesi konularından türetilen (Butler 1999, ve Saarinen 2006, s. 1125) bir konu olarak da genellenebilir.

Sürdürülebilir turizm tarihi, taşıma kapasitesinin turizm sektöründe çok büyük bir sorun olarak ortaya çıktığı 60’lı yıllara kadar gitmektedir. Bu, o zamanlar “Yeni Turizm” olarak adlandırılmıştır (Rosenow ve Pulsipher 1979’dan aktaran Hardy, Beeton ve Pearson 2002, s. 481) ve şehirlerin korunmasını, taşıma kapasitelerinin sürdürülmesini, çevresel ve miras değerlerinin artırılmasını ve turistlerin eğitilmesini amaçlamıştır. Bu da sürdürülebilir turizmin sürdürülebilir kalkınmadan çok önce var olduğunu gündeme getirebilir zira sürdürülebilir kalkınma konsepti ilk defa 1972 yılında Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı ismi verilen ve küresel çevresel konuların tartışıldığı Birleşmiş Milletler konferansında gündeme gelmiştir (Sagasti ve Colby 1993, s. 175). Sürdürülebilir turizm, turizm planlama paradigması ya da bir kalkınma aracı olarak tanımlanmıştır (Godfrey, 1998, s. 214). Ancak, sürdürülebilirlik terimi ve fikri 1987 yılında Ortak Geleceğimiz isimli Brundtland Komisyonunun raporunun yayınlanmasından sonra sürdürülebilir kalkınma ideolojisinden turizm sektörüne transfer olmuştur. (WCED 1987).

Ancak, 90’lı yıllarda bile sürdürülebilir turizm konseptinin ortaya çıkmasından sonra konseptte hala geçmişe benzer şekilde eksik noktalar vardı ve araştırma ve geliştirme sayesinde bu senaryoyu ele almak üzere çabalar sarf ediliyordu. Ekonomik ve politik sürdürülebilir turizm paradigmaları sürdürülebilir kalkınma ilkeleri bağlamında formüle edilmişti (Bramwell ve Lane 1993, s. 10). Ancak, bazı yazarlar sürdürülebilir turizmi ulaşılması gereken bir dizi standart (Hughes 1995, s. 49, Clarke, 1997, s. 227) ve sürdürülebilir turizm hedefini başarma yolundaki değişim hareketi (Bramwell & Lane 1993, s. 11) olarak tanımlarken diğerleri bu konsepti bir taraftan gelecek için çevrenin kalitesini korurken bir taraftan da iş faaliyetlerine dahil olan belirli sayıdaki turistleri konaklayabilme kabiliyeti olarak açıklamaktadır (Middleton 1998, s. 9).

“Sürdürülebilir turizm, çevre ve yerel kültüre zarar vermeden ekonomik ve sosyal olarak devam ettirilebilir olan bir turizmdir ve dolayısıyla iş ve ekonomik başarı, çevresel koruma, sürdürme ve kalkınma ve son olarak da toplum ve kültürel değerlere karşı sorumluluk birbirine bağımlı üç realite olarak karşımıza çıkmaktadır” (Barkauskiene ve Snieska 2013, s. 449). Ancak, sürdürülebilir turizmin hedefine ulaşabilmesi için büyük bir finansal ve siyasi destek şarttır (Bramwell ve Lane 2009’dan aktaran Barkauskiene ve Snieska 2013, s. 449). Sürdürülebilir turizm aynı zamanda turizm sektöründeki sürekli zorluk ve problemlerden kaynaklanan değişime yönelik bir hareket olarak da açıklanabilir.

Bramwell ve Lane (1993, s. 10) de bu düşünceyi savunmaktadır ve sürdürülebilir turizmi turistler, yerel halk ve sektör arasındaki gerilimi ve ayrılığı azaltan bir konsept olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, turistlerin beklentilerinin karşılanmasını sağlar ve uzun vadedeki geleceğini düşünür (Bramwell ve Lane 1993, s. 2). Prosser, 1994’ten aktaran Liu (2003, s. 450) turizmde sürdürülebilirlik arayışını tetikleyen dört ana sosyal değişim kuvvetinden bahsetmektedir *“mevcut ürünlerden memnun olmama; her geçen gün artan çevre farkındalığı ve kültürel hassasiyet; destinasyonların sahip oldukları kıymetli kaynakların ve bunların hassasiyetinin farkına varılması; ve geliştiriciler ile tur operatörlerinin değişen tavırları”*.

Butler (1999, s. 10) yapmış olduğu araştırmada sürdürülebilir turizme dair çok sayıda tanım bulmuştur. Bu tanımlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir; sürdürülebilir turizm *“Gelecek için fırsatları koruyup artırırken turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılayan turizmdir* (Dünya Turizm Örgütü, 1993, s. 7). Sürdürülebilir turizm hem şu anda hem de gelecekte rejenerasyon için doğal kapasiteler dahilinde işleyen ve doğal kaynakların gelecek verimliliğini koruyan; insanların ve toplumların, geleneklerin ve yaşam tarzlarının turizm deneyimine yaptığı katkıyı fark eden; bu insanların ev sahibi alanlardaki yerel halk ve toplulukların ekonomik faydalarında eşit bir payı olması gerektiğini kabul eden bir turizm ve alt yapı ağıdır (Eber, 1992, s. 3). Üzerinde durduğu çevreye zarar vermeden yerel ekonomiyi sürdürülebilir turizmdir. (Countryside Commission 1995, s. 2).

Bu turizm şekli, ekonomik faaliyetlerin yapısını kötü şekilde etkilemeden insanların kullanımına açık olan ekonomik fırsatlar dizisine katkıda bulunabilmelidir. Sürdürülebilir turizm mevcut sosyal örgütlenme şekillerine asla müdahalede bulunmamalıdır. Ve son olarak sürdürülebilir turizm ekolojik topluluklar tarafından empoze edilen limitlere mutlaka saygı göstermelidir. Parklardaki (ve diğer yerlerdeki) sürdürülebilir turizm öncelikle sürdürülebilir ekosistemler açısından tanımlanmalıdır (Woodley 1993, s. 94). Sürdürülebilir turizm mevcut konaklama kapasitesini, yerel halkı ve çevreyi dikkate alarak en kısa sürede gelişen turizm şeklidir; ve: Çevreye saygı duyan ve sonucunda yok olmasına yardımcı olmayan Turizmdir.

Bu, özellikle de doymuş alanlarda çok önemlidir, ve: Sürdürülebilir turizm sorumlu turizmdir” (Bramwell *ve ark.*, 1996, s. 10-11).

Ancak, Doğu Karayip Devletleri Örgütü sürdürülebilir turizmi, eşsiz bir ziyaretçi deneyimi ve daha iyi bir yaşam kalitesi sunabilmek amacıyla devlet, özel sektör ve toplum arasındaki ortaklıklar sayesinde eşit ve kendi kendine yetecek şekilde ulusal kalkınma için doğal, kültürel, sosyal ve finansal kaynakların optimum kullanımı olarak tanımlamaktadır (Harrison Jayawardena ve Clayton 2003, s. 295).

Dünya Turizm Örgütü “Sürdürülebilir turizm gelişimi” kavramını kullanmaktadır. Bu örgüt sürdürülebilir turizm gelişimini “bir yandan gelecek için fırsatları koruyup geliştirirken bir yandan da mevcut turistlerin ve ev sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılayan” bir konsept olarak tanımlamaktadır. “Bir taraftan kültürel bütünlüğe esas ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve hayat destek sistemlerini korurken bir taraftan da ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabildiği bir kaynak yönetimi olarak görülmektedir” (WTO, 1999). WTO aynı zamanda şunu ifade etmektedir “sürdürülebilir turizm hizmet alanındaki ticareti yöneten şartların her geçen gün liberalleşmesiyle tamamen zıt bir süreçtir ve bu sektörde ekonomi ile ekolojiyi, çevre ile kalkınmayı, uluslararası ticarete açıklık ile sosyal ve kültürel kimliklerin korunmasını uzlaştırmak mümkündür” (WTO, 1999’dan aktaran Harrison, Jayawardena ve Clayton, 2003, s. 295).

Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan *Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry Report* (Seyahat ve Turizm Sektörü için Gündem 21 raporu) artık dünya çapındaki turizm kalkınma planları için bir temel olarak görülmektedir. Bu rapor “turizm faaliyetlerinin seri ve sürekli büyümesinin ve aynı zamanda bunun çevre, ekonomi ve toplum üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz etkilerini” vurgulamaktadır.

1.1.2 Sürdürülebilir Turizme Yaklaşımlar

Turizm ile çevre arasındaki ilişkiye kalkınmayı da ekleme amacıyla sürdürülebilir turizm literatüründe birçok farklı araştırmacı tarafından çok sayıda yaklaşım geliştirilmiştir. Clarke (1997, s. 230) dört farklı sürdürülebilir turizm algısından bahsetmektedir. “Birincisi sürdürülebilir turizmi kitle turizmine karşı ikili bir pozisyonda tutar, bu yaklaşımda kitle turizmi geniş ve sürdürülebilir olmayan bir ölçekte işlev görürken sürdürülebilir turizm küçük çaplı turizm olarak ifade edilir”. İkincisi 1990’lı yıllarda sürdürülebilir turizm ile kitle turizmi arasında bir turizm süreci görülmüştür ki bu da sürdürülebilir turizmin ölçüğüne göre tanımlanan bir varlık olduğunu göstermektedir. Üçüncü algı sürdürülebilir turizmi belirli bir ölçekte başarılması gereken bir hedef olarak görmektedir. Dördüncüsü, ölçek boyutuna rağmen sürdürülebilir turizmi uygulanabilir bir hedef olarak gören bir birleşmedir. Ancak,

Clarke'nin sürdürülebilir turizm anlayışı bu konseptin geleceğinin konsepti tanımlamaya çalışmaktan daha önemli olduğunu göstermektedir.

Hughes (1995, s. 50) "*The cultural construction of sustainable tourism (case: Scotland)*" (Sürdürülebilir turizmin kültürel yapısı (vaka: İskoçya)) başlıklı çalışmasında turizm sektöründe iki ana sürdürülebilirlik perspektifi olduğunu göstermiştir. Birincisi daha bilimsel bir tabana sahiptir, Hughes bunu "biyoçeşitlilik ile ekolojik düşünce ve ayrıca küresel ekolojik sistemlerin kendi kendine yetebileceği uzun vadeli olanak" olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda sürdürülebilirliği, çevrenin farklı teknik, düzenleyici ve yönetim enstrümanları tarafından desteklenen bir nesne sistemi olarak görüldüğü rasyonel açıdan tanımlamaktadır. Ancak, akademisyenler farklı görüşlere sahiptir. Örneğin Kuhn'a göre sürdürülebilir kalkınmanın bilimsel tabanda ele alınması daha önceki teori ve modellerden ortaya çıkmıştır ve bütün bunlar bilim insanlarının kariyerlerini desteklemek için kendileri tarafından yaratılmıştır. Habermas, bilim yaklaşımını sermaye odaklı görmektedir ve "çevre üzerinde tekniğin kontrolü" olarak ifade etmektedir (Habermas 1972'den aktaran Hughes, 1995, s. 50). İkinci perspektif ise dünyaya yönelik güçlü tutkuya dayanan daha etik yöne odaklanmaktadır ve sürdürülebilirliğe yönelik hareketi tetiklemektedir. Etik yaklaşım "dünya dosyaları, Green Peace, hayvan hakları baskı grupları ve dünyanın kutsallığına inanan dini gruplar" gibi çeşitli oluşumları kapsar (Hughes 1995, s. 50).

1.1.3 Sürdürülebilir Turizmin Önemi

Sürdürülebilir turizmi savunanlar bu turizm türünün kaynakları koruma gibi ana rollerini ön plana çıkararak önemine vurgu yapmaktadır ve bu da sürdürülebilir turizmi "daha geniş ve kalıcı bir sosyoekonomik kalkınma sürecinin birbirine bağımlı fonksiyonu" haline getirmektedir (Godfrey 1998, s. 214). Diğer yazarlar sürdürülebilir turizmi hayati görmektedir zira sürdürülebilir turizm "*hem kısa hem de uzun vadede daha iyi hayat standartları açısından yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamakta; her geçen gün sayısı artan turistlerin taleplerini tatmin etmekte ve doğal çevreyi korumaktadır*" (Cater 1993'ten aktaran Liu 2003, s. 460). Bu aynı zamanda geçmişteki turizm faaliyetleri sonucunda zarar görmüş olan destinasyonların restorasyonuna odaklandığı için de oldukça önemlidir (Butler 1999'den aktaran Liu 2003, s. 471). Sürdürülebilir turizmin kalkınma açısından önemli bir konu olduğu kanıtlanmış olsa da bazı zorluklar tespit edilmiştir. Bazı zorluklar/değişkenler arasında şunlar bulunmaktadır "çağdaş turizm kalkınma yaklaşımının olmaması, kamu idare sistemlerinin yapısı, çevresel konuların artışı ve aşırı ticarileşme, ve sürdürülebilir turizmde karşılaşılan zorluklarla başa çıkmak üzere turizm planlama arenasında farklı sürdürülebilir turizm stratejilerinin geliştirilmesine yol açacak kadar büyük bir uluslararası turizm sistemi yapısı. Çoğu

araştırmacı sürdürülebilir turizmin kalkınma konularıyla ya da turizm planlama paradigmaları ile bağlantılı olduğunu ve bunun da konseptin düzgün bir planlama ve politika uygulaması gerektirdiğini gösterdiğini ifade etmektedir (Saarinen 2006, s. 1122). Ancak, araştırmacılar sürdürülebilir turizme yönelik önerilen şekillerin bir yanlı olduğunu çünkü çoğu durumda bunların hedeflerini başaramadığını (Liu 2003, s. 470) ya da çoğu zaman pazarlama stratejilerinin ya da politikadaki kampanya araçlarının bir parçası olarak kullandıklarını kanıtlamışlardır.

1.1.4 Sürdürülebilir Turizmin Zorlukları

Temel olarak sürdürülebilir turizm, kitle turizmi tarafından yaratılan olumsuz etkileri silme çabaları açısından etkili gözükmese de karşısına bazı zorluklar çıkabilmektedir. Bu, çoğu turizm politikasının temeli haline gelmiştir (Hunter 1997, s. 850). Ulusal ekonomi öncelikleri sürdürülebilir turizmin en önemli zorluklarından bir tanesidir. Bu genelde bir ülkenin bütün ekonomisine ve tabii ki üretim sektörlerine bakmaktadır. Eğer bir ülkenin ödeme dengesi ve bunun sonucunda ülkenin belirli bir zaman zarfındaki uluslararası parasal işlemleri denge içerisinde gitmezse, ülkenin açığının ya da fazlasının olduğu sonucuna varılabilir. Bir ülkenin açığının olması halinde o ülkenin ekonomisinin dışarıdan borç alımına dayalı olduğu ve bu tarz bir durumda da döviz kazanımları için turizmin en iyi seçenek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, turizm kalkınma girişimlerine daha fazla özen gösterilmelidir.

Ancak, Tosun, 2000'den aktaran Tosun'a göre (2001, s. 292) "yatırımcıların çıkarları ile çelişen bir turizm politikası formüle edebilmek imkansız olmasa da çok zor gözükmüyor. Bu nedenle, 'eşitsizliği sağlayan kuvvetler serbestçe dolaştığı ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar şiddetle sürdürülmediği sürece sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamak ve turizm sektörünün faydalarının daha eşit bir şekilde dağıtılmasını beklemek gerçek dışı olacaktır' (de Kadt 1979, s. 45)". Kamu idaresinin yapısı da sürdürülebilir turizm açısından bir başka zorluktur. Merkezi sistemlerin bulunduğu yerlerde merkezdeki idareciler bütün kurumlar üzerinde yetki ve kontrol sahibidir (Hapton, 2005, s. 375). Merkezi sistemler aynı zamanda sürdürülebilir turizm gelişiminin başarısını sınırlandırabilecek şekilde toplumlara izole edebilmektedir. Ancak, unutulmamalıdır ki çoğu turizm hukuku mevzuatı sürdürülebilir turizm ilkelerini kapsamamakta, aksine turizmin büyümesine, tedarikine ve taleplerine odaklanmaktadır (2001, s. 293).

Koordinasyon eksikliği de sürdürülebilir turizm konsepti önünde büyük bir zorluktur. Birbirleriyle bağlantılı sektörler arasındaki yetersiz iletişim ve işbirliği ve turizm gelişim süreçlerinin mevzuatını etkileyen gereksiz bürokrasi bir diğer zorluk olarak ön plana çıkmaktadır. Bazı durumlarda kamu idaresinde geçmişe uzanan çatışmalar da sürdürülebilir

turizmin planlanmasında zorluk yaratabilir ve turizm politikalarının tutarsız olmasına neden olabilir.

1.1.5 Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Birçok araştırmacı sürdürülebilir turizmi, uyulması gereken bir dizi ilke olarak tanımlamaktadır (Hughes 1995, s. 49, Clarke 1997, s. 227). Bu ilkelerle ilgili farkındalık da sürdürülebilir turizm gelişimi alanında artmıştır. Son yıllarda hem uluslararası hem de ulusal seviyelerde çeşitli ilke dizileri ortaya çıkmıştır. Örneğin “1992 Rio Dünya Zirvesi sürdürülebilir kalkınma için 12 ilke belirlemiş ve Gündem 21 hükümetler için dokuz adet hedef belirlerken sürdürülebilir turizm gelişimi için özel sektörün elde etmesi gereken on adet hedef belirlemiştir” (Berry ve Ladkin 1997, s. 434). Yerel turizm kurulları, kamu sektörü örgütleri ve özel sektör kuruluşları turizmde sürdürülebilir kalkınma için ulusal seviyede bir dizi ilke belirlemiştir. Ancak bu ilkelerin bir kısmının coğrafi uygulanabilirlik açısından olduğu ve diğerlerinin de belirli bir yere spesifik olduğu ve bu ilke ve yönergelerin birçoğunun ortak noktasının doğaları gereği çok genel olmaları olduğu kabul görmektedir. Bu ilkeler turizm gelişimini çevreleyen farklı sektörlerde uygulanabilmektedir çünkü bunlar ekonomik kalkınma, çevresel konular, uluslararası turizm sisteminin sosyal faktörleri, vb. gibi çok farklı konuları kapsamaktadır. Temel ilkeler arasında aşağıdaki yönergeler vardır, “sürdürülebilir turizm yerel turist destinasyonlarında görmezden gelinen temel ihtiyaçların tatmin edilmesine katkı sağlamalıdır.

- Sürdürülebilir turizm yerel turist destinasyonlarındaki eşitsizliği ve mutlak yoksulluğu mutlaka azaltmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm, yerel halkın kendine saygısını kazanmasını ve arzu, cahillik ve sefalet gibi kötülüklerden özgür kaldıklarını hissetmelerini sağlayacak olan gerekli koşulların ortaya çıkmasına katkıda bulunmalıdır (Timothy 1999, s. 391). Yani Sürdürülebilir Turizm Gelişimi ev sahibi toplumların hayatın maddi koşullarından özgür kalmasına ve doğa, cahillik, diğer insanlar, sefalet ve dogmatik inançlara sosyal kulluk görevlerinden kurtulmasına yardımcı olmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm sadece ulusal ekonomik kalkınmayı değil aynı zamanda bölgesel ve yerel ekonomik büyümeyi de hızlandırmalıdır. Bu büyüme bütün sosyal yelpaze içerisinde eşit şekilde paylaşılmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm yukarıda bahsi geçen hedefleri, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetlerini tehlikeye atmadan sınırsız bir süre içerisinde elde etmelidir” (Tosun 2001, s. 291).

1.2 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri

Sürdürülebilir turizm için önerilen stratejiler alternatif turizm, ekoturizm, sorumlu turizm ve toplum turizmi gibi ayrılabilir. Her bir stratejinin tanımı ve bunların ana odak noktaları/hedefleri aşağıda özetlenmiştir (bkz. Tablo 1.1). Her bir stratejinin detaylı açıklaması alt bölümlerde ifade edilmiştir.

Tablo 1.1 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Tanımları ve Hedefleri

STRATEJİ	TANIM	YAZAR	ODAK/HEDEF
Alternatif Turizm	“Kötü etkilerden kaçınarak olumlu sosyal, kültürel ve çevresel etkileri artırmayı hedefleyen ve kitle turizmine alternatif olarak görülen sürdürülebilir turizm şekli”	(Krippendorf 1987, s. 37) (Medlik 2003, s. 11)	Yerel toplum ve çevre ile etkileşim içerisinde bireysellik ve eşsiz bir deneyim yaratmak.
Ekoturizm	“Ekoturizm, doğayı ön planda tutan, ekosistemlerin korunmasına katkı sağlayan ve aynı zamanda ev sahibi toplumların bütünlüğüne saygı duyan bir seyahat deneyimidir”	(Andrei, Gogonea, Chiritesu, Sztruten & Busuioc 2014, s.2), (CEAC, 1991)	1. Çevresel koruma 2. Toplum katılımı 3. Karlılık ve sürdürülebilirlik
Sorumlu Turizm	Sorumlu Turizm, iyi iş fırsatları ve daha iyi tatil deneyimleri aracılığıyla kolaylaştırılan sosyoekonomik faydaları ve iyi doğal kaynak yönetimi ile yaşam kalitesini artırmayı hedefler.	(Spenceley ve ark., 2002)	1. Turizmdeki gelişimin etkilerinin değerlendirilmesi ve izlenmesi 2. Toplulukların katılımı 4. Doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel çeşitlilik 5. Yerel kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanımının teşvik edilmesi
Toplum Turizmi	“Topluma dayalı turizm, ziyaretçilerin farkındalıklarını artırmalarını ve oradaki toplum ile yerel yaşam tarzını öğrenmelerini sağlamak amacıyla toplum için yine toplumun sahip olduğu ve yönettiği bir turizm şeklidir”.	(Sorumlu Ekolojik Sosyal Turlar Projesi (REST) 1997).	1. Toplumun güçlendirilmesi 2. Çevresel, sosyal ve kültürel stabilize 3.

1.2.1 Alternatif Turizm

Alternatif turizm, sürdürülebilir turizm şekillerine uygun olan bir toplumun kültür ve geleneklerine dayalı ve toplum tarafından yönetilen turizm faaliyetleri olarak karakterize edilebilir (Pegg, Patterson & Matsumoto 2012, s. 804). Genel olarak bu turizm türü modern endüstriyel toplumlar tarafından yaratılan baskıya karşı durmak amacıyla tasarlanmıştır (Conway & Timms 2010, s. 333). Aynı zamanda topluma güç vermekte ve dış seyahat acenteleri tarafından iş gücünün sömürülmesini ortadan kaldırmaktadır (Conway & Timms 2010, s. 330). Alternatif turizm şu konularla bağlantılıdır; küçük çaplı, küçük grup ya da topluluk, yavaş kontrollü ve düzenlenmiş gelişim, geleneksel değer ve toplumların

sürdürülmesine vurgu. Bu turizm şekli aynı zamanda çevrenin korunmasına ve kollarına da daha fazla dikkat göstermektedir. Alternatif turizm, gönüllü turizmle de oldukça yakındır (Pegg, Patterson & Matsumoto 2012, s. 804 - 805). Alternatif turizm kültürel konulara odaklanan miras turizmini, yoksulluğun azaltılmasını amaçlayan yoksul-yanlısı turizmi, spor turizmini ve tarımsal turizmi de çatısı altında birleştirmektedir (Conway & Timms 2010, s. 333). Ancak Cazes in Weaver (1991, s. 415) yukarıda bahsi geçen alternatif turizm seçeneklerini “özgürleşme ve kendi kendine karar verebilme kavramları ile spontanelik, daha fazla kişiler arası ilişki, yaratıcılık, gerçeklik, birlik, sosyal ve ekolojik harmoni gibi kavramlarla bağdaştırmaktadır”.

1.2.2 Ekoturizm

Ekoturizm tanımı, doğaya dayalı turizme oldukça yakın olduğundan dolayı tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Bu terim çoğu zaman doğal çevreye odaklanmayı temsil eden “eko” kelimesi ile birlikte kullanıldığı için yanlış yorumlanmaktadır. Diğer makaleler ise ekoturizmin doğal çevre ya da ekosistemi destinasyon alanındaki kişiler ve turistlerle birleştirdiğini ve aynı zamanda kitle turizminin neden olduğu olumsuz etkilere son verdiğini (Liu 2003, s. 470) ve bölgenin ekonomisini iyileştirdiğini ifade etmektedir. Uluslararası Ekoturizm Topluluğuna (TIES) göre ekoturizm “çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını sürdüren ve doğal alanlara yapılan sorumlu seyahattir”. Ekoturizmin ilk tanımlarından bir tanesi şöyle ifade edilmiştir: “*Ekoturizm, kısmen bozulmamış ya da kirletilmemiş olan doğal yerlere doğayı, yabani hayatı ve bitki çeşitliliğini ve ayrıca geçmiş ve modern kültürel eserleri keşfetmek ve görmek amacıyla yapılan seyahat anlamına gelmektedir.*” (Ceballos-Lascrain 1996’dan aktaran Erdoğan 2015, s. 15). Ekoturizmin geçmişi 1983 yılına kadar gitmektedir ve ekoturizmin ilk savunucularının başında Ceballos-Lascrain gelmektedir ve onun zihnindeki ekoturizm doğal ve kırsal alanları turizmin ilgi alanına sokmayı hedeflemekteydi. Ekoturizme olan ilgi, uluslararası küresel turizm pazarlarında doğa turizminin yer almaya başladığı “90’ların” ortalarında daha da artmaya başladı (Erdoğan 2015, s.15). “Ekoturizm sürdürülebilir turizmin bazı ana ilkelerini kapsar (Barkauskiene & Snieska 2013, s. 449) bu nedenle ekoturizm, daha kapsamlı bir yönetim (Machnik 2013, s. 75) ve daha fazla dikkat çeken (Zareba 2008’den aktaran Machnik 2013, s. 79) sürdürülebilir turizmin temeli olarak görülmektedir. Ekoturizmin ana ilkeleri arasında şunlar bulunmaktadır; “destinasyona zarar verebilecek doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri minimuma indirmek.

- Gezinleri çevreyi koruma hakkında eğitmek.
- Yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan ve yerel idareler ile yerel halk arasında işbirliğini teşvik eden bir şekilde iş yapmanın önemine vurgu yapmak.

- Doğal ve koruma altındaki bölgeleri korumak üzere kaynakları korumak.
- Eko-destinasyon olarak değerlendirilen ve korunan bölgeler için planlı bir ziyaretçi yönetimi hazırlamak.
- Genel etkiyi minimize etmek üzere çevreye yönelik sosyal araştırmalara ve uzun vadeli gözlem programlarına vurgu yapmak.
- Ev sahibi toplumların, yerel halkın, koruma altındaki alanlarda yaşayanların ve bu alanlara yakın yaşayanların ekonomik faydalarını maksimuma çıkarmak.
- Turizm sürecinin bölgenin sosyal ve çevresel kapasitesini geçmediğinden emin olmak üzere araştırma faaliyetleri yapmak ve yerel halkla işbirliği içerisinde kabul edilebilir değişimler yaratmak.
- Kültürel ve doğal çevrenin iç içe geçtiği, fosil yakıtların kullanımının minimuma indirildiği ve bölgesel flora ve yabani hayatın korunduğu çevre dostu bir turizm altyapısı kurmak (Wood 2002'den aktaran Erdoğan 2015).

Ancak diğer bütün sürdürülebilir turizm stratejilerinde olduğu üzere ekoturizm bir yandan turist taleplerine dikkat çekerken bir yandan da biraz daha ileriye giderek yerel halkın ihtiyaçlarına bakmakta ve sürdürülebilir turizmin temeline oturmaktadır (Machnik 2013, s. 76). Sürdürülebilir turizm literatüründe ekoturizm hedefleri belirlenmiştir ve bunlar arasında şu hedefler sıralanabilir, “çevreyi korumak için kaynak sağlama, bilimsel araştırma, ayak değmemiş ve hassas ekosistemlerin korunması, kırsal alanlarda yaşayanlar için kar sağlanması, yoksul ülkelerde kalkınma teşviki, ekolojik ve kültürel hassasiyetin geliştirilmesi, turizm sektöründe sosyal sorumluluk ve çevresel farkındalığın artırılması, turistlerin eğitilmesi ve tatmin edilmesi ve dünya barışının desteklenmesi” (Blamey 2001; Long Vogelaar & Hale 2013'ten aktaran Erdoğan 2015). “Çevresel ve kültürel faktörlerin değerlendirilmesine ek olarak ekoturizmin ayrılmaz parçalarından bir tanesi de geri dönüşüm, enerji verimliliği, suyun korunması ve yerel halk için ekonomik fırsatların yaratılması ekoturizmin ayrılmaz bir parçasıdır” (Barkauskiene & Snieska 2013, s. 450). Temelde ekoturizm için önerilen çoğu tanım kaynakların korunması ve kullanımı, sürdürülebilir sosyoekonomik ve kültürel gelişmeler etrafında dönmektedir. Doğa dostu olmasına rağmen ekoturizm çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir, örneğin yapay peyzaj çalışmaları, dikkatsiz davranışlar ve maddeler ilgili alanlara yayılabilmektedir (Erdoğan 2015). Araştırmacılar ekoturizmin doğa tabanlı bölgelerde daha fazla uygulandığını belirtmiştir (Machnik 2013, s. 75) ve ekoturizmin yüksek profilli bir şekilde yapıldığı yerler arasında Kosta Rika, Kenya ve Tayland örnek olarak verilebilir (Liu 2003, s. 471).

1.2.3 Toplum Turizmi

Toplum tabanlı turizm bağlamı içerisinde toplum turizmi, turizm ürünü aracılığıyla gelişmekte olan ülkeler için geliştirilmiş yoksulluğu azaltma aracı olarak ifade edilebilir (Lukhele & Mearns 2013, s. 199). Bazı makaleler bu turizm şeklini turistlerin toplumun geleneksel hayatlarını anladıkları ve hem yönetimin hem de kazanılan faydaların toplum içerisinde kaldığı bir senaryo olarak tanımlamaktadır. Bazı araştırmacılar bunun 1970’li yıllarda kitle turizminin problemlerine karşı bir strateji olarak ortaya çıktığını ve topluma güç kazandırarak onların yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçladığını ifade etmektedir (Lukhele & Mearns 2013, s. 199). Toplum bazlı turizmin bazı kilit unsurları doğal ve kültürel kaynaklar; toplum örgütleri, yönetim ve öğrenme (Rest 1997) olarak ifade edilmektedir ve bu da sürdürülebilir turizm girişimlerinin ev sahibi toplum üzerinde etkisinin olduğunu ve böylece planlama sürecinde toplum turizmi açısından ihtiyaç olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir (Iorio & Corsale 2013, s. 234). Ancak, toplum turizmi sadece iş odaklı değildir aynı zamanda toplum örgütleri tarafından turizm kaynaklarının yönetimini güçlendirmek için bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

“Toplum Tabanlı Turizm, toplulukların sahip olduğu ve/veya yönettiği turizm olarak tanımlanmaktadır ve daha geniş anlamda topluma fayda sağlamayı ve sadece girişim içerisinde yer alanlardan daha geniş bir gruba fayda sağlamayı amaçlayan bir süreçtir” (Goodwin & Francis 2003, s. 284).

1.2.4 Sorumlu Turizm

Bir sürdürülebilir turizm şekli olan sorumlu turizmin adı birçok makalede geçmektedir ve genel olarak kültürel çeşitlilik, toplum desteği ve farkındalık ile ilgilidir. Bu turizm şekli doğal çevre üzerindeki olumsuzlukların minimuma indirilmesi ve ev sahibi toplumlar için ekonomik fayda sağlanması ilkesine dayanmaktadır (Frey & George 2009, s. 624). Sorumlu turizm Booyens (2010) tarafından hazırlanan yönergelerde de gösterildiği üzere ev sahibi topluma odaklanmaktadır. Onun yapmış olduğu tanımlara bakacak olursak “yerel halk karar verme sürecine dahil olma, iş bulma, eğitime ve yetkilendirilme ve turizm ürünlerinin sahibi olma anlamında fırsatlar yakalamalıdır; yerel mallar ve hizmetler tedarik edilmelidir; yerel girişimcilik ve küçük işletmeler teşvik edilmelidir; yerel kültürlere saygı duyulmalı ve korunmalıdır; doğal, kültürel ve miras kaynakları korunmalı ve gelişmeler çevreye hassas olmalıdır (Booyens 2010, s. 274).

Ancak, Bağımsız Tur Operatörleri Birliği de turizm sektöründeki aktörler için görev olarak sorumlu turizm yönergeleri hazırlamıştır ve bunlar şu şekilde sıralanabilir: “çevrenin korunması (flora, fauna ve tabiat); yerel kültürlere saygı (gelenekler, dinler ve miras); yerel

halka fayda sağlanması (ekonomik ve sosyal); doğal kaynakların korunması (ofisten destinasyona kadar); kirliliğin minimuma indirilmesi (gürültü, atık imhası ve trafik) (Godwin & Francis 2003, s. 275). Sorumlu turizm açıklamaları çoğu makalede turizm sektöründeki yerel halk, turistler ve aktörler tarafından sosyal sorumluluk uygulamalarını tasvir etmektedir (Caruana, Glozer, Crane & McCabe 2014, s. 116; 117). Sorumlu turizm, sorumlu turizm ürünlerine de değer katmaktadır ve böylece turist deneyimi farklılık göstermektedir (Godwin & Francis 2003, s. 283).

1.3 Sürdürülebilir Turizme Katılım

Turizm faaliyetleri destinasyonlarda büyümeyi teşvik eder ve bu büyüme de çevre ve ev sahibi toplum üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratır. Bu nedenle bu konularla başa çıkabilmek için planlama ve politika uygulamaları bir gereklilik haline gelmiştir (Saarinen 2006, s. 1122). Godfrey'e (1998) göre "Sürdürülebilir turizm başlı başına bir amaç, ya da eşsiz veya izole bir prosedür değil, aksine daha geniş ve kalıcı sosyoekonomik kalkınma sürecinin birbirine bağımlı bir fonksiyonudur" (Godfrey 1998, s. 214). Genel anlamda katılım süreci bir topluma sürdürülebilir turizmdeki karar verme süreci hakkında kendi fikirlerini paylaşma şansı verir.

Toplum ihtiyaçlarının ve koruma hedeflerinin uyumlulaştırılması için son yıllarda çok fazla şey yapıldı. Bildiğimiz üzere turist destinasyonları başka insanlar için ev sağlayan yerlerdir. Bu nedenle toplum ile turizm gelişimi arasında yardımsever bir atmosfer yaratmak gereklidir ve bu yüzden ev sahibi toplulukların çevrenin yönetime ve planlamasına dahil edilmesi şarttır. Çoğu araştırmacı doğayla sürdürülebilir turizm arasında bir ilişki kursa da insanların o doğaya efendilik etme, dizginleme ve kullanma konusunda büyük bir rol oynadığı gerçeğini asla görmezden gelemeyiz (Liu 2003, s. 472). Ancak, bu durum ev sahibi topluluğun yetkili makamlarla aynı seviyede olacağı anlamına gelmez ve bizim de toplumun turizm sektöründeki diğer aktörleri de içine aldığı gerçeğini her zaman aklımızda tutmamız gerekmektedir. "Topluma dayalı gelenekler ev sahibi toplulukları söylem ve uygulamada yetkili kılmayı amaçlar" (Saarinen 2006, s. 1130). Çoğu kalkınma sürecinde olumsuz etkiler yaşanabilir. Dolayısıyla, araştırmacılar toplumun turizm kalkınma sürecine dahil edilmesinin hayati önem taşıdığını ve kalkınmadan elde edilen faydaların eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlayacağını düşünmektedir (Timothy ve Tosun; 2003, Su ve Wall; 2012, s. 146). Ayrıca, toplum desteği de küresel sürdürülebilirlik ilkesi haline gelmiştir (Godfrey 1998, s. 219). Eğitim ve kapasite inşası, toplumun sorumluluğu haline gelmiş bulunmaktadır.

1.3.1 Katılım Süreci

Sürdürülebilir turizmde *katılım süreci* temel olarak sürdürülebilir turizm yönetimi ile faydalanıcılar arasında bir bağlantı yaratmayı ve turizm girişimlerinin olumsuz etkilerinden mağdur olanları, yani ev sahibi toplumu kaynakların planlanmasına ve yönetimine dahil etmeyi amaçlamaktadır. Katılım süreci sürdürülebilir turizm stratejilerinden yaşanabilecek hata ve sorunları minimuma indirir çünkü bu süreç toplumu kendi kaynaklarını yok etmeme konusunda daha sorumlu hale getirir ve onların bu sürece bağlılığını pekiştirir (Pakdeepinit 2007, s. 14).

Katılım süreci farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Bazı araştırmacılar bu süreci ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak tanımlayabileceğimiz turizm etkilerine göre açıklarken (Pakdeepinit 2007, s. 15) bazıları da katılım sürecini açıklamak üzere modellerden faydalanmıştır. Timothy 1999'dan aktaran Garrod (2001, s. 3) katılım sürecini planlama ya da yönetim seviyesinde işbirliği olarak tanımlamaktadır. Ancak Thaneerananon 1995 s. 21'den aktaran Pakdeepinit (2007 s. 15) iki farklı katılım türünden bahsetmektedir; birincisi toplumun sürdürülebilir turizm faaliyetlerine bütün seviyelerde dahil olduğu gerçek katılım, ikincisi toplumun sadece uygulama seviyesinde dahil olduğu ve fikirlerinin ve görüşlerinin dikkate alınmadığı gerçek-olmayan katılım. Sürdürülebilir turizmde katılım sürecini destekleyenler (Drake 1991, s. 132'den aktaran Garrod 2001, s. 3) "yerel katılımın sürdürülebilir kalkınmanın gerekli bir parçası olduğunu" ifade etmektedir.

1.3.2 Paydaş Katılımı

Paydaşlar, sürdürülebilir turizm girişimleriyle bağlantılı birey ya da gruplar olabilir. "Paydaş grupları turizm gelişimine çok farklı şekilde etki edebilir, örneğin turizm arz ve talebi, düzenlemeler, turizm etkilerinin yönetimi, insan kaynakları ve araştırma" (Walingo, Clarke ve Hawkins 2012 s. 343) bu şekilde bu paydaşların sürdürülebilir turizm girişimlerinin planlanmasına ve karar sürecine dahil edilmeleri gerekir (Byrd 2003; Southgate ve Sharpey 2002'den aktaran Walingo, Clarke ve Hawkins 2012, s. 343).

Gossling, Hall, Weaver gibi bazı araştırmacılara göre paydaş katılımı sürdürülebilir turizm girişimlerinin başarısı için bir basamaktır. Ancak paydaş katılımı, beraberinde birçok zorluğu getiren karmaşık bir süreçtir zira ampirik veriler göstermektedir ki çoğu paydaş sürdürülebilir turizm girişimlerine dahil olduğunda kişisel çıkarlarına öncelik vermektedir (Ladkin & Bertramini 2002'den aktaran Walingo, Clarke & Hawkins 2012 s. 344). Walingo, Clarke ve Hawkins (2012, s. 344) aynı zamanda şunu ifade etmektedir: "yöneticiler sürdürülebilir turizmi paydaşların bakış açılarını almadan geliştirmektedir ve bunun sonucunda sürdürülebilir turizm stratejileri paydaşların katılımına fayda sağlamamaktadır".

1.3.3 Toplum Katılımı

İlk başlarda sürdürülebilir turizm stratejileri ev sahibi toplum için ekonomik etkiler, sosyal etkiler ve çevresel etkiler olarak kategorize edilebilecek çeşitli olumsuz etkiler yaratmıştır. Bir turist destinasyonu başkaları için aynı zamanda bir ev de olabilir ve görünüşe göre bu stratejiler toplumun dışında yaratılmakta ve toplum içerisine getirilmektedir. Dolayısıyla, toplum ile bu turizm girişimleri arasında iletken bir atmosfer yaratabilmek için ev sahiplerinin çevrenin yönetimine ve planlanmasına dahil olması ve karar verme sürecinde kendi fikirlerini ortaya atabilmeleri gerekmektedir. Ancak, bu durum ev sahibi toplumun yetkili makamlarla aynı seviyeye geleceği anlamına gelmemektedir ve toplumun turizm sektörü içerisindeki diğer aktörleri de kapsadığı asla unutulmamalıdır.

Araştırmacılar toplumun turizm gelişim sürecine dahil edilmesinin hayati önem taşıdığını ve kalkınmanın olumlu etkilerinin eşit bir şekilde dağıtılmasını sağladığını düşünmektedir (Timothy ve Tosun; 2003, Su ve Wall; 2012 s. 146). Ayrıca, toplumun sürece dahil olması sürdürülebilirliğin küresel bir ilkesi haline gelmiştir (Godfrey 1998, s. 219). Kalkınmadaki eğitim, öğretim ve kapasite inşası gibi alanlar toplumun görevi haline gelmiştir. “Topluma dayalı gelenekler, kalkınma söylemlerinde ve uygulamalarında ev sahibini güçlendirmeyi hedefler” (Saarinen 2006, s. 1130). Sürdürülebilir turizmin başarısı toplumda yaşayanların ellindedir (Fallon & Kriwoken, 2003; Gursyo & Rutherford, 2004; Nicholas, Thapa & Ko, 2009). Toplum katılımının başarısı toplumun ilgisine, bağlılığına ve iletişimine dayanmaktadır. Toplum, toplum sorunları ile başa çıkabilmek üzere işbirliği ve koordinasyon gerektiren seminer ve tartışma deneyimlerini kapsayan katılım faaliyetlerine girebilir (Sotsai Sangsok 2003, s. 10). Tosun (1999) toplum katılımını 3 şekilde açıklamaktadır; toplumun ilgi ve kararlarına göre spontane katılım. Turizm makamlarının kararlarına ve planlarına dayalı olan endüklenen katılım. Görünüşte toplum odaklı olan ancak aslında makamların yararına olan turizm gelişimi şekli olan zorlu katılım.

1.3.4 Sürdürülebilir Turizme Katılımın Önündeki Zorluklar

Sürdürülebilir turizmde tespit edilen zorlukların büyük bir kısmı anlaşma, koordinasyon, işbirliği ve sorumluluk odaklıdır. Zorluklar, devlet politikalarına güvensizlik, kötü yönetim ve yerel halkın dahil edilmemesi konularıyla bağlantılıdır. Dolayısıyla “çok sayıda paydaş ile sürdürülebilir turizmi uygulamak liderlik yapıları, önceliklerin belirlenmesi, uzun vadeli vizyon, esneklik ve finansal kaynak gerektirir” (Walingo, Clarke ve Hawkins 2012, s. 344). Merkezi kamu idaresi sistemleri ve bürokratik karar verme süreçleri sürdürülebilir turizme katılım sürecinin önündeki en büyük zorluklardır zira devletler yerel halkın bu sürece katılımına olanak sağlamamaktadır (Cole 2006’dan aktaran Saufi, O’Brien

ve Wilkins; 2013 s. 809; Nsabamina & Spencer 2013, s. 110; Tosun 2000). Merkezi bir sistemin olduğu yerlerde yerel idareler de karar verme sürecinden soyutlanmaktadır ve bu da katılımın etkinliğini düşürmektedir. Bazı devletler altyapının geliştirilmesine daha fazla özen gösterirken toplumun yetkinliğine ve bilgi seviyesine daha az odaklanmaktadır ki bu da katılım sürecinin başarısının önündeki önemli zorluklardan bir tanesidir (Saufi, O'Brien & Wilkins 2013, s. 809).

Nsabamina ve Spencer, Doğu Ruanda'da toplum katılımı üzerinde yaptıkları araştırmada sürdürülebilir turizm gelişiminin önündeki bir diğer önemli zorluğu "toplum beklentilerinin karşılanamaması" olarak tanımlamışlardır. Başlatılan sürdürülebilir turizm aktivitesi hedefleri toplumun ihtiyaçları ile çakıştığında katılım sürecine karşı tavırları otomatik olarak olumsuz şekilde etkilenmektedir (Nsabamina & Spencer 2013, s. 99). Etkin katılım süreci farkındalık, eğitim ve iletişim gibi çok sayıda masrafı da beraberinde getirmektedir ve dolayısıyla bu tarz aktivitelerin karşılanması için finansal kaynakların olmaması katılım açısından büyük bir zorluk olmaktadır (Nsabamina & Spencer 2013, s. 110). Timothy 1999'dan aktaran Garrod (1998, s. 7) katılım ya da toplum katılım sürecinde karşılaşılabilecek birkaç zorluk tespit etmiştir. Ona göre eğer toplum ekonomik zorluk gibi yoğun sorunlarla karakterize edilebilen bir toplumsa, sürdürülebilir turizm girişimlerine katılım istekleri de sınırlı olmaktadır. Ayrıca, eğer toplum iyi bir şekilde bilgilendirilmez ya da teşvik edilmezse aşağılık kompleksine kapılabilir ve katılmama kararı alabilirler. Ancak, katılım süreci taraflı da olabilir. Yani sürdürülebilir turizm projelerinin yöneticileri karar verme sürecinde yerel halka boyun eğdirebilir ve faydaların büyük bir kısmını kendilerine alarak toplumun memnuniyetsiz olmasına neden olabilirler (Getz 1999'dan aktaran Garrod 2001, s. 8).

İKİNCİ BÖLÜM METODOLOJİ

Bu araştırma temelde, gelişen sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı yada başarısızlığına etki eden faktörleri belirleyen ve sürdürülebilir turizme ulaşmada başarılı toplumsal katılımı belirleyen faktörleri ortaya çıkarmak için bir sistematik incelemeyle literatür taraması yapmakta ve karma yöntemi kullanılarak analiz etmektedir. Sistematik tarama, bir taraftan tarafsızlığı minimize ederken bir taraftan da uygun çalışmaların sonuçlarını kombine etmek üzere araştırma sentezi içerisinde nesnel ve şeffaf bir yaklaşım kullanan bir araştırma türüdür. Bu yaklaşımda hem nicel hem nitel verileri inceleyen karma bir araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Sistematik taramalar bazı sektörlerde en güçlü kanıt şekli olarak görülmektedir. Sistematik araştırmadaki genel adımlar aşağıda listelenmiştir ve bunlar izlendiğinde uygun bir araştırma yöntemi ortaya çıkmaktadır.

- Konuyla ilgili yayınlanan makale ya da çalışmaların tespiti
- Makalelerin seçilmesi ve verilerin toplanması
- Her bir çalışma ya da araştırmanın kalitesinin değerlendirilmesi
- Verilerin analizi ve çalışmadan elde edilen bulguların sentezi
- Sonuçların ve bulgu özetlerinin sunulması (tablolar)
- Sonuç ve bulguların yorumlanması ve sonuç çıkarılması

Aslında bu araştırmada ilk önce tespit edilen sorun açık yapıli sorular formatında olan araştırma soruları olarak ilk bölümde bahsedilmiştir. Sonra incelemede şu aşamalar üzerinden ele alınmıştır:

2.1 Veri Kaynakları

Bir sistematik taramadaki ilk adım ilgili literatürün kapsamlı bir şekilde araştırılmasıdır. İkincil veriler dünya çapında son 30 yılda yayınlanan uluslararası dergilerde yer alan araştırma makalelerinden sistematik bir şekilde elde edilmiştir. Ancak, ikincil veriler hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri ile toplanan daha önceki çalışmaların verilerini de kapsamaktadır. Makaleler Academic Search Complete (EBSCO), Web of Science, JSTOR, Elsevier gibi arama motorlarından ve online veri tabanlarından Üniversitenin Kütüphanesi kullanılarak toplanmış ve hedeflere ulaşabilmek için sentezlenmiştir.

2.2 Verilerin Toplanması

Veriler Ocak 2015 ile Mayıs 2015 arasındaki dönemde toplanmıştır. Literatür, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma, katılım, ekoturizm, alternatif turizm, sorumlu turizm ve toplum turizmi gibi anahtar kelimeler kullanılarak katmanlı bir yapı içerisinde toplanmıştır. Araştırma 1985 ile 2015 yılları arasındaki makaleler ile sınırlı tutulmuştur. 150'den fazla makale toplanmıştır. Sonrasında araştırma hedefleri ve araştırma soruları açısından tespit edilen makalelerin başlıkları ve özetleri kontrol edilmiştir. 51 adet ilgili makale seçilmiş ve ilgisiz olan makaleler elimine edilmiştir. Makaleler detaylı olarak gözden geçirilmiş ve *başarı* bağımsız değişken olarak tespit edilmiş çünkü başarı *Evet/Hayır* gibi değişken ve farklı değerler alabilmekte ve araştırma veritabanını formüle etmekte kullanılabilir. Aşağıdaki tablo taramaya dahil olan makaleleri göstermektedir.

Tablo 2.1 Başarı Değişkenleri

Makale Araştırmacı	Yıl	Konu	Başarı
George Hughes	1995	Genel	n/a
Dimitri Ioannides	1995	alternatif	hayır
Jackie Clarke	1997	alternatif	hayır
Anne-Mette, Hjalager	1997	karışık	evet
Collen Hunter	1997	genel	hayır
Brian Garrod, Allan Fyall	1998	genel	n/a
Kerry B Godfrey	1998	genel	evet
Richard Butler	1999	alternatif	hayır
Manuel, Falcon'n & Medina Mun~oz	1999	karışık	hayır
Claire Dinan, Adrian Sargeant	2000	genel	n/a
Cevat Tosun	2000	karışık	n/a
Brian Garrod	2001	katılım	evet
Thomas Webler, Seth Tuler, Rob Krueger	2001	katılım	evet
Richard Sharpley	2001	toplum	hayır
Ken Simpson	2001	katılım	n/a
Helen Briassoulis	2002	karışık	n/a
Hardy, Beeton, Pearson	2002	karışık	n/a
Zhengua Liu	2003	genel	hayır
Harold Goodwin & Justin Francis	2003	sorumlu	evet
Yiping Li	2004	toplum	hayır
Colin Hunter, Jon Shaw	2005	ekoturizm	evet
Tsaura, Yu-Chiang Linb, Jo-Hui Linc	2005	ekoturizm	hayır
Jarkko Saarinen	2006	karışık	hayır
Julian Clifton, Angela Benson	2006	ekoturizm	evet
Rami Khalil Isaac	2008	alternatif	hayır
Harold Goodwin & Rosa Santilli	2009	toplum	evet
Frey and George	2009	sorumlu	evet
Andreea Băltărețu	2010	sorumlu	evet
Irma Booyens	2010	sorumlu	evet
Dennis Cornway & Benjamin F Timms	2010	alternatif	evet
Manente, Minghetti and Mingotto	2011	sorumlu	hayır
Tsung Hung Lee	2012	katılım	hayır
Victoria Wligo, Jackie Clarke, Rebecca Hawkins	2012	katılım	evet
Katerina A Najdeska, Gabriela Rakicevickb	2012	genel	n/a
Ming Su & Geoffrey Wall	2012	katılım	evet
Ioppolo, Salomone, Saija	2012	ekoturizm	hayır
Akhmad Saufi, Danny O'Brien, Hugh Wilkins	2013	katılım	n/a

Makale Araştırmacı	Yıl	Konu	Başarı
Nsabamina and Spencer	2013	ekoturizm	evet
Aleksandra, Machnik	2013	ekoturizm	evet
K Barkauskiene, V Snieska	2013	ekoturizm	evet
Monica Iorio	2013	toplum	hayır
Sipho E. Lukhele and Kevin F. Mearns	2013	toplum	hayır
Nsabimana & Spencer	2013	katılım	hayır
Olga Debicka Aneta Oniszcuk-Jastrzabek	2013	sorumlu	hayır
Caruana, Glozer, Crane and McCabe	2014	sorumlu	hayır
Dobrica Zivadin Jovicic	2014	genel	n/a
Eliane L Brenner, Gerda K Priestley	2014	genel	n/a
Gabriela Coronado	2014	alternatif	hayır
Andrei, Gogonea, Chiritescu, Sztruten, Busuioc	2014	ekoturizm	evet

2.3 Veri Analizi

Seçilen makaleler kullanılarak Microsoft Excel çapraz tabloları ve basit paylarla bir veri tabanı formüle edilerek ilk araştırma hedeflerinin sonuçları tespit edilmiş ve yeni stratejilerin fizibilitesi kontrol edilmiştir. Analiz, başarı ve başarısızlık faktörlerinin tespiti açısından araştırmacının fikrine dayalıdır çünkü çoğu makale bunları başarı ya da başarısızlık faktörü olarak belirtmemiştir. Bulgulara dayanarak formüle edilen veri tabanı üzerinde betimleyici istatistik yapılmıştır. Betimleyici istatistik bir bilgi topluluğunun ana özelliklerinin nicel şekilde tanımlanması disiplindir. Veri tabanı sınıflandırılmış excel çapraz tabloları ve basit tablolar ile formüle edilmiş ve sonuçlar hem gerçek sayılar hem de yüzdeler şeklinde ortaya konmuştur. Dolayısıyla, önerilen sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı ve başarısızlık faktörleri ortaya çıkarılmıştır. Veri tabanında farklı kategoriler bulunmaktadır ancak başarı ve başarısızlık faktörlerine bağlı olarak 4 ana kategori veri dönemi, vaka, ölçek ve konu olarak sıralanmıştır. Veri döneminin 3 alt bölümü bulunmaktadır (1985-1995) (1995-2005) (2005-2015). Vakalar bölgeye göre verilmiştir (EU-Avrupa, AS-Asya, AUS-Avustralya, AF-Afrika, NA-Kuzey Amerika, SA-Güney Amerika, GLB-Küresel). Ölçeęin 4 alt bölümü tanımlanmıştır (C-Ülke, CIT-Şehir, IS-Adalar-Ölçek Yok).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu tezde odak nokta ortaya çıkan sürdürülebilir turizm stratejileri kapsamında başarı ve başarısızlık faktörlerini sürdürülebilir turizmin türüne göre değerlendirmek ve ayrıca sürdürülebilir turizmde katılımın rolünü analiz etmektir. Genel olarak, bu araştırma hedefi ile direkt olarak ilgili çalışmaların az olması, bu çalışmanın sonuçlarının taraflıktan kaçınarak dikkatli bir şekilde yorumlanması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu araştırmada özetlenen kanıtlar araştırma sorularına cevap sağlamaktadır ve araştırmacının perspektifine dayanmaktadır ve gelecekte yapılacak araştırmaları tetikleyecek kadar iyi olması muhtemeldir. Sonuçların yorumlanması, çalışmaların düşük kalitesi nedeniyle sınırlı olsa da bulgular orta seviyede kaliteli sayılabilecek çalışmalarla desteklenmiştir. Ekoturizm, alternatif turizm, sorumlu turizm, toplum turizmi ve katılım ile ilgili bulgular şu başlıklar altında ele alınacaktır: *konu*; sürdürülebilir turizm stratejilerinin açık bir şekilde tespiti ve başarı ve başarısızlığın değerlendirilmesi. *Ölçek*; çalışmaların büyük bir kısmının hangi ölçekte yapıldığının tespiti. *Vaka*; sürdürülebilir turizm stratejilerinin hangi bölgede en popüler olduğunun tespiti. *Veri dönemi*; stratejilerin en çok uygulandığı dönemin belirlenmesi.

3.1 Ekoturizm

Ekoturizm, turizm gelişimi ve koruma arasında bir harmoni yaratır. Hem doğanın korunmasını hem de yerel halkın şartlarının iyileştirilmesini destekler (Blagny 1992'den aktaran Andrei, Gogonea, Chiritesu, Sztruten & Busuioc 2014, s. 3). Ekoturizmin sürdürülebilir turizm içerisinde en hızlı büyüyen strateji olduğuna inanılmaktadır zira bu yöntem kalıcı sosyal, çevresel ve ekonomik faydalar getirmektedir (Barkauskiene & Snieska 2013, s. 449). Ancak tabii ki bazı durumlarda bunun bir yanılgı olduğu da görülmektedir. Ekoturizm, popüler deniz, güneş ve kum gibi imkanların olmadığı ya da daha az çekici olmalarına neden olan dezavantajların olduğu yerlerde teşvik edilmektedir diye bilinir. Ekoturizm, zarar görmemiş yerlerde küçük çaplı turizmi geliştirmeyi değil, daha önceki turizm girişimlerinin neden olduğu zararları onarmayı amaçlar (Butler 1998, s. 98). Bu bölümün devam eden kısımlarında ekoturizm 4 ana başlık altında ele alınacaktır; *ölçek*; *vaka* ve *veri dönemi*, bütün bunlar literatürden elde edilen verilerin anlamlılığına bağlı olarak tanımlanmıştır.

3.1.1 Konu

Sürdürülebilir turizmden ortaya çıkan konular alternatif turizm, toplum turizmi, sorumlu turizm, ekoturizm ve katılımdan oluşmaktadır. Aşağıdaki tablonun konu kısmı, bağlam açısından ve ayrıca başarı ve başarısızlık faktörleri açısından özel olarak gruplandırılmış makaleleri göstermektedir. Bazı literatür kaynakları tek bir makale içerisinde iki ya da daha fazla sürdürülebilir turizm stratejisi üzerinde veri rapor ederken konu sütununda “karışık” olarak kategorize edilmiştir. Sürdürülebilir turizm hakkındaki genel literatür de taranmış ve “genel” sütunu altında temsil edilmiştir. Ancak, katılım ya da toplum katılımı hakkındaki literatür sürdürülebilir turizm konuları açısından asla göz ardı edilemez; bu nedenle konu sütunu altında “katılım” olarak temsil edilmiştir.

Tablo 3.1 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 1

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%23,81)	2(%10,53)	7(%13,73)
toplum	0	4(%19,05)	1(%5,26)	5(%9,80)
ekoturizm	0	2(%9,52)	6(%31,58)	8(%15,69)
genel	6	2(%9,52)	1(%5,26)	9(%17,65)
karışık	3	2(%9,52)	1(%5,26)	6(%11,76)
katılım	2	2(%9,52)	4(%21,05)	8(%15,69)
sorumlu	0	4(%19,05)	4(%21,05)	8(%15,69)
Genel Toplam	11	21(%100)	19(%100)	51(%100)

Tablo 3.1 (yukarıda), 7 farklı konuya göre kategorize edilen toplam analiz edilmiş makalelerin sayısı ile onların başarı ve başarısızlığı hakkındaki istatistikleri gösterse de özellikle ekoturizm hakkındaki literatür taramasını detayda tartışmaktadır. Seçilen 51 makaleden 8'i, yani %15,69'u (8 makale) ekoturizm vakaları hakkındadır. Yukarıdaki Tablo 3.1'in sonuçlarına göre 51 makale içerisinde 7 konu taranmıştır ve bunların 19'u başarı vakası olarak kaydedilmiştir. 21 makalede başarısızlık vakalarına yer verilmiştir ve 11 makale herhangi bir başarı ya da başarısızlıktan bahsetmemiş ya da başarı veya başarısızlığın yaşandığına dair bilgi verecek kadar net değildir. Tablo 3.1'deki sonuçlar aynı zamanda ekoturizm vakaları ile ilgili daha fazla başarıya yer vermiştir zira 19 genel başarı vakası içerisinde %31,58'in (6 makale) ekoturizmle ilgili olduğunu göstermektedir ve bu yüzde taranan başarı vakaları arasındaki en yüksek yüzdendir. Bu sonuçlar ekoturizmin sürdürülebilir turizmin ikonu olduğu inancını desteklemektedir (Machnik 2013, s. 75).

Bunun nedenleri arasında bir yandan seyahat deneyimi sağlamanın yanı sıra ekosistemin korunmasına ek olarak sürdürülebilir kalkınmanın kilit kavramlarını kucaklaması ifade edilebilir. Aynı zamanda “sürdürülebilir turizm” terimi açısından sürdürülebilirliği de tam olarak yerine getirmektedir çünkü ekoturizm, bir yandan taşıma kapasitesi içerisinde yaşarken bir yandan da insanların yaşam kalitesini iyileştirerek ev sahibi toplumun bütünlüğüne saygı duymaktadır. Diğer taraftan, Tablo 3.2’deki sonuçlara ve araştırmaya göre 21 başarısızlık vakası içerisinde sadece 2 makale ekoturizmle ilgilidir ve bu da tespit edilen başarısızlık vakaları arasında çok küçük bir kesit anlamına gelmektedir.

Tablo 3.2 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 2

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%33,33)	2(%15,38)	7(%25)
toplum	0	4(%26,67)	1(%7,69)	5(%17,86)
ekoturizm	0	2(%13,33)	6(%46,15)	8(%28,57)
sorumlu	0	4(%26,67)	4(%30,77)	8(%28,57)
Genel Toplam	0	15(%100)	13(%100)	28(%100)

Tablo 3.2 daha çok Tablo 3.1’in dökümü gibidir. Özellikle yeni ortaya çıkan sürdürülebilir turizm stratejileri hakkındaki makaleleri göstermektedir. Seçilen 51 makale içerisinde toplamda 28’i özellikle sürdürülebilir turizm stratejilerine yönelik olarak tespit edilmiştir. Tablo 3.2’teki sonuçlar 28 makale içerisinde %28,57’sinin (8 makale) ekoturizm makalesi olduğunu göstermektedir ki bu da uygulanan stratejiler arasındaki en yüksek yüzde gibi gözükmektedir. Ekoturizmin popülaritesi ve yüksek uygulanma yüzdesi genel olarak bu kavramın sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile uyumlu olmasından kaynaklanmaktadır (Barkauskiene & Snieska 2013, s. 449). Bu tablo aynı zamanda yeni ortaya çıkan stratejilerin başarı ve başarısızlık vakaları üzerinde de istatistiklere yer vermiştir. 28 makale içerisinde direkt olarak yeni ortaya çıkan stratejilerle bağlantılı olan genel başarı vakası sayısı 13’tür ve %46,15 (6 makale) oranı ekoturizm üzerindeki başarı faktörlerine işaret etmektedir. Ekoturizmin başarısı üzerindeki sonuçlar yüksek bir başarı oranına işaret etmektedir ve muhtemelen en başarılı sürdürülebilir turizm stratejisi olduğunu göstermektedir.

Ancak, bu sonuçlar daha yüksek bir başarı vakası yüzdesi aracılığıyla ekoturizmin etkinliğini kanıtlamaktadır. Ayrıca, ekoturizmin *en popüler strateji* olduğu ve *en çok uygulanan strateji* olduğu görülmektedir.

3.1.2 Ölçek

Sürdürülebilir turizm stratejilerinin uygulanmasının belirli bir alanda turizm gelişiminin nasıl yürütüldüğüne göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Merkeziyetçiliğin dominant olduğu bazı yerlerde turizm aktiviteleri ülke seviyesinde yönetilirken merkeziyetçiliğin olmadığı bazı yerlerde turizm gelişim aktivitelerinin şehirler seviyesinde yönetildiği görülmektedir. “Merkeziyetçilik daha iyi koordinasyon ve politika yapımını getirirken Adem-i Merkeziyetçilik paydaşların katılımını ve politikanın uygulanmasını geliştirecektir (Kimbu & Ngoasong 2013, s. 235). Dolayısıyla, ekoturizmin yeni bir turizm stratejisi olarak başarısını ya da başarısızlığını değerlendirirken aşağıdaki tablolar ekoturizmin CIT-Şehir ölçeği, C-Ülke ölçeği ve IS-Ada ölçeği gibi ölçeklere göre nasıl uygulandığını ele almaktadır.

Tablo 3.3 Ölçeğe Göre Ekoturizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	C	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(100)
	IS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	NS	2(%100)	0(%0)	2(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	C	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	IS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	C	1(%25)	3(%75)	4(%100)
	CIT	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	C	3(%50)	3(%50)	6(%100)
	CIT	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	NS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.3 sürdürülebilir turizmle ilgili olarak taranan makalelerin başarı ve başarısızlığını ölçeğe göre kategorize etmektedir (C – ülke ölçeği, CIT – şehir ölçeği, IS – ada ölçeği ve NS – ölçek yok). Temel olarak, Tablo 3.3'teki sonuçlara göre taranan 28 makale içerisinde %46,43'ünün (13 makale) başarı vakası, %53,57'sinin (15 makale) stratejilerin başarısız olduğunu gösterdiği görülmektedir. Tablo 3.3'teki sonuçlar ekoturizm hakkında 8 makalenin gözden geçirildiğini ve bunlardan 4'ünün ülke ölçeğinde olduğunu göstermektedir.

4 makalenin %75'i ekoturizm hakkında ülke ölçeğinde başarı hikayelerine yer vermektedir. Araştırmada taranan makalelere göre ülke ölçeğindeki başarı faktörleri tespit edilmiştir ve bunlar arasında devlet desteği ve turizm makamlarının ilgisi yer almaktadır (Aleksandra ve Machnik 2013, s. 95). Ekoturizmin sürdürülebilir turizmin çekirdeği olduğu ve orada yaşayanlar, kültür, doğa, vb. için derin ve dikkatli bir algı olarak anlaşıldığına inanılmaktadır. Avrupa Birliği gibi büyük örgütlerle işbirlikleri de ülke ölçeğinde büyük bir başarı faktörü olarak kayda geçmiştir (Andrei, Gogonea, Chiritescu, Sztruten ve Busuioc 2014, s. 7). Sadece %25'i (1 makale) ülke ölçeğinde başarısızlık faktörlerinden bahsetmektedir ve bu makale yetersiz çevre değerlendirmesinden ve denetimlerinden başarısızlık faktörü olarak bahsetmektedir (Sheng-Hshiang Tsaura, Yu-Chiang Linb ve Jo-Hui Linc 2005, s. 101).

Ekoturizm hakkındaki ikinci önemli ölçek ise şehir ölçeğidir. Şehir ölçeğinde 3 makale taranmıştır ve bunlardan %66,67'si (2 makale) başarılı çalışmalardır. Ruanda hakkındaki makalelerden bir tanesi bu faktörlere işaret etmektedir; başarılarında yerel halkın katılımı ve toplum tabanlı aktiviteler (Nsabamina ve Spencer 2013, s. 1090). Ekoturizm hakkında şehir ölçeğindeki tek başarısızlık turizmin çeşitlendirilmesi için bütünsel eylemler ve ayrıca belirli sektörlerdeki izolasyona işaret etmektedir (Ioppolo, Salomone ve Saija 2012, s. 469).

Bu sonuç aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya ve daha iyi bir çevre sunmaya odaklanan ülke kalkınma planları aracılığıyla devlet desteğine de atfedilebilir. Merkezi turizm planlama sistemleri aynı zamanda ekoturizmin ülke ölçeğindeki başarısını da kolaylaştırmaktadır çünkü bunlar belirli bir ülkede turizm için genel bir politika tabanı sunmaktadır (Yuksel, Bramwell ve Yuksell 1998, s. 354). Tablo ayrıca şehir ölçeğinde ekoturizmin etkililiğine benzerlik gösteren %66,67'lik bir ekoturizm başarı vakası oranı sergileyen şehir ölçeğindeki sonuçları da sunmaktadır. Ada ölçeğinde ise bunun %100 etkili ve %100 başarılı olduğu görülmüştür.

Tablo 3.4 Ekoturizm Ölçeği vs. Başarısızlık ve Başarı Vakaları

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
ekoturizm	C	1(%50)	3(%50)	4(%50)
	CIT	1(%50)	2(%33,33)	3(%37,5)
	IS	0(%0)	1(%16,67)	1(%12,5)
ekoturizm toplam		2(%100)	6(%100)	8(%100)

Ancak, Tablo 3.4'deki sonuçlar ölçeğe göre ekoturizm hakkında bu araştırmadan elde edilen sonuçların daha net bir resmini ortaya koymaktadır. Tablo, ekoturizmin daha çok ülke

ölçeğinde uygulandığını göstermektedir çünkü %50'si (4 makale) ülke ölçeğinde olan makalelerdi ve bunun nedeni ekoturizm aktivitelerinin merkezi makamlar tarafından uygulanmaya koyulması olabilir. Ayrıca, ekoturizmin Adalarda daha az popüler olduğu ancak yine de etkin bir strateji olduğu görülmektedir. Analiz edilen ekoturizm makalelerinin %37,5'i (3 makale) şehir ölçeğindedir ve bu da ekoturizm konseptinin şehir seviyesinde de yapıldığını göstermektedir.

Tablo 3.3 ve Tablo 3.4'deki bulgulardan, önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri arasında Ekoturizmin en çok ülke ölçeğinde uygulandığı ve ülke ölçeğinde daha fazla ekoturizm başarı vakası uygulandığı görülmektedir. Verimlilik açısından ekoturizm en çok adada verimli olmuştur çünkü merkezi makamlar her zaman ekoturizm aktivitelerinin başarılı olması için gerekli kaynakların hazır bulunmasını sağlamaktadır.

3.1.3 Vaka

Ekoturizmin geçmişine bakacak olursak farklı ülkelerin çevrelerini ve kültürlerini deneyimlemek ve daha fazla şey öğrenmek isteyen kişilerin ihtiyaçlarına cevaben 1980'li yıllarda ortaya çıktığı ancak sonrasında toplum, çevre ve ekonomi üzerinde daha fazla etkisinin olduğu (Astromskienė, Ramanauskienė & Adamonienė 2012) ve hatta artık Birleşmiş Milletler gibi büyük örgütler tarafından tanındığı görülmektedir. Ancak, bu konsept dünyanın birçok farklı kıtasında uygulanmaktadır. Araştırma, ekoturizmin başarı ve başarısızlığını tespit etmeyi ve katılımın önemini ortaya koymayı hedeflemektedir, bu nedenle aşağıdaki tablolar, vakaya göre kategorize edilen ekoturizm hakkındaki literatürü ele almaktadır ve uygulama alanını AS-Asya, EU-Avrupa Birliği, NA-Kuzey Amerika, SA-Güney Amerika, AF-Afrika ve GLB-Küresel olarak tanımlamaktadır.

Tablo 3.5 Vakaya Göre Ekoturizm Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	AS	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	EU	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	GLB	2(% 100)	0(%0)	2(% 100)
	NA	0(%0)	2(% 100)	2(% 100)
	SA	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
alternatif toplam		5(% 71,43)	2(% 28,57)	7(% 100)
toplum	AF	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	AS	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	EU	2(% 100)	0(%0)	2(% 100)
	GLB	0(%0)	1(% 100)	1(% 100)
toplum toplam		4(% 80)	1(% 20)	5(% 100)
ekoturizm	AF	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	AS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	EU	1(%20)	4(%80)	5(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	AF	0(%0)	2(% 100)	2(% 100)
	EU	2(% 50)	2(% 50)	4(% 100)
	GLB	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	SA	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
sorumlu toplam		4(% 50)	4(% 50)	8(% 100)
Genel Toplam		15(% 53,57)	13(% 46,43)	28(% 100)

Tablo 3.5 vakaya göre analiz edilen sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (AS-Asya, EU-Avrupa Birliği, NA-Kuzey Amerika, SA-Güney Amerika, AF-Afrika ve GLB-Küresel). Tablo 3.5'deki sonuçlara göre yüksek bir ekoturizm vakası başarısı ile karakterize edilebilen bölge Avrupa'dır çünkü Avrupa'daki ekoturizm hakkında taranan makalelerin %80'i (4 makale) başarıya işaret etmektedir. Romanya'daki durumu gösteren makalelerden bir tanesi devlet ile turizm makamları arasındaki işbirliğine ve ayrıca toplumun başarı faktörü olarak algıladığı faydalara işaret etmektedir. Romanya halkı kendi bölgelerine özen ve dikkat göstermektedir ve bu da ekoturizm stratejisinde başarı elde edilmesini sağlamaktadır (Andrei, Gogonea, Chiritescu, Sztruten, Busuioc 2014, s. 9). Sonuçlar, ekoturizmin Avrupa bölgesinde daha etkili olduğunu göstermektedir. Daha önce yapılan çalışmalar ekoturizmin gelişmiş dünyada daha başarılı olduğunu çünkü sürdürülebilir kalkınma üzerinde olumlu etkisinin olduğuna inanıldığı için önceliklendirildiğini ifade etmektedir (Barkauskiene, Snieska 2013 s. 450). Avrupa'daki ekoturizm hakkında yapılan bir makale başarısızlığa işaret etmiş ve belirli sektörlerdeki izolasyon gibi başarısızlık faktörlerine ve ekoturizmin uluslararası pazarda teşvik edilmesine işaret etmiştir (Ioppolo, Salomone, Saija, 2012, s. 475).

Diğer taraftan Asya'da başarı vakaları ve başarısızlık vakaları %50 olarak kaydedilmiştir. Başarısızlık vakaları, yetersiz çevre değerlendirmeleri ve denetimlerini başarısızlık faktörü olarak göstermiştir (Tsaura, Linb, Linc 2005, s. 75). Asya'daki ekoturizmin başarısını kolaylaştıran başarı faktörleri toplum perspektifi ile toplumun tutumunu içermektedir. Asya toplumu ekoturizm girişimlerine karşı oldukça olumlu bir tutuma sahiptir çünkü orada topluma etkileşim kurma ve dil becerilerini geliştirme fırsatı tanınmıştır (Clifton, Benson 2006, s. 407). Afrika'da ekoturizm vakalarında %100'lük bir başarı tespit edilmiştir ve bu da ekoturizm alanında çok fazla çalışma yapılmısa da ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Turistler ve halk ekoturizmi desteklemektedir çünkü hem iş imkanları hem de kültürel çeşitlilik yaratmaktadır (Nsabamina ve Spencer 2013, s. 1095).

Tablo 3.6 Ekoturizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel toplam
ekoturizm	AF	0(%0)	1(%16,67)	1(%12,5)
	AS	1(%50)	1(%16,67)	2(%25)
	EU	1(%50)	4(%66,67)	5(%62,5)
ekoturizm toplam		2(%100)	6(%100)	8(%100)

Ancak Tablo 3.6'deki sonuçlar, ekoturizmle ilgili olarak analiz edilen 8 vakadan %62,5'nin (5 makale) Avrupa'dan olduğunu göstermektedir ki bu da ekoturizm kavramının en fazla Avrupa kıtasında popüler olduğunu kanıtlamaktadır. Afrika, %12,5 (1 makale) ile çok düşük bir yüzde sergilemiştir ve bu da ekoturizm kavramının Afrika kıtasında çok popüler olmadığını göstermektedir. Bunun nedenleri arasında yeterli bilginin ya da becerinin olmaması gösterilebilir. Gerekli kaynakların bulunmaması da Afrika'da neden daha az ekoturizm olduğunun bir başka nedeni olabilir. Kalan %25'lik (2 makale) kısım ise Asya bölgesindedir.

Tablo 3.5 ve 3.6'daki sonuçlardan ekoturizmin Avrupa'da daha popüler olduğu ve Afrika'da daha az popüler olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca Avrupa bölgesinde daha fazla başarının kaydedildiği ve bunun da ekoturizmin Avrupa'da daha etkili olduğunu gösterdiği ifade edilebilir.

3.1.4 Veri Dönemi

Ekoturizmin popülaritesi ve etkinliği her on yıllık dönemler halinde farklılık göstermektedir ve son yıllarda bu konseptin geçmişe kıyasla turizm politikalarında daha fazla dikkate alındığı görülmektedir. Bunun nedeni çeşitli yerel kültürlerin, geleneklerin, sanatların,

müziğin ve diğer tarihi ve dini mirasların tanıtılması ve korunmasını kapsayan özellikleri ve ayrıca kültürel faaliyetlerin kültür çeşitliliğinin önemi açısından verilen eğitimler olabilir. (Barkauskiene1, Snieska2 2013, s. 251). Dolayısıyla araştırma, literatürün odaklanmış olduğu zaman çerçevesi olan veri dönemine göre ekoturizmin başarı ve başarısızlık faktörlerini değerlendirmeye çalışmıştır.

Tablo 3.7 Veri Dönemine Göre Ekoturizm Başarısı ve Başarısızlığı

Konu	Veri Dönemi	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	1985-1995	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	1995-2005	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	1(%14,29)	6(%85,71)	7(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	1995-2005	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	2005-2015	4(%57,14)	3(%42,86)	7(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.7, veri dönemine göre sınıflandırılmış olarak son 30 yıl içerisinde önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri için başarı ve başarısızlık vakası sonuçlarını göstermektedir. Veri dönemi 1985-1995, 1995-2005 ve 2005-2015 yılları arasında kapsamaktadır. Tablo 3.7'deki sonuçlar ekoturizm vakasının 1995-2005 ile 2005-2015 yılları arasında var olduğunu göstermektedir. Tablo 3.7 aynı zamanda ekoturizm vakalarının, muhtemelen değerlendirme için düzgün bir gösterge olmadığı için ve daha çok yeni bir kavram olduğu ve güven eksikliği olduğu için 1995-2005 yılları arasında çok başarılı olmadığını göstermektedir. Literatüre göre sürdürülebilir turizm, "Ortak Geleceğimiz" başlıklı Brundtland Komisyonunun raporu sonrasında 1987 yılında gündeme gelmiştir (WCED, 1987). O tarihten sonra sürdürülebilir turizm için ekoturizm gibi çok sayıda strateji ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak, 90'lı yıllarda stratejilerin hala bazı eksik noktalarının olduğu ve bunun da daha fazla araştırma ve geliştirme gerektirdiği görülebilmektedir (Bramwell & Lane 1993). 2005-2015 yılları arasında ekoturizm, o dönemlerde taranana 7 vaka içerisinde %85,71'lik (6 makale) oran ile daha etkin hale gelmiştir. Bu konsept devlet ve toplumdaki destek görmüş ve turizm sektörünün gelişmesinde faydalı bir araç haline gelmiştir.

Tablo 3.8 Ekoturizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Veri Dönemi	Hayır	Evet	Genel Toplam
ekoturizm	1995-2005	1(%50)	0(%0)	1(%12,5)
	2005-2015	1(%50)	6(%100)	7(%85,5)
ekoturizm toplam		2(%100)	6(%100)	8(%100)

Ancak, Tablo 3.8 başarı faktörlerini gösteren 6 makalenin ve başarısızlık faktörlerinin gösteren 1 makalenin olduğu 2005-2015 döneminde ekoturizmin etkinliği ile ilgili çok daha net bir anlayış ortaya koymaktadır. Toplamda ekoturizmle ilgili 8 makale taranmıştır ve bunlardan %85,5'i (7 makale) 2005-2015 yılları arasında yapılan makalelerdir. Taranan makalelerin %12,5'i (1 makale) 1995-2005 döneminde yapılmıştır. Ekoturizm, son on yılda daha popüler ve etkili olmuştur zira ekonomik ve sosyal kalkınmayı etkileyerek çevrenin korunmasına da katkı sağlamıştır (Kristina Barkauskiene, Vytautas Snieska 2013, s. 450).

3.2 Sorumlu Turizm

Sorumlu turizmin toplum yaşam kalitesini artırdığı ve turist deneyimini daha da iyileştirdiği bilinmektedir. Frey & George (2008), sorumlu turizmde toplum katılımını ve yaşam kalitesini artırarak onlarla faydaları paylaşmayı ve son olarak turist deneyimini iyileştirecek olan emniyet ve güvenlik konuları ile iyi niyetin yaratılmasını savunmaktadır. Sorumlu turizmin turizm gelişiminde ve sürdürülebilir turizmde oynadığı en büyük rol turizmi, rekabetçi avantaj yaratacak şekilde geliştirmek, yönetmek ve pazarlamaktır. Sorumlu turizm aynı zamanda ev sahibi toplumların aktif katılımını sağlar çünkü bu tarz toplulukları turizmin direkt faydalanıcıları konumundadır ve bu nedenle planlama ve karar verme süreçlerine katılmaları hayati önem taşır. Yerel kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşviki ve kaynakların aşırı tüketiminin ve atıkların kontrol altına alınması da sorumlu turizmdeki kilit unsurlardan bir tanesidir (Booyens 2010, s. 138).

3.2.1 Konu

Sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı ve başarısızlığını değerlendirmek amacıyla seçilen makaleler bağlam açısından stratejiye göre sınıflandırılmış ve konu sütunu altında sıralanmıştır. Aşağıdaki tablolar, konunun başarı ve başarısızlığına göre konu bazında kategorize edilmiş olan sürdürülebilir turizm stratejilerinin hesaplanmış yüzdelerini göstermektedir. Tablolar özellikle sorumlu turizmi ön plana çıkarmaktadır ve araştırmaya göre başarı ve başarısızlık vakalarını ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3.9 Sürdürülebilir Turizm Stratejilerinin Başarı ve Başarısızlık Vakaları 3

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%23,81)	2(%10,53)	7(%13,73)
toplum	0	4(%19,05)	1(%5,26)	5(%9,80)
ekoturizm	0	2(%9,52)	6(%31,58)	8(%15,69)
genel	6	2(%9,52)	1(%5,26)	9(%17,65)
karışık	3	2(%9,52)	1(%5,26)	6(%11,76)
katılım	2	2(%9,52)	4(%21,05)	8(%15,69)
sorumlu	0	4(%19,05)	4(%21,05)	8(%15,69)
Genel Toplam	11	21(%100)	19(%100)	51(%100)

Tablo 3.9 konuya göre analiz edilmiş makalelerin toplam sayısını vermektedir. 51 makale içerisinde %15,69'unun (8 makale) sorumlu turizmle alakalı olduğu görülmektedir ki bu da sorumlu turizmle ilgili yapılacak çok şey olduğunu göstermektedir. Araştırma bulgularına göre Sorumlu turizm, popüler sürdürülebilir turizm stratejileri açısından ekoturizm ile aynı hiyerarşide bulunabilir. Bunun nedeni "sorumlu turizmin faydaların adil ve eşit bir şekilde yerel halka dağıtılmasını ve doğal dünyanın korunmasını teşvik etmesi" olabilir (Funnel 2008, 2) ki bu da faydaların topluma yönlendirildiği ve işletme sahiplerinin stratejiyi destekleme taahhüdünü desteklediği ve artırdığı anlamına gelmektedir. Güney Amerika ülkelerinde sorumlu turizmin sürdürülebilir turizm içerisinde büyük bir unsur ya da güçlü bir motivasyon kaynağı olduğuna ve ev sahibi topluma en yüksek seviyede saygı verilmesini sağladığına inanılmaktadır. Şili tarafından yapılan bir vakaya göre sorumlu turizm "kültürel olarak hassas olduğu, turistlerle ev sahipleri arasında saygı bağlarını güçlendirdiği ve yerel bir gurur ve güven hissi yarattığı" için popülerite kazanmıştır (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 183).

Tablo 3.10 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 4

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%33,33)	2(%15,38)	7(%25)
toplum	0	4(%26,67)	1(%7,69)	5(%17,86)
ekoturizm	0	2(%13,33)	6(%46,15)	8(%28,57)
sorumlu	0	4(%26,67)	4(%30,77)	8(%28,57)
Genel Toplam	0	15(%100)	13(%100)	28(%100)

Tablo 3.10, özellikle önerilen sürdürülebilir turizm stratejilerine yönelik makaleleri göstermektedir. Toplamda sürdürülebilir turizm stratejileri ile direkt bağlantılı 28 vaka analiz edilmiştir. Bunlardan %28,57'si (8 makale) sorumlu turizm vakaları ile ilgilidir ve bu da sorumlu turizmin diğer stratejilere kıyasla popülaritesini göstermektedir. Tablo 3.10 aynı zamanda sayısı 13 olan önerilen stratejilerdeki başarılı vakaların toplam sayısını göstermektedir ve bunlardan %30,77'si (4 makale) sorumlu turizm vakaları hakkındadır. Buradaki başarı sorumlu turizmin hedefleri arasında “yerel halk için daha fazla ekonomik fayda sağlamak ve ev sahibi Toplumların refahını artırmak” gibi hedeflerin olmasıyla bağdaştırılabilir (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 183). Tablo 3.10 aynı zamanda sayısı 15 olan toplam başarısızlık vakalarını da göstermektedir ve bunlardan %26,67'si (4 makale) başarısız sorumlu turizm vakasıdır.

Bu sonuçlar hem Tablo 3.9 hem de Tablo 3.10'da sorumlu turizmin en etkili stratejilerden birisi olduğunu ancak konsepti geliştirmek için daha yapılması gereken çok şey olduğunu kanıtlamaktadır. Sorumlu turizm öne çıkmayı başarmıştır çünkü karar verme sürecine toplumun katılımını desteklemektedir ve “yerel halkla daha anlamlı bağlantılar içerisinde turistler için daha zevkli deneyimler sunarak yerel kültürün, sosyal ve çevresel konuların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır” (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 183).

3.2.2 Ölçek

Toplumun yaşam kalitesini ve turist deneyimini artırmaya odaklanmış bir strateji olan sorumlu turizm, sürece dahil olan taraflara daha yakın bir idare gerektirmektedir. Sorumlu turizme dahil olan sermayenin idare seviyesi de stratejinin başarı ve başarısızlığı üzerinde etkili olabilir. Sorumlu turizm sermayesinin idaresi ölçeğe bağlıdır, yani C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği ve IS-ada ölçeği. Aşağıdaki tablolar ölçeğe göre sınıflandırılmıştır sorumlu turizm makalelerini göstermektedir.

Tablo 3.11 Ölçeğe Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	C	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(100)
	IS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	NS	2(%100)	0(%0)	2(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	C	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	IS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	C	1(%25)	3(%75)	4(%100)
	CIT	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	C	3(%50)	3(%50)	6(%100)
	CIT	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	NS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.11 ölçeğe göre kategorize edilmiş sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği, IS-ada ölçeği ve NS-ölçek yok). Tablo 3.11 aynı zamanda sorumlu turizmle ilgili taranan toplam 8 makaleyi ve bunlardan %50'sinin (4 makale) başarı vakası olduğunu göstermektedir. Kalan %50 (4 makale) ise başarısızlık vakalarıdır. Bu genel olarak sorumlu turizm stratejisinde adil bir sonucu ortaya koymaktadır. 8 sorumlu turizm makalesi içerisinde 6'sı ülke çapındaydı. 6 vakanın %50'si (3 makale) başarı, %50'si ise başarısızlık vakasıdır. Başarı vakaları, uzun vadeli bir perspektif sunan kalkınma planlarını ve başarı faktörü olarak devlet desteğinin alınmasını işaret etmektedir. Daha yüksek farkındalık seviyeleri ile faydaların takdir edilmesi bazı araştırmacılar tarafından belirtilen diğer başarı faktörüdür (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 186). Araştırma aynı zamanda Güney Afrika'da bazı başarılı sorumlu turizm faktörlerini de kaydetmiştir ve bunların arasında çevreye karşı hassasiyet ve yerel küçük işletmelerin desteklenmesi gibi konular yer almaktadır (Booyens 2010, s. 274). Başarısızlık vakaları, bunun geleneksel stratejilere kıyasla pahalı bir strateji olduğu inancına işaret etmektedir (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 186).

Şehir ölçeğindeki sonuçlar %100'lük başarı vakaları ile sorumlu turizm stratejisinin etkinliğini gözler önüne sermektedir. Stratejinin başarısını gösteren makale Güney

Afrika'daki Cape Town hakkında yapılmıştır ve Cape Town'da yer alan turizm işletmelerinin sahiplerinin Sorumlu Turizm yönetimine karşı tavrı ve tutumları başarının nedenleri olarak tespit edilmiştir (Frey & George 2009, s. 101). Ancak bu araştırmada sorumlu turizm hakkında şehir ölçeğinde herhangi bir başarısızlık vakası tespit edilmemiştir.

Tablo 3.12 Sorumlu Turizm Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
sorumlu	C	3(%75)	3(%75)	6(%75)
	CIT	0(%0)	1(%25)	1(%12,5)
	NS	1(%25)	0(%0)	1(%12,5)
sorumlu toplam		4(%100)	4(%100)	8(%100)

Ancak, Tablo 3.12'deki sonuçlar Tablo 3.11'in daha basitleştirilmiş halini göstermektedir. Bu, ölçeğe göre sorumlu turizm makalelerini göstermektedir. Tablo, sorumlu turizmin ülke ölçeğinde daha fazla uygulandığını göstermektedir çünkü analiz edilen 8 makale içerisinde %75'inin (6 makale) ülke ölçeğinde olduğu ve şehir ölçeğinde %12,5'lik oranla daha az popüler olduğu görülmektedir. Bu da şehir ölçeğinde çok fazla bir şeyin yapılmadığını çünkü sorumlu turizmin, doğal kaynakların daha iyi yönetilmesi sonucunda yaşam kalitesini yükseltmesi sebebiyle daha çok bir ülke meselesi haline geldiğini göstermektedir. Bu nedenle sorumlu turizm dendiğinde daha çok ülke seviyesinde bir şeyler yapılmaktadır.

Tablo 3.11 ve 3.12'nin bulgularına göre genel olarak önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri içerisinde sorumlu turizmin en çok ülke ölçeğinde uygulandığı görülmektedir. Etkinlik açısından sorumlu turizmin yine ülke ölçeğinde daha etkili olduğu görülmüştür.

3.2.3 Vaka

Sürdürülebilirliğin 1987 yılında Brundtland raporuna girmesi dünya çapında büyük bir destek almasını sağlamıştır. Bu konsept üç adet ana konuyu kapsamaktadır; bunlar çevre, ekonomi ve sosyal olarak sıralanabilir ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine de yardımcı olmaktadır. Literatür taramasında belirtildiği üzere sorumlu turizm aynı zamanda yaşam kalitesinin iyileştirilmesini de hedeflemektedir ki bu da onu dünya çapında popüler bir fenomen haline getirmiştir. Aşağıdaki tablolarda sorumlu turizm makalelerine AS-Asya, EU-Avrupa, NA-Kuzey Amerika, AF-Afrika ve SA-Güney Amerika olarak erişilmiştir.

Tablo 3.13 vakaya göre analiz edilen sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (AF-Afrika, AS-Asya, EU-Avrupa, SA-Güney Amerika, GLB-Küresel, ve NA-Kuzey

Amerika). Tablo 3.13'teki sonuçlara göre Afrika'da uygulanan sorumlu turizm vakalarının %100'ü başarılı olmuştur. Sorumlu turizm özellikle güney Afrika bölgesi başta olmak üzere Afrika'da çok etkili olmuştur. Bunun nedeni sorumlu turizmi yeniden tanımlayan ve çözüme kavuşturan Capetown (Güney Afrika) Deklarasyonu olabilir. Sorumlu turizmin önemi de Güney Afrika'da sorumlu turizmi teşvik eden fuarların başlaması ve sorumlu turizm ilkelerinin turizm politikası çerçevesine ve ekonomik kalkınma stratejilerine dahil edilmesi ile ön plana çıkmıştır (Spenceley 2008'den aktaran Booyens 2010, s. 275).

Tablo 3.13 Vakaya Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	GLB	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	NA	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	AF	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	GLB	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	AF	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	AS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	EU	1(%20)	4(%80)	5(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	AF	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	EU	2(%50)	2(%50)	4(%100)
	GLB	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

4 makale Avrupa'daki vakalarla ilgilidir ve araştırma bulgularına göre %50'si başarısızlık vakası iken diğer %50'si başarı vakası olarak kaydedilmiştir. Başarı vakaları, konseptle ilgili daha iyi bilgi ve çevresel konuların önemi hakkındaki farkındalık gibi başarı faktörlerine işaret etmektedir (Godwin & Francis 2003, s. 184). Başarısızlık ise tüketici bilinçsizliği ve yeni konseptte ilgi duyulmaması gibi konularla bağdaştırılmıştır (Jastrzabek 2013, s. 45).

Tablo 3.14 Sorumlu Turizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel toplam
sorumlu	AF	0(%0)	2(%50)	2(%25)
	EU	2(%50)	2(%50)	4(%50)
	GLB	1(%25)	0(%0)	1(%12,5)
	SA	1(%25)	0(%0)	1(%12,5)
sorumlu toplam		4(%100)	4(%100)	8(%100)

Ancak, Tablo 3.14'deki sonuçlar sorumlu turizmle ilgili analiz edilen 8 vaka içerisinde %50'sinin (4 makale) Avrupa'dan geldiğini kanıtlamaktadır ve bu da sorumlu turizm konseptinin Avrupa bölgesinde popüler olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları aynı zamanda Güney Amerika'da sorumlu turizmin çok fazla popüler olmadığını ve etkili de olmadığını göstermektedir ki bunun nedenleri arasında sorumlu turizmin pahalı bir strateji olarak görülmesi yer almaktadır.

Tablo 3.13 ve Tablo 3.14'deki bulgulara göre sorumlu turizmin en çok Avrupa ve Afrika'da popüler olduğu ve diğer bölgelerde daha az popüler olduğu sonucu çıkarılabilir. Bazı araştırmacılara göre “*Sorumlu turizm, uluslararası turizm kargaşasına yaptıkları yıkıcı katkıyı kabul edemeyen ya da etmek istemeyen orta sınıf için hoş, kabul edilebilir ancak bir o kadar da tehlike boyutunda yapay, geçici ve yetersiz bir kaçış rotasıdır*” (Wheeller 1991'den aktaran Fennel 2008, s. 5). Bu nedenle bazı bölgelerde bu stratejiye güven yoktur.

3.2.4 Veri Dönemi

Direkt olarak sorumlu turizm olarak ifade edilmese de turizm amacıyla yabani hayatı ve ekosistemi koruma çabası içerisinde doğa bazlı bir turizmi teşvik ettiğinden dolayı sorumlu turizmin bundan onlarca yıl önce başladığını söyleyebiliriz. Ancak bu stratejinin popülaritesi son yıllarda büyümüştür ve aşağıdaki tablolar very dönemine ve başarı ile başarısızlık faktörlerine göre sorumlu turizm hakkındaki makaleleri göstermektedir.

Tablo 3.15 Veri Dönemine Göre Sorumlu Turizm Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Veri Dönemi	hayır	evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	1985-1995	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	1995-2005	1(% 100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	1995-2005	2(% 100)	0(%0)	2(% 100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	1995-2005	1(% 100)	0(%0)	1(% 100)
	2005-2015	1(%14,29)	6(%85,71)	7(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	1995-2005	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	2005-2015	4(%57,14)	3(%42,86)	7(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.15, veri dönemine göre sınıflandırılmış olarak son 30 yıl içerisinde önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri için başarı ve başarısızlık vakası sonuçlarını göstermektedir. Veri dönemi 1985-1995, 1995-2005 ve 2005-2015 dönemlerini göstermektedir. Tablo 3.15, 2005-2015 arasında 7 makale yazıldığını, 1995-2005 arasında ise bir makale yazıldığını göstermektedir. Bu sonuçlar sorumlu turizmin 1995-2005 arasında daha az popüler olduğunu göstermektedir çünkü bu araştırmada sadece 1 makale taranmıştır. Bunun nedeni bu dönem boyunca sorumlu turizmle ilgili çok fazla bir şeyin yapılmaması olabilir. Bu, maliyetli olduğuna inanılan bir konsepttir. 2005-2015 döneminde strateji daha popüler hale gelmiştir. Vaka sayısı artarken stratejinin daha verimli olduğu görülmüştür. Bunun nedeni de turizm sektörünün olgunlaşmasıyla birlikte insanların ziyaret ettikleri destinasyon hakkında daha fazla şey öğrenmek istemeye başlaması ve yerel kültürü deneyimlemek için yerli halk ile etkileşime geçmek istemesi olabilir (Booyens 2010, s. 275). Bazı araştırmacılara göre sorumlu turizm Ağustos 2002'de Cape Town deklarasyonu ile yirmi birinci yüzyılda hayatımıza giren bir dizi yönerge ya da tavsiye niteliğindedir (Walton 2013, s. 3). Konseptin sonuçları yirminci yüzyılın sonlarına doğru tanımlanabilmiştir zira 1995-2005 döneminde sorumlu turizm hakkında daha az çalışma yapılmıştır.

Tablo 3.16 Sorumlu Turizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Veri Dönemi	hayır	Evet	Genel Toplam
sorumlu	1995-2005	0(%0)	1(%25)	1(%12,5)
	2005-2015	4(%100)	3(%75)	7(%85,5)
sorumlu toplam		4(%100)	4(100)	8(%100)

Ancak, Tablo 3.16 sorumlu turizmin etkinliğini ve verimliliğini kanıtlayan daha geniş bir anlayış sunmaktadır. Toplamda sorumlu turizmle ilgili 8 makale taranmıştır ve bunların %85,5'i (7 makale) başarı vakası iken %12,5'i (1 makale) başarısızlık vakası olarak kaydedilmiştir. Toplam sorumlu turizm başarı vakası 4 makale iken bunların %75'i (3 makale) başarı vakası, 1 makale ise başarısızlık vakası olarak görülmüştür. Sorumlu turizmin küreselleşmenin dünya ekonomisini geliştirme amacıyla yükselişe geçtiği son yıllarda daha popüler hale geldiği görülmektedir. Bu, sorumlu turizmin sorumlu işletme uygulamalarına yönelik uluslararası trendle bağlantılı olduğu gerçeğine dayandırılabilir (Walton 2013, s. 5).

3.3 Alternatif Turizm

Alternatif turizm, kitle turizminin yarattığı sorunların üstesinden gelmek için on dokuzuncu yüzyıldan beri var olan bir kavramdır. Bu kavram çok sayıda sınırlama ile karşı karşıya kalsa da turizmde sürdürülebilirliği sağlama açısından hayati rol oynamaktadır (Smith & Eadington 1992'den aktaran Lertcharoenchoke 2001, s. 3). "Alternatif turizm yöntemleri fiziki çevrenin temizlenmesine, çevrenin korunmasına ve genelde yerel toplulukların kültürel modellerinin sürdürülmesine yardımcı olur. Çevrenin korunmasında çok önemli bir faktör olabilir. Dahası, bir bölgenin kültürel mirasının korunmasına yardımcı olur. Arkeolojik ve tarihi yerler, ayırt edici mimari tarzlar, yerel dans, müzik, drama, seremoni, sanat ve el sanatları, kıyafetler, gelenekler ve değer sistemleri bir bölgenin kültürünü oluşturan şeylerdir" (McIntyre, 1993'ten aktaran Lertcharoenchoke 2001, s. 3).

3.3.1 Konu

Alternatif turizm, sürdürülebilir turizm stratejilerinden bir tanesidir. Bazı araştırmacılar alternatif turizmde başarısızlık vakaları olsa bile alternatif turizm konseptinin turizmin doğal, kültürel ve insan çevresi üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olduğunu ifade etmektedir (McIntyre 1993, s. 11). Bu konseptin başarı ve başarısızlık faktörlerini ve ayrıca sürdürülebilir turizmin gelişmesine katkısını tespit edebilmek için önerilen stratejiler üzerindeki makaleler taranmıştır. Aşağıdaki tablolar konu

altında sınıflandırılan sürdürülebilir turizm stratejileri hakkındaki makaleleri vurgularken başarı ve başarısızlık vakalarının hesaplanan yüzdesini göstermektedir.

Tablo 3.17 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 5

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%23,81)	2(%10,53)	7(%13,73)
toplum	0	4(%19,05)	1(%5,26)	5(%9,80)
ekoturizm	0	2(%9,52)	6(%31,58)	8(%15,69)
genel	6	2(%9,52)	1(%5,26)	9(%17,65)
karışık	3	2(%9,52)	1(%5,26)	6(%11,76)
Katılım	2	2(%9,52)	4(%21,05)	8(%15,69)
Sorumlu	0	4(%19,05)	4(%21,05)	8(%15,69)
Genel Toplam	11	21(%100)	19(%100)	51(%100)

Tablo 3.17, konuya göre analiz edilen makalelerin toplam sayısını göstermektedir. 51 makale içerisinde %13,73'ü (7 makale) alternatif turizm vakasıdır. 19 makale başarıya işaret ederken bunların %10,53'ü (%2) alternatif turizm hakkındaki vakalardır. 21 makale başarısızlığa işaret ederken bunların %23,81'i (5 makale) alternatif turizm hakkındadır. Avrupa'daki bir ada hakkında araştırma yapan araştırmacılardan bir tanesi başarısızlık faktörü olarak toplumun katılım sağlamamasını ve zayıf politika yönetimi olarak göstermiştir (Ioannides 1995, s. 1094). İlk etapta alternatif turizm problem kitle turizmine bir alternatif olarak geliştirilmiştir ve muhtemelen de Tablo 3.17'deki sonuçlar bu yüzden çok fazla çalışmanın yapıldığını göstermektedir. Ancak, başarısızlık vakaları da maliyet ve fayda konuları ile alakalı olabilir.

Tablo 3.18 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 6

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%33,33)	2(%15,38)	7(%25)
toplum	0	4(%26,67)	1(%7,69)	5(%17,86)
ekoturizm	0	2(%13,33)	6(%46,15)	8(%28,57)
sorumlu	0	4(%26,67)	4(%30,77)	8(%28,57)
Genel Toplam	0	15(%100)	13(%100)	28(%100)

Tablo 3.18 sürdürülebilir turizmde önerilen stratejiler hakkındaki makaleleri göstermektedir. Sürdürülebilir turizm stratejileri ile direkt olarak ilgili toplam 28 makale analiz edilmiştir. Bunların %25'i (7 makale) alternatif turizm vakalarıdır. Tablo 3.18'de önerilen stratejiler içerisinde başarılı vakaların toplam sayısının 13 olduğunu ve bunların %15,38'inin (2 makale) alternatif turizm vakası olduğunu göstermektedir. Toplam başarısızlık vakası sayısı 15 iken bunların %33,33'ü (5 makale) alternatif turizmdeki başarısızlık vakası olarak belirtilmiştir. Bu sonuçlar alternatif turizm ile ilgili çalışmalar yapıldığını ancak vakaların büyük kısmının başarısız olduğunu ve sadece birkaçının başarılı olduğunu göstermektedir ki bu da alternatif turizmin önerilen stratejiler arasında daha az etkili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Alternatif turizm turistlerle yerel halk arasında daha fazla iletişim kurmayı amaçlamaktadır. Bunu turist altyapısı olmadan yapmaya çalışmaktadır ve bunun yerine yerli halkın kullandıkları ile aynı konaklama ve ulaşım imkanlarını kullanılmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, örneğin arada dil sıkıntısı varsa alternatif turizm başarısız olabilir (Holden, 1984, 15'ten aktaran Smith & Eadington, 1992, s. 18).

3.3.2 Ölçek

Sürdürülebilir turizmi bazı yerlerde destekleyebilme kapasitesi ülkenin kalkınmasındaki yapısal ve sektörel zayıflıklar tarafından sınırlandırılabilir ve turizm kaynaklarının hızlı bir şekilde kullanılması kısmi bir çözüm olarak görülebilir. Araştırma, ölçeğe göre alternatif turizm başarı ve başarısızlık vakalarını taramıştır (Hitchcock ve ark., 1993). Bu araştırma alternatif turizmle ilgili vakaların farklı ölçeklerde uygulandığını tespit etmiştir, buna göre C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği, IS-ada ölçeğidir. Aşağıdaki tablolar ölçeğe göre sınıflandırılmış alternatif turizm makalelerini göstermektedir.

Tablo 3.19 Ölçeğe Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	C	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(100)
	IS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	NS	2(%100)	0(%0)	2(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	C	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	IS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	C	1(%25)	3(%75)	4(%100)
	CIT	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	C	3(%50)	3(%50)	6(%100)
	CIT	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	NS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.19 ölçeğe göre kategorize edilmiş şekilde analiz edilen sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği, IS-ada ölçeği ve NS-ölçek yok). Tablo 3.19'daki sonuçlar özellikle sürdürülebilir turizm stratejileri hakkındaki toplam 28 makalenin tarandığını göstermektedir. %53,57'lik oran (15 makale) alternatif turizm stratejisinin başarısız olduğunu, %46,43 (13 makale) ise başarılı olduğunu göstermektedir. 7 makale alternatif turizmle ilgiliyken bunların %71,43'ü başarısızlığa, %28,57'si (2 makale) başarıya işaret etmiştir. Ülke ölçeğinde 2 makale taranmıştır ve bunlardan bir tanesi Dominik'e odaklanırken düzgün planlama ve politika gibi başarı faktörlerini ön plana çıkarmıştır (Weave 1991, s. 195). Weaver, alternatif turizmin ancak ve ancak düzgün bir planlama ve politika olduğu sürece uygulanabilir olduğunu savunmaktadır. Ülke ölçeğindeki diğer makale ise başarısızlık faktörleri ya da alternatif turizmin geri çekildiği noktaları ön plana çıkarmaktadır ve bunların arasında koloni sonrası ideolojiler ve toplumun turizm aktivitelerine ucuz işgücü olarak katılımı gibi konular yer almaktadır (Caronado 2014, s. 1045).

Ayrıca, şehir ölçeğinde alternatif turizmle ilgili 1 makale taranmıştır ve bunun bir başarısızlık vakası olduğu görülmüştür. Makale, Filistin ile ilgili yapılan bir araştırmayı ön plana çıkarmıştır ve alternatif turizmin başarısızlığını siyasi istikrarsızlığa bağlamıştır.

Turistler Filistin'i ziyaret edip kısa bir süre kaldıktan sonra İsrail'e geçmektedir (Isaac 2008, s. 67). Ada ölçeğinde ise 2 makale taranmıştır ve bunlardan bir tanesi başarı diğer ise başarısızlığı işaret etmiştir. Alternatif turizmin başarılı olduğunu gösteren makale küresel bilgi teknolojilerinin ve iletişim medyasının başarısına işaret etmektedir ve bu da uzak ve kıyı şeritlerinde turizm aktivitelerinin gelişimini desteklemektedir (Cornway & Timms 2010, s. 345).

Tablo 3.20 Alternatif Turizm Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	hayır	evet	Genel Toplam
alternatif	C	1(%20)	1(%50)	2(%28,57)
	CIT	1(%20)	0(%0)	1(14,29)
	IS	1(%20)	1(%50)	2(%28,57)
	NS	2(%40)	0(%0)	2(%28,57)
alternatif toplam		5(100)	2(%100)	7(%100)

Ancak, Tablo 3.20'deki sonuçlar alternatif turizmde daha fazla başarısızlık vakası olduğu gerçeğini destekler niteliktedir. Bunun %14,29 (1 makale) ile şehir ölçeğinde daha az popüler olduğu görülmektedir. Tablo aynı zamanda alternatif turizm konseptinin ülke ve ada ölçeğinde daha fazla iş yaptığını göstermektedir.

Tablo 3.19 ve Tablo 3.20'nin bulgularına bakılacak olursa verimlilik açısından alternatif turizmin genel olarak daha az etkili olduğu kanıtlanmıştır. "Alternatif turizmin üzerindeki kısıtlamalar nedeniyle alternatif turizm şekillerini destekleyecek birilerini bulmak zor olabilir. Bu destekleme, alternatif turizmin ve turistlerinin destinasyonlar ve onların nüfusları üzerinde çok daha az olumsuz etkisi olacağı ve olumlu ekonomik etkileri azaltmayacağı varsayımına dayandırılabilir." (Smith & Eadington, 1992). Ayrıca alternatif turizmin, aktivitelerin yerel halk tarafından belirlendiği köy ve ilçe gibi daha küçük ölçekli alanlarda daha verimli olabileceğine inanılmaktadır. Bu da toplumu cesaretlendirmekte ve stratejiyi kabul edilebilir hale getirmektedir (De Kadt 1990'dan aktaran Lertcharoenchoke 2001, s. 1).

3.3.3 Vaka

"Turizm dünya çapında birçok ülkede ve bölgede ciddi bir ekonomik güç haline geldi ve dünya çapında iş modellerini, yaşam standartlarını ve gelir dağılımlarını değiştirmeye başladı" (Lertcharoenchoke 2001, s. 1). Kitle turizmi, doğası gereği kötü bir kalkınma seçeneği olarak gözükmürken alternatif turizm şekilleri daha iyidir. Bu da alternatif turizmi

dünya çapında ortak bir strateji haline getirmiştir (Gartner, 1996). Aşağıdaki tablolar sorumlu turizm makalelerinin vakaya göre erişildiğini göstermektedir. Kısaltmalar şu şekildedir: AS-Asya, EU-Avrupa, NA-Kuzey Amerika, AF-Afrika ve SA-Güney Amerika.

Tablo 3.21’de yer alan sonuçlar alternatif turizmin dünya çapında henüz çok popüler olmadığını göstermektedir. Araştırmaya göre Asya hakkında 1 makale yayınlanmıştır ve herhangi bir başarı kaydedilmemiştir. Aynısı Avrupa ve Güney Amerika için de geçerlidir. Bir Asya ülkesi ile ilgili olan vakaya işaret edilmiştir ve turizmin gelişmesinin önündeki ana engel çatışmalar olarak görülmüştür. “Şiddet, ister tek tük ister sistematik olsun, potansiyel turistleri etkileyebilir. Modern medya cihazları, yani elektronik medya ve İnternet, gerçek tehditleri daha da yoğunlaştırabilir ve belirli bir destinasyonun kötü şöhretine daha da kötü imajlarla katkı sunabilir (Brin 2006’dan aktaran Isaac 2008, s. 22). Böylece, kapsamlı bir medya haberi gerçek tehlikeleri daha da abartabilir” (Isaac 2008, s. 22).

Tablo 3.21 Vakaya Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	GLB	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	NA	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	AF	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	GLB	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	AF	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	AS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	EU	1(%20)	4(%80)	5(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	AF	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	EU	2(%50)	2(%50)	4(%100)
	GLB	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Avrupa hakkında yazılan makale zayıf politikalar ve toplumun desteğinin olmaması gibi başarısızlık faktörlerine işaret etmektedir. Araştırmacıya göre “Politika yapanların bütün bölge için entegre bir versiyon yaratamaması sürdürülebilir turizm gelişiminde ciddi bir engel

yaratmıştır” (Ioannides 1995, s. 1095). Kuzey Amerika’da 2 makale taranmıştır ve her ikisi de zayıf planlama ve küresel bilgi teknolojileri gibi başarı faktörlerine işaret etmiştir (Cornway & Timms 2010, s. 348).

Tablo 3.22 Alternatif Turizm Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Vaka	hayır	evet	Genel Toplam
alternatif	AS	1(%20)	0(%0)	1(%14,29)
	EU	1(%20)	0(%0)	1(%14,29)
	GLB	2(%40)	0(%0)	2(%28,57)
	NA	0(%0)	2(%100)	2(%28,57)
	SA	1(%20)	0(%0)	1(%14,29)
alternatif toplam		5(%100)	2(%100)	7(%100)

Ancak, Tablo 3.22’te yer alan sonuçlar alternatif turizmle ilgili analiz edilen 7 vaka içerisinde daha yüksek olan yüzdenin başarısızlık faktörüne ait olduğunu göstermektedir. Tablo 3.21 ve 3.22’deki bulgulara göre alternatif turizmin Asya ve Avrupa bölgelerinde daha az popüler olduğu söylenebilir. Kuzey Amerika bölgesinde de daha fazla başarı vakası gözlemlenmiştir ki bu da sorumlu turizmin Kuzey Amerika’da daha etkili olduğunu göstermektedir.

Alternatif turizmin gelişmekte olan ülkelerde karşılaştığı sınırlamalar bir kısıtlama olarak tespit edilmiş ve daha az başarılı olmasını nedeni olarak gösterilmiştir. Üçüncü Dünyadaki alternatif projeler ilk olarak uluslararası seyahatlerin maliyeti, ikinci olarak da destinasyonlardaki kötü bağlantılar nedeniyle sekteye uğramaktadır. Ev sahipleri ile misafirler arasındaki kültür ve yaşam standardı farkları da kısıtlamadır (Smith % Eadington, 1992).

3.3.4 Veri Dönemi

Turizm gelişimi, yaşam standartları ve gelir dağılımı gibi alanlara dokunan büyük bir küresel ekonomik güç haline gelmiştir. Bu da araştırmacıların turizm gelişimi alanına ilgilerini artırmıştır ve bu nedenle son yıllarda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Aşağıdaki tablolar veri dönemine göre kategorize edilen alternatif turizmle ilgili makaleleri ve makalenin odaklandığı dönem ile başarı ve başarısızlık faktörlerini göstermektedir.

Tablo 3.23 Veri Dönemine Göre Alternatif Turizm Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Veri Dönemi	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	1985-1995	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	1995-2005	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	1(%14,29)	6(%85,71)	7(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	1995-2005	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	2005-2015	4(%57,14)	3(%42,86)	7(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.23 veri dönemine göre sınıflandırılmış şekilde son 30 yıl içerisinde önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri için başarı ve başarısızlık vakalarının sonuçları vermektedir. Veri dönemi 1985-1995, 1995-2005 ve 2005-2015 olarak belirlenmiştir. Tablo 3.23'te yer alan sonuçlar alternatif turizmin 1980'li yıllardan bu yana uygulanmakta olduğunu ancak o yıllarda stratejinin başarılı olmadığını göstermektedir. Literatüre göre alternatif turizm, kitle turizminin neden olduğu olumsuz etkilerle başa çıkabilmek üzere ondokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan bir alternatif yöntemdir (Lertcharoenchoke 2010, s. 1). Alternatif turizm 2005-2015 yılları arasında popüler hale gelmiştir. Bu araştırma bu dönem içerisinde 3 makaleyi taramıştır ve bunların %66,67'si (2 makale) başarıya işaret ederken %28,57'si (1 makale) başarısızlığa işaret etmektedir. Küreselleşme, sürdürülebilir turizmde çeşitliliği teşvik etmektedir ve alternatif turizmin popülaritesi ev sahibi toplum için faydaların teşvik edilmesi ve artırılması amacıyla her geçen gün büyümektedir (Timms 2010, s. 333).

Tablo 3.24 Alternatif Turizm Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Veri Dönemi	hayır	evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	1(%20)	0(%0)	1(%14,29)
	1985-1995	1(%20)	1(%50)	2(%28,57)
	1995-2005	1(%20)	0(%0)	1(%14,29)
	2005-2015	2(%40)	1(%50)	3(%42,86)
alternatif toplam		5(%100)	2(%100)	7(%100)

Ancak Tablo 3.24 ilk on yılda alternatif turizmin etkisizliğini kanıtlayan daha geniş bir anlayış sunmaktadır. 2005-2015 yılları arasında başarısızlık vakaları görünürdü ve alternatif turizmle ilgili bütün başarısızlık vakalarının %40'ını (2 makale) oluşturuyordu. Görünüşe göre alternatif turizm son yıllarda görece olarak popüler hale gelse de çok başarılı olmamıştır. Yukarıdaki tablo 2005-2015 yılları arasında daha fazla çalışmanın yapıldığını göstermektedir zira taranan makaleler arasında %42,86'sı (3 makale) o döneme aittir.

3.4 Toplum Turizmi

“Toplum tabanlı turizm her geçen gün gelişmektedir ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltma aracı olarak teşvik edilmektedir; bu sayede yerel halkın bir turizm ürünü sunarak ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktadır”. Bu artık kitle turizminin yarattığı olumsuz etkilere bir çözüm olarak görülmektedir ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak isteyen toplumlar için bir strateji haline gelmiştir (Lukhele & Mearns 2013, s. 199).

3.4.1 Konu

Turizmi sürdürülebilir kılmak için son yıllar içerisinde büyük bir çaba sarf edilmiştir. Bu çabalardan bir tanesi de bir dereceye kadar etkili olduğu görülen toplum kalkınma yaklaşımıdır. Ancak, birçok sürdürülebilir turizm stratejisi önerilse de bunların hepsinin etkili ve verimli olduğu kanıtlanamamıştır. Aşağıdaki tablolar konu sütunu altında toplum turizmini ön plana çıkaran makaleleri ve onların başarı ve başarısızlık yüzdelerini göstermektedir.

Tablo 3.25 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 7

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%23,81)	2(%10,53)	7(%13,73)
toplum	0	4(%19,05)	1(%5,26)	5(%9,80)
ekoturizm	0	2(%9,52)	6(%31,58)	8(%15,69)
genel	6	2(%9,52)	1(%5,26)	9(%17,65)
karişik	3	2(%9,52)	1(%5,26)	6(%11,76)
katılım	2	2(%9,52)	4(%21,05)	8(%15,69)
sorumlu	0	4(%19,05)	4(%21,05)	8(%15,69)
Genel Toplam	11	21(%100)	19(%100)	51(%100)

Tablo 3.25 konuya göre kategorize edilen analiz edilmiş makalelerin toplam sayısını gösterir. 51 makale içerisinde %9,80'i (5 makale) toplum turizmiyle ilgilidir. Tablo 3.25'deki sonuçlar aynı zamanda toplum turizminin en düşük başarı vakası yüzdesine sahip

olduğunu göstermektedir çünkü başarıyı ön plana çıkaran 19 makale içerisinde sadece %5,26'sı (1 makale) toplum turizmiyle ilgilidir ve %19,05'i (4 makale) başarısızlığa işaret etmektedir. Toplum turizminin başarısız olma sebeplerinden bir tanesi de "toplumun heterojen yapısı olabilir. Genellikle toplumlar karmaşık bir sınıf, cinsiyet ve etnik faktör yapısına bağlı olarak farklı kesitlere bölünmüş durumdadır ve bazı aileler ya da bireyler görünürdeki statüleri nedeniyle bazı ayrıcalıkları talep etme hakkına sahip görünürler. Bu tarz durumlarda toplum üyelerinin turizm gelişiminde eşit bir rol alması ve faydaları eşit şekilde bölüşmesi muhtemel gözükmemektedir" (Scheyvens 2002'den aktaran Lukhele ve Mearns 2003, s. 201). Bazı araştırmacılar toplum turizminin başarısızlığını toplumun tur operatörlerine bağlılığa, yetersiz pazarlamaya ve girişimleri desteklemek için yeterli altyapının olmamasına bağlamaktadır. Çoğu durumda hedeflerle başarılar arasında bir tutarsızlık söz konusudur ki bu da stratejinin etkili olmadığını kanıtlamaktadır (Sharpley 2001, s. 109).

Tablo 3.26 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Başarı ve Başarısızlık Vakaları 8

Konu	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0	5(%33,33)	2(%15,38)	7(%25)
toplum	0	4(%26,67)	1(%7,69)	5(%17,86)
ekoturizm	0	2(%13,33)	6(%46,15)	8(%28,57)
sorumlu	0	4(%26,67)	4(%30,77)	8(%28,57)
Genel Toplam	0	15(%100)	13(%100)	28(%100)

Tablo 3.26 sürdürülebilir turizm için önerilen stratejileri göstermektedir. Toplamda sürdürülebilir turizm stratejileri ile direkt bağlantılı 28 vaka tespit edilmiştir. Bunların %17,86'sı (5 makale) toplum turizmi vakalarıdır. Tablo 3.26 önerilen stratejiler içerisinde toplam başarılı vaka sayısını vermektedir. Bu rakam 13'tür ve %7,69'u (1 makale) toplum turizmiyle ilgilidir. Tablo 3.26 ayrıca toplam 15 olan başarısızlık vakası sayısını da vermektedir ve bunların %26,67'si (4 makale) toplum turizminin başarısızlığına işaret eden makalelerdir.

Bu sonuçlar, toplum turizminin önerilen diğer stratejiler arasında daha az etkili olduğunu kanıtlayan daha yüksek bir başarısızlık vakası yüzdesine ve daha düşük bir başarı vakası yüzdesine işaret etmektedir. Dolayısıyla bu stratejiyi geliştirmek için çok daha fazlasının yapılması gerekmektedir. Bazı durumlarda finansmanın yerel olarak sağlanamaması halinde genelde kontrolün dış çıkarılara kaybedildiği (Scheyvens, 2002'den aktaran Lukhele ve Mearns 2003 s. 201) ve stratejinin başarısız olduğu görülmektedir.

3.4.2 Ölçek

Sürdürülebilir kalkınma içerisinde toplum turizmini destekleyen bazıları şunu ifade etmektedir: “Toplum turizmi için sürdürülebilir kalkınma orada yaşayanların yaşam kalitesini doğayı ve çevreyi koruyarak yerel ekonomik faydaları optimum seviyeye çıkarmak ve ziyaretçiler için de yüksek kaliteli bir deneyim sunmak suretiyle artırmayı hedeflemelidir” (Bramwell & Lane 1993’ten aktaran Manavhela’ ve Spencer 2012 s. 538). Bu, karar verme sürecinin ve kalkınma süreçlerinin her seviyede çok-paydaşlı bir katılım gerektirmesine, hükümetleri, STK’ları, halkı, endüstrileri ve profesyonelleri toplum turizmi stratejisinin farklı alanlarda farklı ölçeklerde uygulanacak şekilde bir araya getirmesine neden olmuştur. Aşağıdaki tablolar ölçeğe göre toplum turizmi ile ilgili makaleleri göstermektedir.

Tablo 3.27 Ölçeğe Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlık Verileri

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	C	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(100)
	IS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	NS	2(%100)	0(%0)	2(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	C	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	CIT	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	IS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	C	1(%25)	3(%75)	4(%100)
	CIT	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	0(%0)	1(%100)	1(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	C	3(%50)	3(%50)	6(%100)
	CIT	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	NS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.27 ölçeğe göre kategorize edilmiş sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği, IS-ada ölçeği ve NS-ölçek yok). Tablo 3.27’de yer verilen sonuçlar toplum turizmi stratejisinin başarısını gösteren 1 makale kaydetmiştir ve şehir ölçeğinde, ülke ölçeğinde ya da ada ölçeğinde hiçbir makale başarılı olmamıştır. Araştırma bulguları, toplum turizminde daha yüksek bir başarısızlık yüzdesi olduğunu göstermektedir. Araştırma, bazı faktörlerin stratejinin başarısızlığı ile bağlantılı olduğunu tespit etmiştir. Bazı araştırmacılar merkezi siyasi sisteme ve yerel halk için eğitim verilmemesine işaret ederken merkezi siyasi sistemlerin olduğu yerlerde yerel liderlere sürece

katılım şansının çok da fazla verilmediğini ortaya koymaktadır. Bu da idare ile toplum arasında bir tansiyon ve bölünmeye neden olmaktadır (Iorio & Corsale 2013, s. 245).

Tablo 3.28 Toplum Turizmi Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	Hayır	Evet	Genel Toplam
toplum	C	2(%50)	0(%0)	2(%40)
	CIT	1(%25)	0(%0)	1(%20)
	IS	1(%25)	0(%0)	1(%20)
	NS	0(%0)	1(%100)	1(%20)
Toplum Toplam		4(%100)	1(%100)	5(%100)

Tablo 3.28'deki sonuçlar toplum turizminin ülke ölçeğinde uygulandığını gösterse de 2 makale stratejinin başarısızlığına işaret etmektedir. Tablo aynı zamanda toplum turizminin şehir ve ada ölçeğinde yapıldığını göstermektedir. Temel olarak araştırma bulguları bizlere sürdürülebilir turizm stratejileri arasında toplum turizminin etkisiz kaldığını göstermektedir. Bazı makaleler işbirliğine dayalı projelerin olmamasını ve aynı zamanda toplumdaki karar verme süreçlerine kadınların ve azınlıkların dahil edilmemesini başarısızlık nedenleri arasında sıralamıştır (Lukhele & Mearns 2013, s. 1095).

Ancak, gelişmekte olan ülkelerde birçok toplum tabanlı turizm girişimi yapılsa da bunların operasyonları izlenmemektedir. Bazı durumlarda, operasyonel seviyede, projeler tamamen toplumların ellerine bırakılırken bu projeler durgun kalmaktadır. Bu toplum tabanlı turizm girişimlerinin büyük bir kısmının operasyonel seviyede çok sayıda zorlukla karşı karşıya kaldığı ve bunlar arasında yeterli finansal kaynakların olmaması ve pazarlama gibi problemler olduğu görülmektedir ki bu da başarısızlığın en büyük nedeni olabilir. Bu başarısızlık vakalarını azaltmak için “araştırmacılar turizm gelişimini merkezi yönetimden uzaklaştırmaya çalışmaktadır ve bunu toplum tarafından tanımlanan kalkınma hedeflerine entegre etmeye çalışmaktadır (Lukhele & Mearns 2003, s. 201).

3.4.3 Vaka

1980'li yıllarda küreselleşmenin ortaya çıkmasından bu yana dünya pazarları çok uluslu şirketlerin hakimiyetine girmiştir ve bu da ulusal hükümetlerin kendi ekonomilerini yönetme kapasitelerini azaltmıştır. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, vb. gibi bölgesel bir platform aracılığıyla planlama yapmak ve karar verme sürecine girmek artık birçok sektör için popüler bir davranış haline gelmiştir. Bu araştırma için seçilen makalelerin arasında dünyanın

farklı bölgelerinden vakalar alınmıştır ve böylece aşağıdaki tablolar toplum turizminin başarı ve başarısızlık faktörlerinin hesaplanan yüzdelerini göstermektedir.

Tablo 3.29 Vakaya Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Vaka	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	GLB	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	NA	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	AF	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	AS	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	GLB	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	AF	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	AS	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	EU	1(%20)	4(%80)	5(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	AF	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	EU	2(%50)	2(%50)	4(%100)
	GLB	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.29 vakaya göre analiz edilen sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (AF-Afrika, AS-Asya, EU-Avrupa, SA-Güney Amerika, GLB-Küresel ve NA-Kuzey Amerika). Tablo 3.29'un sonuçlarına göre toplum turizmi açısından taranan makalelerin %80'i (4 makale) başarısızlığı ön plana çıkarırken sadece %20'si (1 makale) başarıya işaret etmiştir. Tablo 3.29'daki sonuçlar toplum turizminin Avrupa'da daha fazla yapıldığını ve Afrika ile Asya'da daha az yapıldığını göstermektedir. Avrupa bölgesi stratejiyi daha fazla uygulamayı başarmıştır zira sürdürülebilir turizm stratejisini destekler nitelikte güçlü ağlar bulunmaktadır. Diğer aktörlerin, uluslararası çıkarların ve donörlerin katılımı ile yerel makamların desteği toplum turizmini Avrupa'da uygulanabilir kılsa da strateji birçok zorlukla karşılaşmıştır (Iorio & Corsale 2013, s. 234).

Tablo 3.30 Toplum Turizmi Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Vaka	hayır	Evet	Genel toplam
toplum	AF	1(%25)	0(%0)	1(%20)
	AS	1(%25)	0(%0)	1(%20)
	EU	2(%50)	0(%0)	2(4%0)
	GLB	0(%0)	1(%100)	1(%20)
toplum toplam		4(%100)	1(%100)	5(%100)

Ancak, Tablo 3.30'daki sonuçların toplum turizminin Afrika, Asya ve Avrupa'da uygulandığını ancak başarısızlık vakalarının yüzdesinin daha yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Bulgulardan çıkarılabilecek sonuç toplum turizminin etkili bir strateji olmadığıdır ancak Avrupa bölgesinde biraz daha popüler olduğunu söylemek mümkündür. Çoğu makale toplumun yetkilendirilmemesine ve idare ile yerel halk arasındaki bölünmeye işaret etmektedir (Lukhele & Mearns 2013, s. 210).

3.4.4 Veri Dönemi

“Son birkaç yıl içerisinde dünya kalkınmanın neden olduğu çevresel problemlerin farkına vardı, örneğin küresel ısınma ve iklim değişimi gibi” (Steyn & Spencer 2011'den aktaran Manavhela & Spencer 2012, s. 536). Bu problemlerin üstesinden gelmek ve toplum, kalkınma ve çevre arasında bir uyum yakalamak için çok çaba sarf edilmiştir. Aşağıdaki tablo özellikle toplum turizmi ile ilgili veriyi ön plana çıkarmaktadır. Araştırma, toplum turizminin başarı ve başarısızlık faktörlerini 1985'ten bu yana elde edilen veriler ışığında değerlendirmektedir.

Tablo 3.31 Veri Dönemine Göre Toplum Turizmi Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Veri Dönemi	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	1985-1995	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
alternatif toplam		5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	1995-2005	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	2005-2015	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
toplum toplam		4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	1995-2005	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	1(%14,29)	6(%85,71)	7(%100)
ekoturizm toplam		2(%25)	6(%75)	8(%100)
sorumlu	1995-2005	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	2005-2015	4(%57,14)	3(%42,86)	7(%100)
sorumlu toplam		4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		15(%53,57)	13(%46,43)	28(%100)

Tablo 3.31, veri dönemine göre sınıflandırılmış şekilde son 30 yıl içerisinde önerilen sürdürülebilir turizm stratejileri için başarı ve başarısızlık vakası sonuçlarını göstermektedir. Veri dönemi 1985-1995, 1995-2005 ve 2005-2015 dönemlerini kapsamaktadır. Tablo 3.31'deki sonuçlar 2 makalenin 1995-2005 dönemi için tarandığını ve her ikisinin de başarısızlık faktörleri olduğunu göstermektedir. Tabloya göre 2005-2015 döneminden 3 makale taranmıştır ve bunların %66,67'si (2 makale) başarısızlık, diğer %33,33'ü (1 makale) ise başarı vakasına işaret etmektedir. Tablo 3.31'deki sonuçlar toplum turizmi bakışını 2005-2015 arasında daha popüler olduğunu göstermektedir. Ancak, literatüre göre toplum turizmi fikri, turistlerin yerel geleneklere, tarihe ve ev sahibi toplumun ahlak değerlerine ilgi geliştirmeye başladığı 21. Yüzyılda başlamış olabilir. Ancak bu stratejinin kitle turizmi problemlerine çare olarak ortaya çıktığı ve aynı zamanda toplum üyeleri için yaşam şartlarını iyileştirmeyi hedeflediğine inanılmaktadır (Goodwin & Santilli 2009'dan aktaran Lukhele & Mearns).

Tablo 3.32 Veri Dönemine Göre Toplum Turizmi vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Veri Dönemi	Hayır	Evet	Genel Toplam
toplum	1995-2005	2(%50)	0(%0)	2(%40)
	2005-2015	2(%50)	1(%100)	3(%60)
toplum toplam		4(%100)	1(%100)	5(%100)

Tablo 3.32 toplum turizmiyle ilgili toplam 5 makalenin tarandığını ve bunların %60'ının (3 makale) 2005-2015 döneminden elde edildiğini, %40'ının (2 makale) ise 1995-2005 dönemini kapsadığını göstermektedir. Ancak Tablo 3.32 toplum turizminin etkisizliğini gösteren daha geniş bir anlayış sunmaktadır. Taranan 5 makale içerisinde 4 makalenin toplum turizminin başarısızlığına işaret ettiği ve sadece bir tanesinin başarıyı gösterdiği görülmektedir.

3.5 Katılım

Katılım ya da ev sahibi toplumun katılımı, farklı araştırmacılar tarafından sürdürülebilir turizm literatürü içerisinde başarılı bir turizm gelişiminin özelliği olarak ifade edilmiştir (Saufia, O'Brienc ve Wilkinsd 2013, s. 801). Katılımın sürdürülebilir turizm üzerindeki etkisini değerlendirebilmek için son yıllarda birçok yayın hazırlanmıştır. "Turizm gelişiminde katılım konusu bilgiye erişimle yakın ilişki içerisinde ve yerel turizm kaynaklarını kontrol etme ve yönetme kabiliyeti ile ilişkilidir" (Cole, 2006'dan aktaran Saufia, O'Brienc ve Wilkinsd 2013, s. 804).

3.5.1 Konu

Yeni stratejilerin büyük bir kısmının kaçınılmaz olarak toplum katılımını gerektirmesinden dolayı katılım ile sürdürülebilir turizmi birbirinden ayırmak artık imkansız gözükmektedir. Ancak, bu araştırma için konuyla ilgili makaleler aranırken sürdürülebilir turizmde katılım ile ilgili makaleler de toplanmıştır. Aşağıdaki tablolar bu çalışmada kullanılan katılım ile ilgili makalelerin sayısını ve ayrıca konseptin başarı ve başarısızlık vakalarını göstermektedir.

Tablo 3.33 Katılım Başarısı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	n/a	hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	0(%0)	5(%23,81)	2(%10,53)	7(%13,73)
toplum	0(%0)	4(%19,05)	1(%5,26)	5(%9,80)
ekoturizm	0(%0)	2(%9,52)	6(%31,58)	8(%15,69)
genel	6(54, 55%)	2(%9,52)	1(%5,26)	9(%17,65)
karişik	3(27, 27%)	2(%9,52)	1(%5,26)	6(%11,76)
katılım	2(18, 18%)	2(%9,52)	4(%21,05)	8(%15,69)
sorumlu	0(%0)	4(%19,05)	4(%21,05)	8(%15,69)
Genel Toplam	11(%100)	21(%100)	19(%100)	51(%100)

Tablo 3.33 konuya göre kategorize edilen makalelerin toplam sayısını göstermektedir. 51 makale içerisinde %15,69'unun (8 makale) sürdürülebilir turizme katılım ile ilgili olduğu görülmektedir. Tablo 3.33'teki sonuçlar aynı zamanda 19 makale içerisinde %21,05'inin (4 makale) sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarısına işaret ettiğini göstermektedir. Katılım başarılı olmuştur zira toplum bu konseptle karşı olumlu bir tutum sergilemektedir çünkü bunun kendileri için çok ciddi bir istihdam kaynağı haline geldiğini, temizlikçi, sürücü, rehber, vb. işler sağladığını düşünmektedirler. Genel anlamda toplumların sürdürülebilir turizme dahil edilmesinin doğal kaynakları açısından da fayda sağladığı düşünülmektedir. Bu sonuçlar sürdürülebilir turizme katılımın yerel halkın hayatını iyileştirebileceğini göstermektedir (Sebele 2010, s. 144).

3.5.2 Ölçek

Katılımın sürdürülebilir turizm stratejilerinin uygulanmasında çok etkili olduğuna inanılsa da bazı vakalarda sınırlamalar ile karşı karşıya kalınabilir. Tosun (2000) yapmış olduğu çalışmada merkezi karar verme süreçlerinin katılım sürecini yavaşlatabileceği sonucuna varmıştır. Aşağıdaki tablolar ölçeğe göre sınıflandırılan katılım vakalarını göstermekte ve ayrıca başarı ve başarısızlık vakalarının altını çizmektedir.

Tablo 3.34 Ölçeğe Göre Katılım Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	C	0	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	CIT	0	1(%100)	0(%0)	1(100)
	IS	0	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	NS	0	2(%100)	0(%0)	2(%100)
alternatif toplam		0	5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	C	0	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	CIT	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	IS	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		0	4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	C	0	1(%25)	3(%75)	4(%100)
	CIT	0	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
ekoturizm toplam		0	2(%25)	6(%75)	8(%100)
genel	C	2(%66,67)	0(%0)	1(%33,33)	3(%100)
	CIT	2(%100)	0(%0)	0(%0)	2(%100)
	NS	2(%50)	2(%50)	0(%0)	4(%100)
genel Toplam		6(%66,67)	2(%22,22)	1(%11,11)	9(%100)
karışık	C	2(%100)	0(%0)	0(%0)	2(%100)
	IS	0(%0)	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	NS	1(%33,33)	1(%33,33)	1(%33,33)	3(%100)
karışık Toplam		3(%50)	2(%33,33)	1(%16,67)	6(%100)

Konu	Ölçek	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
katılım	C	0(%0)	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	CIT	0(%0)	1(%33,33)	2(%66,67)	3(%100)
	IS	1(%50)	1(%50)	0(%0)	2(%100)
katılım Toplam		2(%25)	2(%25)	4(%50)	8(%100)
sorumlu	C	0	3(%50)	3(%50)	6(%100)
	CIT	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	NS	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		0	4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		11(%21,57)	21(%41,18)	19(%37,25)	51(%100)

Tablo 3.34 ölçeğe göre kategorize edilen sürdürülebilir turizm stratejilerini göstermektedir (C-ülke ölçeği, CIT-şehir ölçeği, IS-ada ölçeği ve NS-ölçek yok). Tablo 3.34, katılım hakkında toplam 8 makalenin tarandığını ve bunların %50'sinin (4 makale) başarıya işaret ettiğini göstermektedir. Ülke ölçeğinde 3 makale taranırken bunların %66,67'si (2 makale) başarıya işaret etmektedir. Şehir ölçeğinde 3 makale taranmıştır bunların %66,67'si (2 makale) başarıya işaret etmektedir. Ada ölçeğinde 2 makale taranmıştır ve bunların bir tanesi başarısızlığa işaret ederken diğer katılımın başarılı mı başarısız mı olduğu konusunda net bir duruş sergilememiştir. Tablo 3.34 sürdürülebilir turizme katılımın şehir ve ülke ölçeğinde muhtemelen devletin toplumu kendi doğal kaynakları koruma konusunda cesaretlendirmesinden dolayı daha popüler ve başarılı olduğunu göstermektedir. Bazı makaleler başarı faktörü olarak tercihli politikalar sayesinde yerel idareler ile yönetim mekanizmaları arasındaki işbirliklerinden bahsetmektedir. Toplumda fırsatların dağılımı toplumun sürdürülebilir turizmin çevresel, sosyal ve ekonomik faydalarından faydalanmasını sağlamakta ve toplumun sürdürülebilir turizm girişimlerine karşı olumlu tavırlar geliştirmesini sağlamaktadır (Wligo, Clarke & Hawkins 2012; Su & Wall 2012, s. 1019). Ancak, katılımın ada ölçeğinde çok popüler olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.35 Katılım Ölçeği vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Ölçek	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
katılım	C	0(%0)	1(%50)	2(%50)	3(%37,5)
	CIT	0(%0)	1(%50)	2(%50)	3(%37,5)
	IS	1(%100)	1(%50)	0(%0)	2(%25)
katılım Toplam		1(%100)	3(%100)	4(%100)	8(%100)

Tablo 3.35, Tablo 3.34'ün sonuçlarının dökümüdür. Bu tablo vakaya göre özellikle katılımı ilgili sonuçları vermektedir. Sonuçlara göre katılımın daha fazla başarı vakası ile

başarılı bir strateji kanıtı olduğu sonucuna varılabilir. Eğer turizm bir ulusun gelişimine büyük bir katkı sağlayacak ise toplum katılımı genelde en gerekli araçlardan birisi olarak görülmektedir.

3.5.3 Vaka

Ev sahibi toplumların bir yandan çevreyi korurken bir yandan da ihtiyaçlarını karşılamaları çabası içerisinde sürdürülebilir turizmin hayata geçirilmesinden bu yana katılım konusu en hayati noktalardan bir tanesini oluşturmuştur. Sürdürülebilir turizme katılım hakkında daha önce yapılan çalışmalar yeni stratejilerin başarısının toplumun turizm aktivitelerine katılım istekliliğine ve kendi bölgelerindeki turistlere karşı tavırlarına dayandığını göstermektedir (Jurowski & Gursoy, 2004; Weaver & Lawton, 2006). Dolayısıyla, dünya çapında sürdürülebilir turizm stratejileri içerisinde katılım her zaman var olmuştur. Bu araştırma dünyanın farklı bölgelerinden katılım hakkındaki makale ve vakaları taramaktadır ve aşağıdaki tablolar toplum turizminin başarı ve başarısızlık faktörlerinin yüzdesini göstermektedir.

Tablo 3.36 Vakaya Göre Katılım Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Vaka	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	AS	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	GLB	0	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	NA	0	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	SA	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
alternatif toplam		0	5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	AF	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	AS	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	EU	0	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	GLB	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
toplum toplam		0	4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	AF	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	AS	0	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	EU	0	1(%20)	4(%80)	5(%100)
ekoturizm toplam		0	2(%25)	6(%75)	8(%100)
genel	EU	2(%100)	0(%0)	0(%0)	2(%100)
	EU	1(%50)	0(%0)	1(%50)	2(%100)
	GLB	2(%50)	2(%50)	0(%0)	4(%100)
	SA	1(%100)	0(%0)	0(%0)	1(%100)
genel Toplam		6(%66,67)	2(%22,22)	1(%11,11)	9(%100)
karışık	AS	1(%100)	0(%0)	0(%0)	1(%100)
	AUS	1(%100)	0(%0)	0(%0)	1(%100)
	EU	0(%0)	1(%100)	0(%0)	2(%100)
	GLB	1(%50)	0(%0)	1(%50)	2(%100)
karışık Toplam		3(%33,33)	2(%33,33)	1(%16,67)	6(%100)

Konu	Vaka	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
katılım	AF	0(%0)	1(100)	0(%0)	1(%100)
	AS	1 (%33,33)	1(%33,33)	1(%33,33)	3(%100)
	AUS	1 (%100)	0(%0)	0(%0)	1(%100)
	EU	0(%0)	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	NA	0(%0)	0(%0)	1(%100)	1(%100)
katılım Toplam		2(%25)	2 (%25)	4(%50)	8(%100)
sorumlu	AF	0(%0)	0(%0)	2(%100)	2(%100)
	EU	0(%0)	2(%50)	2(%50)	4(%100)
	GLB	0(%0)	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	SA	0(%0)	1(%100)	0(%0)	1(%100)
sorumlu toplam		0(%0)	4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		11(%21,57)	21(%41,18)	19(37, %25)	51(%100)

Tablo 3.36, vakaya göre analiz edilen sürdürülebilir turizme katılım konseptini göstermektedir (AF-Afrika, AS-Asya, EU-Avrupa, SA-Güney Amerika, GLB-Küresel, ve NA-Kuzey Amerika). Tablo 3.36'daki sonuçlara göre katılım vakalarının büyük bir kısmı Asya'da gerçekleştirilmiştir. Ancak Afrika'daki çoğu katılım vakası başarılı olmamıştır çünkü gelişmekte olan ülkelerde çoğu insan düşük gelir grubuna dahildir ve genelde devlet süreçlerine dahil olamamaktadır (Lea, 1988'den aktaran Sebele 2010, s. 137). Halbuki Avrupa'da katılım başarılı olmuştur çünkü burası gelişmiş dünya olarak bilinmektedir.

Tablo 3.37 Katılım Vakası vs. Başarı ve Başarısızlık

Konu	Vaka	n/a	hayır	evet	Genel Toplam
katılım	AF	0(%0)	1(%50)	0(%0)	1(%12,5)
	AS	1(%50)	1(%50)	1(%25)	3(%37,5)
	AUS	1(%50)	0(%0)	0(%0)	1(%12,5)
	EU	0(%0)	0(%0)	2(%50)	2(%25)
	NA	0(%0)	0(%0)	1(%25)	1(%12,5)
katılım Toplam		2(%100)	2(%100)	4(%100)	8(%100)

Tablo 3.37, katılımın son yıllarda nasıl geliştiğine dair daha net bir resim sunmaktadır. Yukarıdaki tablo katılımı ilgili 8 makalenin tarandığını göstermektedir. Bunların %12,5'i (1 makale) Afrika, %37,5'i (3 makale) Asya ile ilgilidir. Avustralya %12,5 (1 makale) ile temsil edilirken Kuzey Amerika hakkında %12,5 (1 makale) ve Avrupa hakkında %25 (2 makale) yer almıştır. Katılımın sürdürülebilir turizm stratejilerinin gelişimi açısından hayati ve başarılı bir konsept olduğu görülmektedir. Bunun Asya ve Avrupa'da daha popüler olduğu ve

yönetim ile faydalancılar arasında bir bağlantı yaratarak fırsatların toplum içerisinde dağıtılmasına imkan tanıdığı görülmektedir (Garrod 2001, s. 209).

3.5.4 Veri Dönemi

“Son birkaç yıl içerisinde dünya kalkınmanın neden olduğu çevresel problemlerin farkına vardı, örneğin küresel ısınma ve iklim değişimi gibi” (Steyn & Spencer 2011’den aktaran Manavhela & Spencer 2012, s. 536). Bu problemlerin üstesinden gelmek ve toplum, kalkınma ve çevre arasında bir uyum yakalamak için çok çaba sarf edilmiştir. Aşağıdaki tablo başarı ve başarısızlık faktörlerini 1985’ten bu yana elde edilen veriler ışığında değerlendirmektedir.

Tablo 3.38 Veri Dönemine Göre Katılım Başarı ve Başarısızlığı

Konu	Veri Dönemi	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
alternatif	1985- 1995	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	1985-1995	0	1(%50)	1(%50)	2(%100)
	1995-2005	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	0	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
alternatif toplam		0	5(%71,43)	2(%28,57)	7(%100)
toplum	1995-2005	0	2(%100)	0(%0)	2(%100)
	2005-2015	0	2(%66,67)	1(%33,33)	3(%100)
toplum toplam		0	4(%80)	1(%20)	5(%100)
ekoturizm	1995-2005	0	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	0	1(%14,29)	6(%85,71)	7(%100)
ekoturizm toplam		0	2(%25)	6(%75)	8(%100)
genel	1985-1995	1(%100)	0(%0)	0(%0)	1(%100)
	1995-2005	2(%40)	2(%40)	1(%20)	5(%100)
	2005-2015	3(%100)	0(%0)	0(%0)	3(%100)
genel Toplam		6(%66,67)	2(%22,22)	1(%11,11)	9(%100)
karışık	1995-2005	3(%60)	1(%20)	1(%20)	5(%100)
	2005-2015	0(%0)	1(%100)	0(%0)	1(%100)
karışık Toplam		3(%50)	2(%33,33)	1(%16,67)	6(%100)
katılım	1985-1995	1(%33,33)	0(%0)	2(%66,67)	3(%100)
	1995-2005	0(%0)	1(%100)	0(%0)	1(%100)
	2005-2015	1(%25)	1(%25)	2(%50)	4(%100)
katılım Toplam		2(%25)	2(%25)	4(%50)	8(%100)
sorumlu	1995-2005	0	0(%0)	1(%100)	1(%100)
	2005-2015	0	4(%57,14)	3(%42,86)	7(%100)
sorumlu toplam		0	4(%50)	4(%50)	8(%100)
Genel Toplam		11(%21,57)	21(%41,18)	19(37, %25)	51(%100)

Tablo 3.38, veri dönemine göre sınıflandırılmış şekilde son 30 yılda sürdürülebilir turizme katılım ya da toplum katılımı konusundaki başarı ve başarısızlık vakalarını göstermektedir. Veri dönemi 1985-1995, 1995-2005 ve 2005-2015 arasını kapsamaktadır. Tablo 3.38'deki sonuçlar katılımı ilgili 1985-1995 dönemindeki 3 makalenin tarandığını ve bunların %66,67'sinin (2 makale) başarı vakası olduğunu göstermektedir. 1995-2005 döneminde 1 makale taranmıştır ve başarısız olduğu görülmüştür. Bu makale başarısızlık faktörleri arasında algılanan faydalar hakkında bilgi sahibi olunmamasını ve devletin toplum kararlarını fark etmemesini göstermektedir. (Nsabimana & Spencer 2013, s. 1011). Ancak, literatüre göre katılım 1950 ve 1960'lı yıllardan beri sürdürülebilir turizm gelişimi içerisinde yer almaktadır (Catley 1999, 6). Tablo 3.30'daki sonuçlar sürdürülebilir turizme katılımın 1985-1995 yılları arasında etkili olduğunu ve %66,67 oranında başarı yakaladığını göstermektedir. Belki de toplum katılımı sürdürülebilir turizm gelişimi hakkında toplumlarda var olan yere bilgidir dolayı artık önemli olarak görülmektedir. Tablo 3.38 aynı zamanda son yıllarda sürdürülebilir turizme katılımın ekonomik kalkınma getireceğine ve toplumun yaşam kalitesine artıracığına inanıldığı için daha fazla uygulandığını göstermektedir.

Tablo 3.39 Katılım Veri Dönemi vs. Başarı ve Başarısızlık Vakaları

Konu	Veri Dönemi	n/a	Hayır	Evet	Genel Toplam
katılım	1985-1995	1(%50)	0(%0)	2(%50)	3(%37,5)
	1995-2005	0(%0)	1(%50)	0(%0)	1(%12,5)
	2005-2015	1(%50)	1(%50)	2(%50)	4(%50)
katılım Toplam		2(%100)	2(%100)	4(%100)	8(%100)

Ancak Tablo 3.39 daha geniş bir anlayış sunmaktadır ve buna göre sürdürülebilir turizm stratejilerine katılım 1995-2005 döneminde sadece birkaç makale ile sınırlı kalmıştır. Tablo 3.39 aynı zamanda katılımın 2005-2015 dönemindeki etkililiğine işaret etmektedir zira taranan makalelerin %50'si (4 makale) o dönemden gelmektedir. Bunun nedeni dünyanın daha iyi ve daha gelişmiş bir yer olması sonucunda demokratikleşmenin toplumlara seçim yapma şansı vermesi ya da kendi bölgelerindeki sosyal kalkınma konularına görüşlerini sunabilmelerini sağlaması olabilir. Tablo 3.31'da yer alan sonuçlara göre katılım vakaları 1995-2005 döneminde daha az vaka ile sınırlı kalmıştır.

3.6 Vaka Çalışmalarına Dayalı Başarı ve Başarısızlık Faktörleri

Bu bölüm “*Önerilen sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarı ve başarısızlık faktörleri nelerdir*” başlıklı araştırma sorusuna cevap vermektedir.

3.6.1 Alternatif Turizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri

Genel olarak çoğu makale göstermiştir ki *sağlam bir politika ve düzgün planlama* alternatif turizmi başarılı hale getirmektedir (Weaver 1991, s. 416). *Kaynakların, gelirlerin, rehberlerin ve politika girdilerinin eşitliğine dayalı bir politika* alternatif turizmin başarısına yardımcı olacaktır. Makaleler aynı zamanda *talep* üzerindeki araştırmaların bir başarı faktörü olduğunu göstermektedir (Isaac 2008, s. 34). Bazı makaleler *pazar şartlarının bilincinde olmayı* bütün sosyal girişimlerin başarı faktörü olarak göstermektedir. Bu konuyla ilgili ampirik veriler, alternatif turizme odaklı bir bölge olan Dominik hakkında araştırma yapan Weaver tarafından sunulmuştur. Bu konsept başarılı olmuştur çünkü *diğer destinasyonlardan farklı eşsiz bir ürünün sunulmasını kolaylaştıran etkin pazarlama yöntemleri* kullanılmıştır (Weaver 1991, s. 416). *Turizm ürününün iyi olması da* başarıyı kolaylaştıran bir etmendir (Weppen & Cochrane 2012, s. 509).

Filistin hakkında yapılan bir vaka çalışması alternatif turizmde *siyasi istikrarsızlığı bir başarısızlık faktörü* olarak göstermektedir. Bu bölgedeki siyasi istikrarsızlık nedeniyle bölge daha çok askeri işgaller ve yol kapatmalarla tanınmaktadır ve bu da turistlerin özgür bir şekilde hareket etmesini engellemektedir. Genel olarak savaş ve çatışmalar turizmin gelişmesinin önündeki ana engellerdir. “Ara sıra yaşanan ya da sistematik olan şiddet olayları potansiyel turistleri etkileyebilir. Modern medya araçları, yani elektronik medya ve internet, gerçek tehditleri daha da yoğunlaştırarak bölgeye dair hoş olmayan imajlar paylaşarak belirli bir bölgenin zaten problemlili olan ününe daha da katkı yapabilir (Brin 2006’dan aktaran Isaac 2008, s. 22). Böylece, kapsamlı haberler gerçek tehlikeleri daha da abartabilir” (Isaac 2008, s. 22). Filistinli turizm acenteleri ile dünyanın geri kalanı arasında *yeterli iletişim olmaması* Filistin’de yaşanan bir diğer başarısızlık faktörüdür (Isaac 2008, 32 & 33). Bir diğer makale ise alternatif turizme karşı başarısızlık faktörlerinin ya da geri çekilmelerin altını çizerek bunları *koloni sonrası ideolojilerin etkisi* ve toplumun turizm aktivitelerine ucuz işgücü olarak dahil edilmesi şeklinde ifade etmiştir (Caronado 2014, s. 1045).

Avrupa’daki bir adayla ilgili araştırma yapan bir yazar toplum katılımının olmamasını ve zayıf politikaları başarısızlık faktörü olarak tanımlamıştır (Ioannides 1995, s. 1094). Literatüre göre alternatif turizm turistlerle yerel halk arasında daha fazla iletişim kurmayı amaçlamaktadır. Bunu turizm altyapısı olmadan yerel halkın kullandığı konaklama ve ulaşım

imkanlarını kullanarak yapmayı planlamaktadır ancak dil engeli burada bir başarısızlık faktörü olabilmektedir (Holden, 1984, 15'ten aktaran Smith & Eadington, 1992, s. 18).

3.6.2 Ekoturizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri

Nsabamina ve Spencer (2003) Ruanda'nın Gishwati bölgesi üzerinde yapmış oldukları araştırmada ekoturizm konseptinin ekoturizm aktiviteleri açısından zengin olan yerlerde başarılı olabileceğini ifade etmişlerdir, örneğin göllerde kayıkla gezmek, tarlaların gezilmesi, kuş gözlemi ve toplulukların ziyaret edilmesi gibi etkili pazarlama ve fiyatlandırma stratejilerinin de olması gerekmektedir (Nsabamina & Spencer 2003, s.1095). Bu da bizlere Gishwati'deki ekoturizmin başarısının *aktiviteler için etkin pazarlama ve makul fiyatlara* dayandığını göstermektedir. Bazı makaleler göstermektedir ki *yerel makamlar ve paydaşlar kendi bölgeleri hakkında düşünmeye başladıklarında* onların bu tutumları ekoturizm için bir başarı faktörüne dönüşmektedir, örneğin Machnik (2013) Polonya'ya odaklanırken (Machnik 2013, s.76), Godfrey (1998) Birleşik Krallığa odaklanmıştır. *İlgili makamlar ekoturizme yönelik olumlu bir tutum sergilediğinde bu kaynakların tam olarak kullanılması ve konseptin başarılı olması anlamına gelmektedir. Devlet yetkilileri ile işbirliği* çevresel yönetimi kolaylaştırmaktadır ve bu da bir başarı faktörü olarak kaydedilmiştir (Huybers & Bennett 2003). Devlet tarafından desteklenen projeler hayata geçirildiğinde devlet bütün kaynakların kullanılabilir olduğundan emin olmaktadır. Romanya'da ekoturizmin başarısı *düzenli organizasyona, yönetime ve belirli ilkelere uygunluğa* dayanmaktadır, yani aşırı kalabalığın önüne geçmek için destinasyon kapasitesinin göz önünde bulundurulması, ekosistemin korunmasına özen gösterilmesi, turistler için bir ekoturizm kurallar rehberinin oluşturulması ve kalkınma programlarına toplumun katılımı (Andrei, Gogonea, Chiritesu, Sztruten, Busuioc; 2014 s.3). Faydaların farkına varılması ve Avrupa Birliğinden gelen destek Romanya'da ekoturizmin başarılı olmasını kolaylaştırmıştır. *Ekoturizm pazarlamasının yerel seviyede yapılması ve ayrıca uluslararası platformda yapılması (pazarlama ölçeği)* de bir başarı faktörü olarak ifade edilmiştir çünkü ekoturizmin gelişimini teşvik etmektedir. Ancak, ekoturizmin başarısı *paydaşlar ile hükümet arasında işbirliğine ve düzenli bir planlamaya* dayandırılmıştır.

Afrika'da ekoturizm vakaları hakkındaki makaleler *bilgiye erişimin olmamasını* bir başarısızlık faktörü olarak göstermektedir. Sıklıkla yaşanan elektrik kesintileri bazı yerel halkın kendi alanlarında meydana gelen ekoturizm aktiviteleri hakkında bilgi sahibi olma fırsatından mahrum bırakmıştır (Nsabamina ve Spencer 2003 s. 1095). Öyle ki konsept Gwashira bölgesinde genel olarak başarılı olsa da bilgiye erişimi olmayanlar açısından daha az etkili olmuştur. Liu (2003, s. 471) yaptığı araştırmada sürdürülebilir turizmin zayıf

yanlarını tespit etmeye odaklanmıştır ve *bozulmamış bir bölgede ekoturizmin sorunsuz şekilde akışının* destinasyonun taşıma kapasitesini aşan turist akışı sonucunda başarısızlıkla sonuçlanabileceğini ifade etmiştir. Bu araştırmacı senaryoyu *turizm pazarlama yönetimi* ile bağdaştırmaktadır, dolayısıyla eğer turizm pazarlaması iyi yönetilmezse ekoturizm konseptinin başarısız olmasına neden olur. Sardunya (İtalya) hakkında yapılan bir vaka çalışması belirli sektörlerin izole edilmesinin yerel bağlam içerisinde ekoturizm sorunları ile başa çıkma karşısında sınırlandırıcı bir faktör olabileceğine işaret etmektedir (Ioppolo, Saija ve Salomone 2012, s. 468). Turizm sektörü tek başına olabilecek bir sektör değildir ve bu nedenle sorunsuz bir gelişim için ulaşım gibi diğer sektörlerle işbirliği yapmak gereklidir, bu nedenle İtalya'da *sektörün izole olması ekoturizmin başarısız olmasına neden olmuştur*. Ekoturizmde *arz ile talep arasında denge olmaması* da konseptin başarısız olmasına neden olacaktır.

3.6.3 Toplum Turizminin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri

Toplum tabanlı turizmden bahsettiğimizde her zaman ortaklıklar ve paydaşlarla işbirliği toplum tabanlı turizmin başarısının ikonları olarak gösterilmektedir (Lukhele & Mearns 2013, s. 210). Bazı araştırmacılar tarafından *halkın farkındalığı* da bir başarı faktörü olarak belirtilmektedir zira bu araştırmacılar toplumun toplum bazlı turizm ile kitle turizmi arasındaki farkları bilmesi halinde uygun turistlerin çekilebileceğine inanmaktadırlar (Lukhele & Mearns 2013, s. 210). Temelde, *toplumda güven inşa etmek başarıyı elde etmeyi kolaylaştırmaktadır* ve konseptin desteklenmesi sağlamaktadır.

3.6.4 Sorumlu Turizmin Başarı ve Başarısızlık Faktörleri

Sonuçlar göstermektedir ki sorumlu turizmle ilgili yapılan çoğu araştırma Güney Afrika'da gerçekleştirilmiştir. Frey ve George, Cape Town, Güney Afrika'da bir sorumlu turizm çalışması yapmıştır ve sonuçlar göstermektedir ki olumlu bir tutum içerisinde *aktif çalışanlar ve yönetim kadrosu* sorumlu turizm konseptini başarılı kılmaktadır. Sorumlu turizmin bir diğer başarı faktörü olarak *paydaş kaynaklarının kullanımı ve zaman* belirtilmiştir (Frey ve George 2009, s. 624). Sorumlu turizmin Cape Town'da başarılı olmasının nedeni algılanan faydalar hakkında *aktörlerin yeterli bilgiye sahip olması* ve konsepti desteklemesi yer almaktadır. Bazı makaleler uzun vadeli bir perspektif sunan ve devlet desteğini almayı öngören gelişimsel planların başarı faktörü olduğuna işaret etmektedir. Daha fazla farkındalık ve faydaların anlaşılması da bazı araştırmacılar tarafından bahsedilen bir diğer başarı faktörüdür (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 186). Araştırma aynı zamanda Güney Afrika'daki vakalardan bazı sorumlu turizm başarı faktörlerinin arasında çevreye karşı

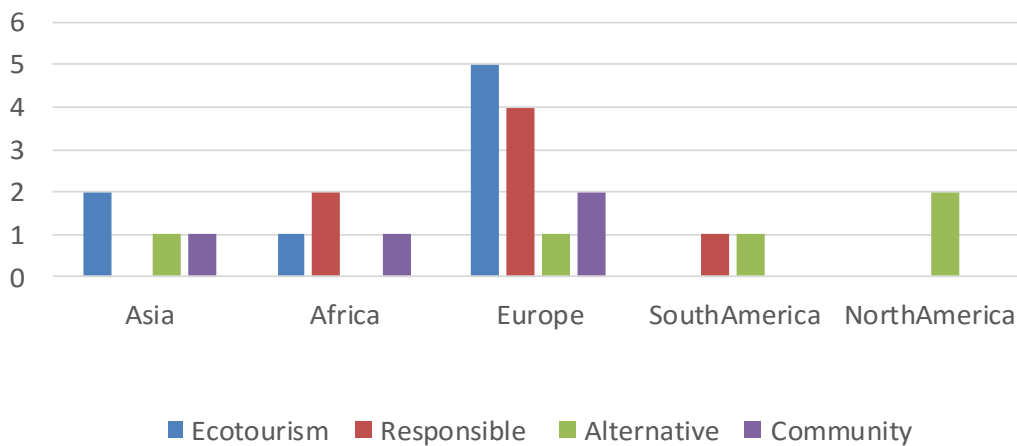
hassasiyet ve küçük yerli işletmelerin desteklenmesi olduğunu göstermektedir (Booyens 2010, s. 274).

Sorumlu turizm hakkında yapılan vaka çalışmaları *başarısızlık faktörü olarak emniyet ve güvenlik eksikliğine* işaret etmektedir (Frey ve George 2009, s. 627). Eğer bir bölge yolsuzluk gibi konularla anlıyorsa tur operatörleri yerli halkla işbirliği yapmaktan çekinmektedir. Ya da bazı bölgelerde turistlere karşı saldırılar gündeme gelmişse bu durum tatil deneyimini kötüleştirebilir. Turizm sektöründeki rekabet de sorumlu turizm konseptinin çökmesine neden olmuştur. Araştırmalara göre turistler her zaman yeni ürünler arıyor ve bu da rekabeti körükliyor. Bir diğer başarısızlık faktörü ise *devlet desteğinin olmaması* olarak ifade edilmiştir. Genel anlamda yöneticiler sorumlu turizmi masraflı olarak görmektedir ve kaynaklarını oraya aktarmaktan ve devlet desteği istemekten çekinmektedir (Frey ve George 2009, s. 627). Dolayısıyla devlet de sorumlu turizmi desteklemezse başarısızlık kendiliğinden gelmektedir. Bazı makaleler bunun geleneksel stratejilere kıyasla pahalı bir strateji olduğunun düşünülmesini bir başarısızlık faktörü olarak göstermektedir (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 186).

Sorumlu turizm başarısı aynı zamanda “yerli halk için daha fazla ekonomik fayda sağlamak ve ev sahibi Topulukların refahını artırmak” gibi amaçları kapsayan bazı sorumlu turizm hedefi ile alakalı olabilir (M Torres, L King & P Torres 2013, s. 183).

3.7 Sürdürülebilir Turizm Stratejileri Hakkındaki Araştırma Bulgularının Özeti

Sürdürülebilir turizm özellikle Batı dünyası başta olmak üzere dünya çapında çok fazla ilgi çekmiştir ve turizm politikaları, planlaması ve yönetimi için bir şablon haline gelmiştir ve bu durum sürdürülebilir girişimlerin yapılması ile ön plana çıkmıştır (Saarinen 2006, s. 1122).

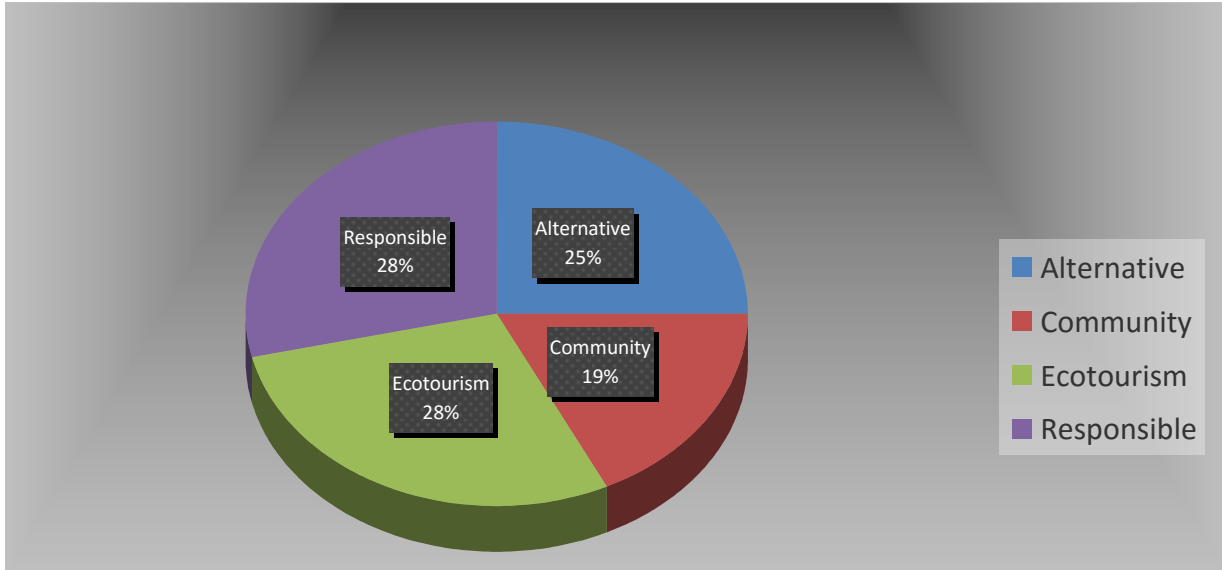

Şekil 3.1 Dünyada Sürdürülebilir Turizmin Popüler Olduğu Bölgeler

“Sürdürülebilir turizm dünyanın hangi bölgelerinde daha popüler olmuştur” başlıklı araştırma sorusuna cevap vermektedir. Araştırma bulguları, sürdürülebilir turizm stratejilerinin Avrupa kıtasında çok popüler ve etkili olduğunu kanıtlamıştır. Şekil 3.1, seçilen bütün sürdürülebilir turizm stratejilerinin Avrupa’da var olduğunu ancak ekoturizm ile sorumlu turizmin daha popüler olduğunu ortaya koymaktadır. Romanya ile ilgili makalelerden bir tanesi hükümet ile turizm makamları arasındaki işbirliğine işaret ederken toplumun algılanan faydalarının da başarı faktörü olduğunu göstermiştir. Romanya’daki halk kendi bölgelerine dikkat ve özen göstermektedir ve bu da ekoturizm stratejisinin başarılı olmasına yardımcı olmaktadır (Andrei, Gogonea, Chiritescu, Sztruten, Busuioc 2014, s. 9). Genel olarak araştırma sonuçları sürdürülebilir turizm stratejilerinin Avrupa bölgesinde daha popüler olduğunu ve Kuzey Amerika gibi bölgelerde sonuçlar göstermektedir ki sürdürülebilir turizmle ilgili çok fazla çalışma yapılmamıştır. Ancak aslında Kuzey Amerika’da sürdürülebilir turizmle ilgili çalışmalar yapılsa da makalelere erişmek mümkün olmamıştır. Daha önce yapılan çalışmalar sürdürülebilir turizm stratejilerinin gelişmiş ülkelerde daha başarılı olduğunu zira sürdürülebilir kalkınma üzerinde olumlu etkisinin olacağı düşünüldüğü için önceliklendirildiğini kanıtlamaktadır (Barkauskiene, Snieska 2013 s. 450).

Araştırma, Avrupa’ya odaklanan 20 makaleyi ön plana çıkarmaktadır ve bunların içerisinde 9 başarı vakası ile 8 başarısızlık vakası yer almıştır. Araştırma’da Birleşik Krallık ile ilgili taranan bir makaleye göre Birleşik Krallıktaki politika planlamasının tarihi ve turizm ile yerel idare arasındaki koordinasyon turizmdeki gelişim projelerinin artırılmasına odaklanmaktadır zira yerel idareler turizmin gelir getirme potansiyelini ve istihdam yaratma kabiliyetini keşfetmişlerdir. 90’lı yıllarda küreselleşme popülerleştikçe turizm gelişiminin özellikle çevre üzerindeki olumsuz etkileri de daha görünür hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik, çevre ile ekonomi arasında bir denge yaratabilmenin şablonu haline gelmiştir. *Lahey Turizm Beyannamesi ve Sürdürülebilir Turizm için Küresel 90 Eylem Stratejisi* uluslararası seviyede sürdürülebilir turizmin başarılması için bir çerçeve sunan ilk programlar olmuştur (Godfrey 1998, s. 213).

Şekil 3.2 En Çok Uygulanan Sürdürülebilir Turizm Stratejisi

Şekil 3.2, “*Hangi sürdürülebilir turizm stratejileri en çok uygulanmaktadır?*” başlıklı araştırma sorusuna cevap vermektedir. Yukarıdaki grafik, ekoturizm ve sorumlu turizm projelerinin en çok uygulandığını göstermektedir. Direkt olarak sürdürülebilir turizmle bağdaştırılabilen toplam 28 makale analiz edilerek en yüksek yüzdenin ekoturizm ile sorumlu turizmde olduğu görülmüştür. Bu da ekoturizm ve sorumlu turizmin *popülaritesinin* bu iki stratejiyi *en popüler olan* ve *en çok uygulanan* strateji haline getirmektedir. Bunun nedeni “sorumlu turizm ve ekoturizmin faydaların yerel halka eşit ve adil bir şekilde dağıtılmasını öngörmesi ve ayrıca doğal yaşamın korunmasını savunması” olabilir. “*Önerilen stratejiler hangi ölçekte daha etkilidir?*” araştırma sorusuna cevaben araştırma sonuçları göstermektedir ki sürdürülebilir turizm stratejileri ülke ölçeğinde daha etkili olmuştur. Bunun nedeni ise sürdürülebilir turizm aktivitelerinin genelde merkezi makamlarla yürütülmesi ve merkezi makamların da her zaman gerekli kaynakları sağlama konusunda ellerinden geleni yapmaları olabilir.

3.8 Sürdürülebilir Turizme Katılımla İlgili Araştırma Bulgularının Özeti

Araştırmanın bu kısmı “*Sürdürülebilir turizme katılım süreci hangi ölçekte daha etkili olmuştur?*” araştırma sorusuna cevap aramaktadır.

Araştırma bulgularına göre katılım genel olarak sürdürülebilir turizm kavramlarının başarısını kolaylaştıran verimli bir konsept olmuştur. Araştırma 4 adet başarı vakası ile 2 adet başarısızlık vakası tespit etmiştir. Tosun, 2000’den aktaran Liu (2003, s. 109) katılımın gelişmekte olan ülkelerde uygulanmasının zor olabileceğini ifade etmektedir ve onun bu beyanı araştırma bulgularıyla da desteklenmektedir zira Asya bölgesindeki gelişmekte olan

ülkeler hakkında daha fazla katılım makalesi bulunurken başarısızlık vakaları daha çok Afrika ve Adalarla ilgili belirtilmiştir. Bu araştırmacı, gelişmekte olan ülkelerde popüler bir fenomen olan yoksulluğun acil ihtiyaçları karşılamak üzere hızlı gelir getiren konulara dönmek üzere sürdürülebilir olmayan uygulamaları teşvik ettiğine ve bu nedenle sürdürülebilir turizmin ana amaçlarının tehlikeye atıldığına işaret etmektedir. Bu toplulukların sürdürülebilir turizm stratejilerinden fayda sağlamadıklarını hissetmeleri halinde güvenmektedirler ve bu da turist girişini etkilemektedir.

Ancak, araştırma bulgularına göre sürdürülebilir turizme katılım ülke ve şehir ölçeğinde daha etkili olmuştur. Bunun nedeni toplumun kendi doğal kaynaklarını korumasını teşvik etmek üzere devletin sunmuş olduğu destek olabilir. Bazı makaleler aynı zamanda tercihli politikalar aracılığıyla işbirliklerinden, yerel idareden ve yönetim mekanizmalarından bir başarı faktörü olarak söz etmektedir. Fırsatların toplum içerisinde dağıtılması da toplumun sürdürülebilir turizmden çevresel, sosyal ve ekonomik kazanımlar elde etmesini sağlamakta ve böylece toplumun sürdürülebilir turizm projelerine karşı olumlu bir tavır geliştirmesini sağlamaktadır (Wligo, Clarke & Hawkins 2012; Su & Wall 2012, s. 1019). Sürdürülebilir turizme katılımın başarısı en çok Avrupa bölgesinde görülmüştür ve araştırmada taranan makaleler bu başarıyı hükümet dairelerinin, halkın ve özel sektör şirketlerinin, toplum gruplarının ve uzmanların sürece dahil olmasına bağlamıştır (Wahab & Pigram 1998'den aktaran Lui 2003, s. 113). Gelişmiş ülkeler daha etkili bir planlama ve işbirliği uygulamasına sahip gibi gözükmektedir.

3.8.1 Sürdürülebilir Turizme Ulaşmak İçin Başarılı Katılıma Etki Eden Faktörler

Araştırmanın bu kısmı *“Sürdürülebilir turizme ulaşmak için başarılı katılıma etki eden faktörler nelerdir”* başlıklı araştırma sorusuna cevap niteliğindedir.

Katılım başarılı olmuştur çünkü toplum bu konseptte karşı olumlu bir tutum sergilemiştir. Toplum, yerel halkın farklı işlerde çalıştırılmasının kendileri için önemli bir istihdam kaynağı olacağını düşünmüştür. Genel olarak sürdürülebilir turizme katılan toplumların kendi doğal kaynaklarından faydalanmasına yönelik küresel bir anlayış ortaya çıkmıştır. Toplumun sürece bağlılığı bazı makalelerde başarı faktörü olarak görülmüştür. Eğer bireyler toplumlarıyla duygusal bir bağa sahipse sürdürülebilir turizme katılımı destekleme ihtimalleri de o kadar yüksektir (Mc Cool & Martin 1994). Algılanan faydalar hakkında bilgi sahibi olmak da sürdürülebilir turizme katılımın başarısını etkileyen bir faktör olarak belirtilmiştir. Yerel halkın konseptte katılımdan elde edilen avantajlar hakkında yeterli bilgiye sahip olması halinde katılım sağlamaktadırlar (Lee 2002, s. 42) ancak konseptin maliyetli olacağını görürlerse katılım sağlamamaktadırlar (Gursoy ve ark. 2002). Diğer araştırmacılar

ise yerel toplumun güçlendirilmesinin başarılı katılım üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Garrod (2001, s. 10) yerel toplumun güçlendirilmesini “yerel toplumun karar verme sürecine tamamen katılımıyla ilgili endişeyi ifade eden bir terim” olarak tanımlamaktadır. Yerel toplumun güçlendirilmesi yerel halka sürdürülebilir turizm gelişimi ile ilgili konulara ön ayak olma şansını vermekte ve katılım sürecini hızlandırmaktadır. Bazı makaleler yerel idarenin desteğini ve yönetimi aracılığını başarılı bir katılıma etki eden faktörler olarak tanımlamaktadır. Örneğin Pekin’de küçük işletmelerin kira ödemedi çalışmasına izin verildiği politika ve yönetim mekanizmaları bulunmaktadır (Su & Wall 2012, s. 155). Ancak birçok makale başarılı katılıma giden yolda merkezîyetçilikten uzan kamu idaresi sistemlerinin varlığına işaret etmektedir zira merkezi makamlar toplumun sorunları hakkında sınırlı bilgiye sahiptir. Merkezi olmayan bir sistem toplumun sorunlarının ele alınabileceği şekilde yerel ve merkezi makamlar arasında tartışma yapılabilmesini mümkün kılar (Nsabamira & Spencer 2013, s. 105 ve 110; Tosun 2000). Daha da önemlisi işbirliği ve yeterli iletişim sürdürülebilir turizme başarılı katılımı teşvik eder. Katılım süreci fikirlerin ve görüşlerin bir araya getirilmesini de kapsar ki bu da çatışmalara neden olabilir. Dolayısıyla çatışmaları azaltmak ve sürdürülebilir turizme katılımın başarısını artırmak üzere etkin bir liderlik sergilenmesi gerekir (Garrod 2001, s. 8 ve 9). Pollnac, Crawford & Gorospe (2001, s. 6) başarılı katılımı etkileyen diğer büyük faktörlere işaret etmektedir. Bunlar: “Nüfus boyutu (görelî olarak küçük); Başarılı alternatif gelir projeleri; Kurallara sadakat derecesi (toplum tarafından); Karar verme sürecine görelî olarak daha yüksek toplum katılımı (demokrasi ölçeğinde yüksek); Uygulayıcı organizasyondan sürekli tavsiye; Belediye idaresinden girdiler”.

Ancak Afrika’daki çoğu katılım vakası başarılı olamamıştır; muhtemelen gelişmekte olan ülkelerdeki insanlar düşük gelir seviyesine denk geldikleri için devlet süreçlerine dahil edilmemektedirler (Lea, 1988’den aktaran Sebele 2010, s. 137).

SONUÇ

Sürdürülebilir turizm, turizm sektörünün gelişmesindeki gidiş yönünü tespit etmek üzere benimsenen bir konsepttir. Sürdürülebilir turizme dair önerilen stratejilerdeki en kilit noktalardan bir tanesi de geçmişte uygulanan turizm girişimlerinden dolayı ortaya çıkan sorunlarla başa çıkabilmek ve ayrıca kaybedilen kaynakları geri getirerek onları elde tutabilmektir.

Önerilen stratejiler arasından alternatif turizmin çevre, toplum ve kültür üzerindeki olumsuz etkileri önlemeye çalıştığı görülmektedir. Bu, maliyetli olduğuna inanıldığı için ağırlıklı olarak başarısızlık vakasına sahip olsa da son yıllarda popüler bir strateji haline gelmiştir. Bu strateji geleneksel değerlerin korunmasına odaklanmaktadır ve başarısı pazar hakkındaki sağlam bilgilere ve turizm ürününün başarısına dayanmaktadır. Ancak, yeterli iletişimin olmamasının ve siyasi istikrarsızlığın stratejinin başarısız olmasına neden olduğu gösterilmiştir. Genel bir perspektiften bakıldığında kültürel kaynaklarla geleneklere kıyasla doğanın daha ilgi çekici olduğu görülmüştür.

Ekoturizmle ilgili makaleler ise ekoturizmin uygulandığı yerlerde olumlu sonuçlar doğurduğunu göstermektedir ancak bazı durumlarda ekoturizm konsepti, turistleri daha önce kitle turizminin yaratmış olduğu problemlerin üstesinden gelindiğini göstermek üzere belirli bir destinasyona çekmek amacıyla bir pazarlama aracı olarak kullanılmaktadır ve ana hedeflerini yerine getirmeye daha az özen gösterilmektedir (Liu; 2003, s. 471). Ekoturizmin odak noktası turizm gelişimini çevre ve toplumla harmonize etmektir. Ekoturizm ülke ölçeğinde daha başarılı gözükmektedir ve bu nedenle daha fazla vaka tespit edilmiştir. Adalarda ise bunun daha az popüler olduğu görülmekle birlikte etkili olduğu söylenebilir. Hepsinin ötesinde önerilen sürdürülebilir turizm stratejilerinin odak noktası açısından ev sahibi topluma odaklı olduğu görülmektedir. Ancak, bu stratejilerin turizm acenteleri ile devlet arasında işbirliği olması halinde sürdürülebilir turizm gelişimini kolaylaştırabileceği görülmüştür. Çoğu durumda turizm acenteleri devletin kısıtlamaları ve yasalar gibi bariyerler nedeniyle bu stratejileri uygulayamayabilir fakat devletle işbirliği olduğunda bu projeler tam destek almakta ve başarı kendiliğinden gelmektedir. Çalışma aynı zamanda Avrupa Birliği gibi büyük örgütlerden gelen desteğin ve sürdürülebilir turizm stratejilerine yönelik olumlu tutumların konseptin başarılı olmasında kilit rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, sürdürülebilir turizm stratejileri, toplumun faydalarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması halinde düşüşe geçebilmektedir.

Ayrıca, deneysel kanıtlar göstermektedir ki turizm sektöründeki gelişim, diğer sektörlerin yardımı olmadan maksimum seviyeye çıkarılamaz. Bu nedenle turizm sektörünün izole edilmesi de sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarısız olmasına neden olabilir.

Temelde turistler için iyi hazırlanmış bir seyahat ya da etkinlik programı turizm stratejilerinin başarısına katkıda bulunmaktadır. Sorumlu turizm, turistler için tatil deneyimini iyileştirmeye odaklanırken ev sahibi toplumun yaşam kalitesini artırmayı da hedeflemektedir. Ayrıca, sorumlu turizmle ilgili birçok vakanın Avrupa ve Afrika'da olduğu görülmektedir. Araştırma aynı zamanda sorumlu turizmin çok etkili bir strateji olduğunu ve son yıllarda popüler hale geldiğini göstermektedir. Ancak yine de bu konsept bazı araştırmacılar tarafından yüksek maliyetli görülmüştür. Farklı makalelerden elde edilen deneysel kanıtlara göre çalışma, güvenlik eksikliğini ve bir bölgede yolsuzluğun oluşunu sorumlu turizmin başarısızlık faktörleri arasında göstermiştir. Sürdürülebilir turizm stratejilerine dair yapılan çalışmadan anlaşıldığı kadarıyla işbirliğinin olduğu vakalarda ya da halkın sürece dahil olduğu yerlerde başarı da vardır.

Toplum turizmi turistlerin toplumun geleneksel hayatını görmelerini ve buradan gelen faydaların da ev sahibi toplumda kalmasını sağlar. Bu strateji turizm aktiviteleri aracılığıyla yerli halk için iş fırsatları yaratarak toplumu güçlendirir. Ancak, bazı araştırmacılar tarafından maliyetli bir strateji olduğu belirtilmiştir çünkü eğitim, öğretim ve diğer süreçler gereklidir. Araştırma aynı zamanda yüksek oranda başarısızlık vakasını ve son yıllarda düşen popüleriteyi göstermektedir. Ayrıca, toplum turizminde işbirliklerinin ve ortaklıkların başarı faktörü olarak görüldüğü ancak buna karşın çoğu makaleden de görülebildiği üzere harici aktörlerin bütün faydaları kendilerine çevirdiği ve topluma hiçbir şey bırakmadıkları görülmektedir. Merkezi karar verme sistemleri (bazı vakalarda) ve toplum içerisinde bilgi eksikliği de başarısızlık nedeni olarak belirtilmiştir. Ancak sürdürülebilir turizm stratejileri talep odaklı gözükmektedir. Bunlar, mevcut durumu korumaya ve yönetmeye ve de genişlemeyi sınırlandırmaya odaklanmaktadır. Böylece, konseptlerin güçlü bir bilgi dayanağını oluşturmak üzere sürdürülebilir turizm stratejilerinin etkinliği geliştirilmelidir. Tanıtımlar ve farkındalık çalışmaları stratejilerin faydalarını ön plana çıkarmalı ve herkes tarafından net bir şekilde anlaşıldığından emin olmalıdır. Algılanan faydaların net bir şekilde anlaşılması olumlu bir tutum ve bağlılık geliştirilmesini sağlayacaktır. Bir bölgede yapılan stratejisi sayısı da sınırlı olabilir zira karmaşıklıktan uzak durulmalı ve düzgün bir değerlendirme için göstergeler mutlaka kullanılmalıdır.

Sürdürülebilir turizmin harici aktörlerinin ev sahibi topluma yardımcı olmak, iyi ilişkiler kurmak ve onlardan destek almak üzere hayırsever faaliyetlere girmesi önerilebilir. Emniyet ve güvenliği sağlayabilmek için yapılacak öneri ise turistler için daha iyi bir tatil

deneyimini sağlamak üzere yolsuzluklara odaklanacak koruyucu bir kurumsal ortam ve turizm politikası hazırlamak olabilir. Sürdürülebilir turizm stratejilerini uygulamaya koymadan önce taşıma kapasitesi, uygun politikalar, planlama stratejisi ve turizm ürünü için var olan talep hakkında düzgün bir çalışma yapılmalıdır. Argümanlara bakılırsa sürdürülebilir turizm stratejilerinin uygulanması için en iyi lokasyon, merkezi olmayan siyasi sistemlere ve iyi bir yönetim stratejisine sahip olan turizm bölgeleridir. Turizm stratejileri sürdürülebilir olacak ise bunlar sadece halkla işbirliği içerisinde değil aynı zamanda toplum gelişim şekilleri ve toplum tabanlı gelenek halinde yapılmalıdır. Sürdürülebilir turizm stratejilerinin başarısı için geriye bakıp uzun süredir devam eden problemleri ortadan kaldırmamız gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizm stratejilerine katılım açısından ise planlama, yönetim ve uygulama seviyelerine katılımın projenin verimliliğini artırdığı görülmektedir. Toplum bu seviyelerde sürece dahil edebilirsek proje hedeflerine ulaşmamız mümkün olacaktır. Makaleler aynı zamanda sürdürülebilir turizme katılımın bir faydası olarak toplumun güçlendirilmesini göstermektedir zira katılım süreci topluma kendi kaynakları hakkında bir yetki vermektedir (Drake 1991'den aktaran Garrod 2001, s. 6). Sürdürülebilir turizme katılım süreci, sürdürülebilir turizm aktiviteleri için yüksek maliyetler gibi bazı çekincelere de sahiptir. Bunun nedeni yüksek personel ihtiyacı ve aktivitelerin geniş kapsamı olabilir (Swarbrooke 1999; Drake 1991'den aktaran Garrod 2001, s. 6). Aynı zamanda çatışmaların da katılımın önündeki önemli bir sorun olduğu gözükmektedir. Toplum, sürdürülebilir turizm gelişiminden çok fazla şey bekleyebilir ve beklentileri karşılanmadığında ortaya çatışmalar çıkabilir. Sürdürülebilir turizm gelişiminde toplum, katılımı ya da toplum katılımını hayati bir boyuta taşıyan bir paydaş olarak görülmektedir. Bu kapsamda başarılı sürdürülebilir stratejileri üretmek ve dünyada söz sahibi olabilmek için bu konuda halkın daha çok etkin olduğu katılım biçimlerinin yolu hem merkezi hem de yerel hükümetlerce ve turizm politikası yapan aktörlerce desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Andrei, D. R., Gogonea, R. M., Chiritescu, V., Sztruten, G., & Busuioc, F. M. (2014). Ecotourism as a viable alternatif for economic development of Romanian rural communities. *Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca. Agriculture*, 71(1), 1-7.
- Ayuso, S. (2006). Adoption of voluntary environmental tools for sustainable tourism: analysing the experience of Spanish hotels. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 13(4), 207-220.
- Barkauskiene, K., & Snieska, V. (2013). Ecotourism as Integrant Part of Sustainable Tourism Development. *Economics and Management*, 18(3), 449-456.
- Berry, S., & Ladkin, A. (1997). Sustainable tourism: A regional perspective. *Tourism Management*, 18(7), 433-440.
- Booyens, I. (2010). Rethinking township tourism: towards sorumlu tourism development in South African townships. *Development Southern Africa*, 27(2), 273-287.
- Bramwell, B., & Lane, B. (1993). Sustainable tourism: An evolving global approach. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(1), 1-5.
- Briassoulis, H. (2002). Sustainable tourism and the question of the commons. *Annals of tourism research*, 29(4), 1065-1085.
- Briguglio, L., Butler, R., & Harrison, D. (1996). Sustainable tourism in islands and small states: case studies. Pinter.
- Butler, R. W. (1991). Tourism, environment, and sustainable development. *Environmental conservation*, 18(03), 201-209.
- Caruana, R., Glozer, S., Crane, A., & McCabe, S. (2014). Tourists' accounts of sorumlu tourism. *Annals of Tourism Research*, 46, 115-129.
- Cater, E. (1993). Ecotourism in the third world: problems for sustainable tourism development. *Tourism management*, 14(2), 85-90.
- Cazes, G. H. (1989). Alternative tourism: reflections on an ambiguous concept. *Europäische Hochschulschriften 10 (Fremdenverkehr)*, (11), 117-126.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development. *Iucn*.
- Clarke, J. (1997). A framework of approaches to sustainable tourism. *Journal of sustainable tourism*, 5(3), 224-233.
- Cole, S. (2006). Information and empowerment: The keys to achieving sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(6), 629-644.

- Conway, D., & Timms, B. F. (2010). Re-branding alternatif tourism in the Caribbean: The case for 'slow tourism'. *Tourism and Hospitality Research*, 10(4), 329-344.
- Cukier, J., Norris, J., & Wall, G. (1996). The involvement of women in the tourism industry of Bali, Indonesia. *The Journal of Development Studies*, 33(2), 248-270.
- Dinan, C., & Sargeant, A. (2000). Social marketing and sustainable tourism--is there a match?. *The International Journal of Tourism Research*, 2(1), 1.
- Drake, S. P. (1991). Local katılm in ekoturizm projects. *Nature tourism: Managing for the environment*, 132-163.
- Eber, S. (1992). Beyond the green horizon: principles for sustainable tourism. World Wide Fund for Nature (WWF).
- Erdoğan, N. (September, 2015), "Ecotourism: Conceptual and Critical Approaches." Vol. IV, Issue 9, pp.15-29.
- Frey, N., & George, R. (2010). Sorumlu tourism management: The missing link between business owners' attitudes and behaviour in the Cape Town tourism industry. *Tourism Management*, 31(5), 621-628.
- Garrod, B., & Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism?. *Tourism management*, 19(3), 199-212.
- Garrod, B. (2003). Local katılm in the planning and management of ekoturizm: A revised model approach. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 33-53.
- Godfrey, K. B. (1998). Attitudes towards 'sustainable tourism' in the UK: a view from local government. *Tourism Management*, 19(3), 213-224.
- Goodwin, H., & Francis, J. (2003). Ethical and sorumlu tourism: Consumer trends in the UK. *Journal of Vacation Marketing*, 9(3), 271-284.
- Hampton, M. P. (2005). Heritage, local communities and economic development. *Annals of tourism Research*, 32(3), 735-759.
- Habermas, J. (1972). Über den Begriff der politischen Beteiligung. *MaBuLa, Politische Fachbuchh.*
- Hardy, A., Beeton, R. J., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6), 475-496.
- Harrison, Lynn, Jayawardena, Chandana, Clayton, Anthony (2003), "Sustainable tourism development in the Caribbean: Practical challenges", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 15, No. 5, pp.294-298 Page 8.
- Hjalager, A. M. (1997). Innovation patterns in sustainable tourism: An analytical typology. *Tourism management*, 18(1), 35-41.

- Hughes, G. (1995). The cultural construction of sustainable tourism. *Tourism management*, 16(1), 49-59.
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of tourism research*, 24(4), 850-867.
- Ioannides, D. (1995). A flawed implementation of sustainable tourism: the experience of Akamas, Cyprus. *Tourism Management*, 16(8), 583-592.
- Iorio, M., & Corsale, A. (2014). Community-based tourism and networking: Viscri, Romania. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(2), 234-255.
- Isaac, R. K. (2010). Alternative tourism: New forms of tourism in Bethlehem for the Palestinian tourism industry. *Current Issues in Tourism*, 13(1), 21-36.
- Krippendorf, J., & Andrassy, V. (1987). *The holiday makers: Understanding the impact of travel and leisure*.
- Lash, S. (1994). mit URRy, J., *Economies of Signs and Space*. Thousand Oaks.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of sustainable tourism*, 11(6), 459-475.
- Lukhele, S. E., & Mearns, K. F. (2013). The operational challenges of toplum-based tourism ventures in Swaziland. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance: Tourism research issues in southern Africa: Supplement 3*, 19, 199-216.
- Machnik, A. (2013). NATURE-BASED TOURISM AS AN INTRODUCTION. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, (6.1), 75-95.
- Medlik, S. (2003). *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*.—S. Medlik.—3(Doctoral dissertation, d ed.—, Elsevier Science).
- Middleton, V. T., & Hawkins, R. (1998). *Sustainable tourism: A marketing perspective*. Routledge.
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: results of a Delphi survey of tourism researchers. *Tourism management*, 22(4), 351-362.
- Najdeskaa, K. and Rakicevikb, G., 2012. Planning of sustainable tourism development. *Social and Behavioral Sciences Journal*, 44/(6), p. 243.
- Northcote, J., & Macbeth, J. (2006). Conceptualizing yield: sustainable tourism management. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 199-220.
- Nsabimana, E., & Spencer, J. P. (2013). The potential for eco-tourism in the Gishwati Forest Reserve: An alternatif use of the forest for economic upliftment of local communities. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*, 19(4_2), 1086-1099.

- Nsabimana, E., & Spencer, J. P. (2013). Historical perspectives of toplum involvement in tourism and conservation activities in Eastern Rwanda: a study at the Akagera National Park in the fifteen years following the 1994 genocide.
- Pegg, S., Patterson, I., & Matsumoto, Y. (2012). Understanding the motivations of volunteers engaged in an alternatif tourism experience in Northern Australia. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 21(7), 800-820.
- Pollnac, R. B., Crawford, B. R., & Gorospe, M. L. (2001). Discovering factors that influence the success of toplum-based marine protected areas in the Visayas, Philippines. *Ocean & Coastal Management*, 44(11), 683-710.
- Ponting, J., McDonald, M., & Wearing, S. (2005). De-constructing wonderland: Surfing tourism in the Mentawai Islands, Indonesia. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 28(1), 141-162.
- Rosenow, J. E., & Pulsipher, G. L. (1979). Tourism the good, the bad, and the ugly. *Tourism the good, the bad, and the ugly*.
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of tourism research*, 33(4), 1121-1140.
- Sagasti, F., & Colby, M. (1993). Eco-development and perspectives on global change from developing countries. *Global Accord: Environmental Challenges and International Responses*, 175-204.
- Saufi, A., O'Brien, D., & Wilkins, H. (2014). Inhibitors to host toplum katılım in sustainable tourism development in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5), 801-820.
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism management*, 23(3), 233-244.
- Sims, R. (2009). Food, place and authenticity: local food and the sustainable tourism experience. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(3), 321-336.
- Singh, S., Timothy, D. J., & Dowling, R. K. (Eds.). (2003). *Tourism in destination communities*. CABI.
- Spenceley, A., Relly, P., Keyser, H., Warneant, P., McKenzie, M., Mataboge, A., ... & Seif, J. (2002). *Sorumlu Tourism Manual for South Africa*, Department for Environmental Affairs and Tourism, July 2002. *Sorumlu Tourism Manual for South Africa*, 2(3).
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Cabi.
- Timothy, D. J. (1999). Participatory planninga View of Tourism in Indonesia. *Annals of tourism research*, 26(2), 371-391.

- Tsaur, S. H., Lin, Y. C., & Lin, J. H. (2006). Evaluating ekoturizm sustainability from the integrated perspective of resource, toplum and tourism. *Tourism management*, 27(4), 640-653.
- Torres, M., King, L., & Torres, P. (2013). The sorumlu tourism dilemma: is there really a demand for sorumlu tourism holidays in Chile?. *Journal of Ecotourism*, 12(3), 182-188.
- Tosun, C. (2000). Limits to toplum katılım in the tourism development process in developing countries. *Tourism management*, 21(6), 613-633.
- Tosun, C. (2001). Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey. *Tourism Management*, 22(3), 289-303.
- UNEP, W. (2005). Making tourism more sustainable. A guide for policy makers. Paris and Madrid, UNEP and WTO, 8.
- Von der Weppen, J., & Cochrane, J. (2012). Social enterprises in tourism: An exploratory study of operational models and success factors. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(3), 497-511.
- Waligo, V. M., Clarke, J., & Hawkins, R. (2013). Implementing sustainable tourism: A multi-stakeholder involvement management framework. *Tourism Management*, 36, 342-353.
- Walpole, M. J., & Goodwin, H. J. (2000). Local economic impacts of dragon tourism in Indonesia. *Annals of tourism research*, 27(3), 559-576.
- Wearing, S., & McDonald, M. (2002). The development of toplum-based tourism: Re-thinking the relationship between tour operators and development agents as intermediaries in rural and isolated area communities. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(3), 191-206.
- Weaver, D. B. (1991). Alternative to mass tourism in Dominica. *Annals of Tourism Research*, 18(3), 414-432.
- Wilbanks, T. J. (1994). "Sustainable development" in geographic perspective. *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4), 541-556.
- Woodley, S., & Kay, J. (1993). Ecological integrity and the management of ecosystems. CRC Press.
- Wced, U. (1987). Our common future. World Commission on Environment and Development Oxford University Press.
- Yuksel, F., Bramwell, B., & Yuksel, A. (1999). Stakeholder interviews and tourism planning at Pamukkale, Turkey. *Tourism Management*, 20(3), 351-360.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Locadia Leona MASARA
Doğum Tarihi ve Yeri : 31.12.1984 – Harare / ZIMBABWE
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Marondera High School, Marondera / ZIMBABWE,
2002
Lisans Diploması : Mutare Polytechnical College, Turizm ve Konaklama
Yöneticiliği Bölümü, Mutare / ZIMBABWE, 2008
Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu
Yönetimi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2015
Tez Konusu : Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ortaya Çıkan Stratejiler
Yabancı Dil : İngilizce
E-Posta : lox.masara@yahoo.com